

**Lietuvos respublikos Švietimo ir mokslo ministerija
Pedagogų profesinės raidos centras**

BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOS MOKYTOJŲ POREIKIO PROGNOZĖ

Tyrimo ataskaita

Tyrimo užsakovas: Pedagogų profesinės raidos centras

Ataskaitą parengė:

**Prof.habil.dr. Gediminas Merkys
Jaunesnysis mokslo darbuotojas Sigitas Balčiūnas**

Kaunas, Šiauliai, 2008

TURINYS

IVADAS.....	3
1. PEDAGOGINIO PERSONALO POREIKIO PROGNOZĖS METODIKA	6
2. MOKINIŲ IR IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ AUKLĖTINIŲ SKAIČIAUS DINAMIKOS ANALIZĖ IR PROGNOZĖS	11
2.1 Mokyklinio Lietuvos gyventojų skaičiaus kaitos tendencijos ir prognozė artimajam ir tolimajam laikotarpiui.....	11
2.2 Priešmokyklinio amžiaus vaikų, lankančių ugdymo įstaigas, skaičiaus prognozė	15
2.3 Bendrojo lavinimo mokyklos mokinių skaičiaus kaitos tendencijos ir prognozė.....	16
3. MOKYTOJŲ DARBAS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE. INFORMACIJA PROGNOZEI	25
3.1 Mokytojų darbo krūvių mokyklose analizė.....	25
3.2 Darbingo amžiaus mokytojų išėjimo iš darbo mokykloje analizė	28
3.3 Pensinio amžiaus mokytojų darbas mokykloje	29
3.4 Mokytojų bedarbystė. Darbo biržos duomenų analizė.....	34
3.5 Pedagogų rengimas ir mokytojų poreikis.....	38
3.5.1 Studijų krypties „mokytojų rengimas ir pedagogika“ studentų skaičiaus analizė. Šalies statistika.....	38
3.5.2 Pedagogų rengimas pagal studijų programas. Rengiamų specialistų skaičiaus statistika ir prognozė.....	41
3.5.3 Rengiamų pedagogų specialistų ir dirbančių mokytojų skaičiaus gretinimas.....	48
3.6 Bendrojo lavinimo mokyklos mokytojų pasiskirstymas pagal amžių.....	61
3.7 Bendrojo lavinimo mokyklos mokytojų pasiskirstymas pagal išsilavinimą.....	59
4 MOKYTOJŲ POREIKIO PROGNOZĖ	63
4.1 Mokytojų, dirbančių mokykloje, skaičiaus prognozė	63
4.2 Darbo vietų bendrojo lavinimo mokyklų mokytojams prognozė.....	73
4.2.1 Vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičiaus analizė ir prognozės	74
4.2.2 Vienam dalykų mokytojui tenkančių mokinių skaičiaus analizė ir prognozės	77
4.2.3 Darbo vietų pradinių klasių mokytojams prognozė	78
4.2.4 Darbo vietų mokytojams dalykininkams prognozė.....	82
4.2.5 Darbo vietų visiems mokytojams prognozė. Apibendrinti duomenys.	87
4.3 Mokytojų poreikio prognozė: pasiūlos ir paklausos balansas	89
ISVADOS IR APIBENDRINIMAS	93

IVADAS

Tyrimas skirtas, įvertinti pedagoginių darbuotojų, dirbančių bendrojo lavinimo mokyklose (ISCED 1, 2, 3) skaičiaus kaitą bei personalo poreikius artimajam penkerių metų laikotarpiui ir numatyti šio poreikio tendencijas iki 2020 metų. Prognozė paremta mokinių ir mokytojų skaičiaus kaitos tendencijų Lietuvoje analize bei pedagogų pasiskirstymo pagal amžių skirstinių analize.

Kalbant apie racionalų ir produktyvų darbą švietimo sistemoje ne tik esamu momentu, bet ir ateityje, vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių sėkmingą organizacijos gyvavimą, yra *žmogiškųjų išteklių planavimo procesas*. „Žmogiškųjų išteklių planavimas yra procesas, kurio metu išsiaiškinamas organizacijai reikalingų darbuotojų skaičius ir įvertinama, kaip tai galėtų paveikti išorinę ir vidinę darbo rinką“¹. Žmogiškųjų išteklių sistema tiesiogiai susijusi su naujos kokybės kūrimu, nes jos tikslas viešajame sektoriuje – sukurti integruotą ir gerai valdomą centrinės ir vietinės valdžios žmogiškųjų išteklių sistemą, kartu įtvirtinti šios sistemos plėtrą ir veiklos programas².

Mokytojų poreikio prognozės svarba išryškėja mokinių skaičiaus kaitos bei pedagogų pasiskirstymo pagal amžių netolygumo kontekste. Praėjusio amžiaus aštuntame dešimtmetyje ir maždaug iki 1985 metų gimstamumas Lietuvoje didėjo, dėl to didėjo mokinių skaičius ir mokytojų reikėjo samdyti daugiau. Vėliau, maždaug nuo 1995 metų, gimstamumas pradėjo sparčiai mažėti, sumažėjo ikimokyklinio amžiaus vaikų skaičius, o nuo 2003 metų pradėjo mažėti ir mokinių skaičius bendrojo lavinimo mokyklose. Tokia situacija sąlygoja tam tikrą mokytojų personalo struktūros disbalansą, kuomet vyresnio amžiaus mokytojų skaičius kasmet didėja, o naujų mokytojų į mokyklą ateina mažai. Galima manyti, kad reikėtų mažinti mokytojo kvalifikaciją suteikiančių programų skaičių, tačiau, kaip rodo mūsų atliktas tyrimas, ateityje gana žymiai išaugs mokytojų, išeinančių į pensiją, skaičius ir šis faktas, sumažėjus mokinių skaičiaus mažėjimo tempui, vėl iššauks didesnę pedagogų poreikį, kurį aukštosios mokyklos turi būti pasirengusios patenkinti. Situacija Lietuvoje šiuo požiūriu tarsi atkartoja situaciją Vakarų Europos šalyse, tačiau ten gimstamumas išaugo septintajame dešimtmetyje, todėl šiuo metu daugelyje šalių stebima labai didelė mokytojų disproporcija pagal amžių. Pavyzdžiui, ISCED 2, 3 lygmenyje dirbantys mokytojai, vyresni nei 50 metų, Vokietijoje sudaro 49,5 proc. visų šiame lygmenyje dirbančių mokytojų, Italijoje – 63,0 Švedijoje – 42,4 (Lietuvoje – 30,4)³. Daugelyje šalių, siekiant valdyti situaciją ir ypač suaktyvėjus strateginio planavimo pozicijoms ES viešojo administravimo srityje, yra atliekamos pedagogų poreikio prognozės⁴.

Ataskaitoje pristatomas tyrimas yra atliktas atnaujinant ir papildant 2005-2006 m. šio tyrimo autorių atliktą pedagogų poreikio situacijos analizę⁵ ir prognostinius skaičiavimus, pratęsiant juos iki 2020 metų. Reikia

¹ Heery, E., Noon, M. *A dictionary of human resource management*. Oxford: Oxford University Press, 2001;

² Chlivickas, E. *Žmogiškieji ištekliai viešojo administravimo sistemoje: raidos tendencijos*. Viešasis administravimas, 2005, 1 (5), p. 62-69

³ EUROSTAT duomenų bazė, 2006 m.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcome_ref&open=/edtr/educ/educ_indic&language=en&product=EU_MASTER_education_training&root=EU_MASTER_education_training&scrollto=92

⁴ Andrén B., Enequist G. Swedish work with personnel prognoses for child care, schools, and adult education. Stockholm, 2001.

⁵ *Mokytojų poreikio prognozė*. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymo tyrimo ataskaita. Tyrimo grupės vadovas prof. G. Merkys. Kaunas, 2006.

pažymėti, kad bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių pedagogų poreikio prognozė nėra nauja tyrimų sritis Lietuvoje. 2000 metais MII mokslininkų kolektyvas atliko tyrimą⁶ kuris rėmėsi 1995-1999 egzistavusia pedagogų duomenų baze. Kitas tyrimas, kuriame buvo bandyta įvertinti MII atliktos prognozės patikimumą ir pateikti bendrą pedagogų darbo vietų prognozė šaliai, buvo „*Mokytojų poreikio kaita ir karjeros ypatumai optimizuojant mokyklų tinklą*“⁷. Šiame tyrime atlikta analizė rodo, kad, pakitus išorės sąlygoms (profiluotas mokymas, mokinio krepšelio įvedimas, devynmetės pagrindinės mokyklos tapimas dešimtmete, aukštojo mokslo plėtra), mokinių skaičiaus vyresnėse klasėse prognozė, atlikta 1999 metais, tampa netiksli. 2006 Šio tyrimo autorių G. Merkio ir S. Balčiūno atlikti skaičiavimai rėmėsi 2005 metų duomenimis ir pateikė mokytojų poreikio prognozė iki 2015 metų. Tačiau strategiškai planuojant žmogiškuosius išteklius švietimo srityje, tikslinga žvelgti toliau: pedagogo parengimas užtrunka 4-5 metus. Teoretikai žmogiškųjų išteklių planavimą apibūdina kaip sistemingą ir **nenutrūkstantį** žmogiškųjų išteklių poreikio analizavimo procesą per sąlygų kaitą ir žmogiškųjų išteklių krypties vystymą⁸. Todėl tampa **aktualu** patikslinti ir papildyti pedagogų poreikio prognozė remiantis naujausia statistine informacija, atsižvelgiant į naujas švietimo realijas (etatinio apmokėjimo už darbą įvedimas, mokyklos valdymo struktūros pokyčių planai ir kt.).

Tyrimo objektas yra bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių mokytojų skaičiaus kaita ir poreikio prognozė vidutinės trukmės laikotarpiui iki 2015 metų ir tolimajam laikotarpiui iki 2020 metų.

Darbo metodologinį pagrindą sudaro klasikinė žmogiškųjų išteklių planavimo koncepcija⁹. Poreikis yra suprantamas kaip tam tikras balansas tarp darbo vietų mokykloje ir pedagogų pasiūlos. Žmogiškųjų išteklių planavimo procese galima išskirti penkis santykinai savarankiškus komponentus:

1. Ateities poreikio planavimas, kai sprendžiama, kiek ir kokios kvalifikacijos žmonių reikės sėkmingam sistemos funkcionavimui;
2. Esamų darbuotojų, kurie, tikimasi, liks sistemoje, planavimas;
3. Darbuotojų, kurie liks sistemoje, bei reikiamų darbuotojų balansas;
4. Darbuotojų verbavimo ir atleidimo iš darbo planavimas;
5. Darbuotojų tobulinimo planavimas.

Pagal klasikinį R.Lee personalo planavimo modelį¹⁰, svarbiausias dalykas planuojant žmogiškuosius išteklius turėtų būti **personalo poreikio prognozavimas**. Palyginus personalo poreikio prognozė su laukiamais esamos situacijos pasikeitimais, galima numatyti reikiamų darbuotojų skaičių. Tinkamai įvertintas pedagogų poreikis leistų planuoti švietimo valdymo priemones, kurios padėtų išvengti pedagogų struktūros disbalanso, skatintų jaunų, perspektyvių pedagogų atėjimą į mokyklą, sudarytų sąlygas jiems įsidarbinti, leistų lanksčiai parinkti darbo krūvį pensinio amžiaus pedagogams.

⁶ „Lietuvos pedagogų duomenų bazės kokybinis laidavimas, tyrimas (regioninė specifika) ir pedagogų poreikio prognozė. Atviros Lietuvos fondo, Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos ir Matematikos ir informatikos instituto Sutarties Nr. 201 ataskaita. Matematikos ir informatikos institutas, Vilnius, 2001. (<http://www.science.mii.lt/pedagogai/>)

⁷ *Mokytojų poreikio kaita ir karjeros ypatumai optimizuojant mokyklų tinklą*. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos užsakyto tyrimo ataskaita. Tyrimo grupės vadovas prof. G. Merkys. Kaunas, 2004.

⁸ Pinnington, A. Edwards, T. (2000). *Introduction to human resource management*. New York: Oxford University Press;

⁹ Towers, B. (Ed) *The Handbook of Human Resource Management*. Blackwell, 1993; Baršauskienė, V. *Personalo administravimas viešajame sektoriuje. Viešasis administravimas: monografija*. Kaunas, 2003. Hays, S. W., Kearney, R., C. (2003). *Public personnel administration: problems and prospects*. Upper Saddle River, (NJ): Prentice Hall

¹⁰ Cole, G.A.. *Personnel Management: theory and practise*. London: DP Publications Ltd, 1993

Tyrimo metodika. Tyrime yra realizuotos pirmosios trys žmogiškųjų išteklių planavimo pakopos. Pagal Lietuvos įstatymus, ketvirtoji ir penktoji pakopa priklauso mokyklos vadovo prerogatyvai, todėl visa schema taikoma pilnai taikoma tik planuojant pedagogų poreikius organizacijoje. Kiekvienai pakopai yra sudarytas prognozės modelis. *Darbo vietų pedagogams (kitais bendrojo poreikio) prognozės* modelis remiasi mokinių bei ikimokyklinių įstaigų auklėtinių skaičiaus prognoze bei mokytojų ir mokinių skaičiaus atitiktimi. *Pedagogų skaičiaus prognozės modelio* pagrindą sudaro pedagogų skaičiaus bei pagrindinių charakteristikų, ypač susijusių su pedagogų amžiumi, analizė ir šiuo metu dirbančių pedagogų, kurie liks sistemoje, prognozė iš vienos pusės ir pedagogų rengimo duomenys iš kitos. Sugretinus pirmojo ir antrojo planavimo modelio rezultatus yra skaičiuojamas darbuotojų balansas ir tuo pagrindu planuojamas *pedagogų poreikis (kitais, papildomasis poreikis)*. Atliekant tyrimą naudotasi Lietuvos statistikos departamento duomenų bazėmis ir leidiniais, Lietuvos darbo biržos duomenų baze, Švietimo informacinių technologijų centro duomenų bazėmis: ŠVIS duomenų baze, Pedagogų duomenų baze, AIKOS duomenų baze.

Darbą sudaro keturios pagrindinės dalys. Pirmoje dalyje pristatomi darbo vietų pedagogams ir dirbančių pedagogų skaičiaus prognozavimo modeliai, aprašomos darbe naudotos duomenų bazės. Antrą dalį sudaro mokinių skaičiaus, kaip esminio pedagogų darbo vietų determinanto analizė ir prognozės. Trečioji dalis yra skirta mokytojų darbo mokykloje aspektams, kurie tiesiogiai susiję su darbo vietų pedagogams prognoze. Šioje dalyje yra nagrinėjama situacija ir tendencijos, sprendžiama, kiek stebimi dėsningumai bus išreikšti ateityje. Ketvirtoji dalis yra skiriama darbo vietų skaičiaus ir pedagogų skaičiaus bendrojo lavinimo mokykloje atitikties prognozei artimajam laikotarpiui iki 2015 m. ir tolimajam laikotarpiui iki 2020 metų.

Apibendrinus darbą galima teigti, kad būtina suformuoti nuoseklią pedagogų rengimo bei geografinio pasiskirstymo valdymo politiką. Tikėtina, kad nesiimant priemonių, ateityje aprūpinimo mokytojais problema Lietuvoje dar labiau sustiprės. Dėl dirbančių mokytojų ir absolventų mobilumo stokos, darbuotojų netenkinančių materialinių darbo sąlygų, dalyje vietovių bus juntamas pedagogų trūkumas.

1. PEDAGOGINIO PERSONALO POREIKIO PROGNOZĖS METODIKA

Literatūros žmogiškųjų išteklių planavimo metodologijos ir metodikos viešajame sektoriuje klausimais nėra daug. V. Baršauskienė¹¹, žmogiškųjų išteklių planavimą įstaigoje apibrėžia prognozavimo terminais kaip *reikiamo tinkamų žmonių skaičiaus numatymą reikiamoms darbo vietoms reikiamu laiku*. Pagrindinis reikalavimas – įdarbinti nei per daug, nei per mažai žmonių, nes abiem atvejais sumažėja efektyvumas. Kiti autoriai, pavyzdžiui G. Dessler¹² griežtai atskiria personalo planavimo ir prognozavimo sąvokas: „planavimas – tai planų, kaip užpildyti ateityje atsirasiančias laisvas pareigybės sudarymo procesas, kuris grindžiamas ateityje atsirasiančių laisvų darbo vietų prognoze ir sprendimu kaip išorės ar vidaus kandidatai bus verbuojami į šias darbo vietas“.

Prognostinio tyrimo metodiką sudaro trys tarpusavyje susieti žmogiškųjų išteklių švietimo srityje planavimo modeliai: (1) *Bendrojo poreikio nustatymas*, (2) *Numatančių dirbti mokyklose mokytojų skaičiaus nustatymas* ir (3) *Papildomojo poreikio nustatymas*. Kiekvienas iš šių modelių savyje papildomai jungia keletą tyrimo atšakų, tokių, kaip mokinių ir ikimokyklinių įstaigų auklėtinių skaičiaus prognozė, mokytojų darbo krūvių tyrimas, pensinio amžiaus pedagogų darbo mokykloje tyrimas ir pan. Priklausomai nuo išorės faktorių yra pateikiama keletas prognozės variantų. Šiame skyriuje pristatomi visi trys modeliai bei aprašomos tyrime naudotos duomenų bazės. Grafinis Šiame darbe taikomo mokytojų poreikio prognozės modelio vaizdas yra pateikiamas 1.1 paveiksle.

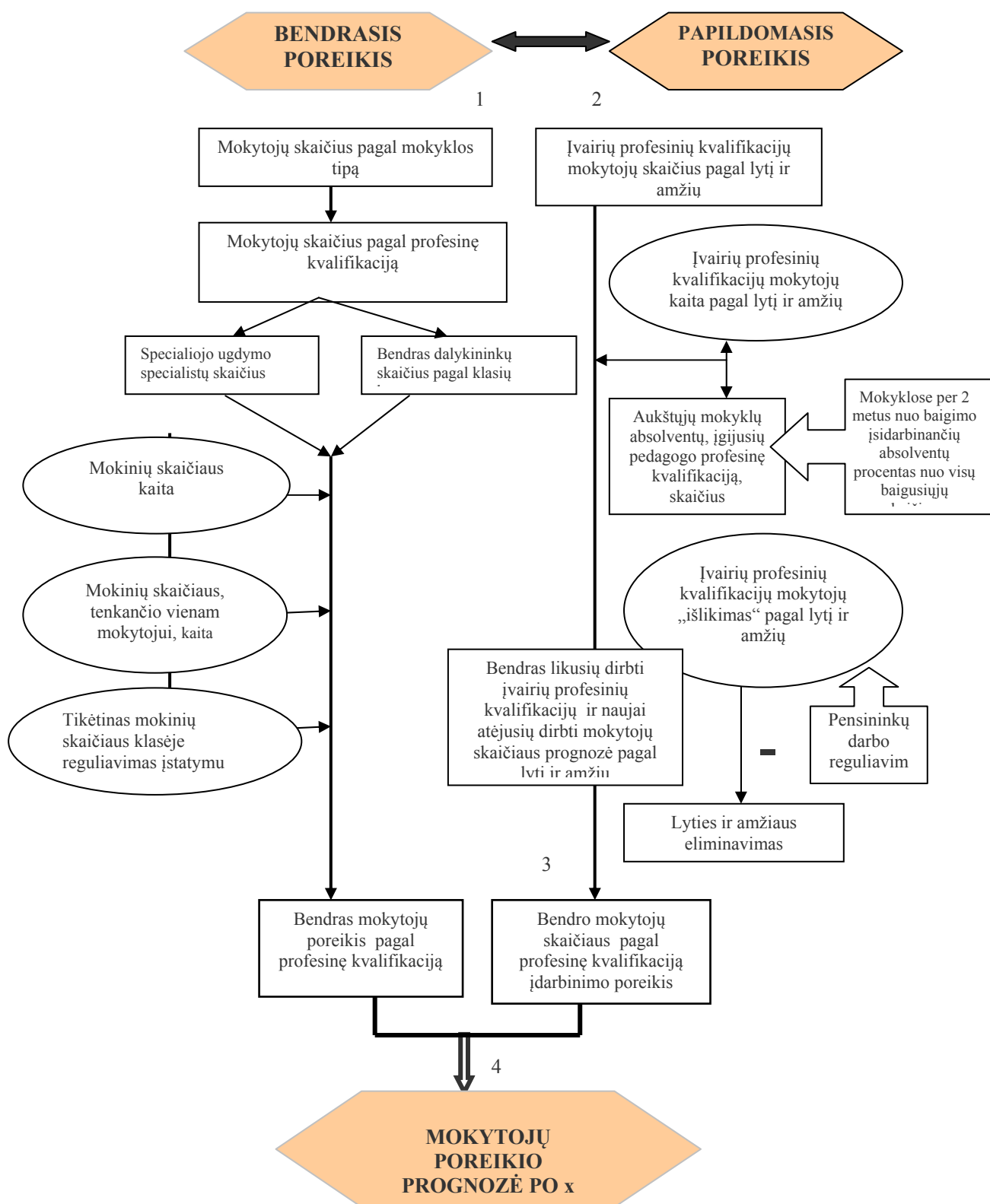
Darbo vietų pedagogams prognozės modelis (1).

Modelis remiasi mokinių ir pedagogų skaičiaus atitiktimi. (Žr. pav.1.1, 1 dalis). Bendrajam poreikiui apskaičiuoti atskaitos tašku imamas jau dirbančių mokytojų skaičius pagal dėstomą dalyką. Ateityje reikalingas mokytojų skaičius ieškomas remiantis prielaidomis, kad keisis (arba ne) mokinių skaičius mokykloje, mokinių ir mokytojų santykis dėl pasikeitusių programų. Yra įvertinama mokinių skaičiaus, tenkančio vienam mokytojui pagal dalykus ir ugdymo koncentrus, dinamika ir, remiantis mokinių skaičiaus prognoze, prognozuojamas darbo vietų pedagogams skaičius. Be šio rodiklio prognozuojant yra analizuojamas ir mokinių, tenkančių vienam etatiniam vienetui pagal ugdymo koncentrus, parametras, kurį taikant, prognozuojama ideali situacija, kai vienas pedagogas dirba vienu etatu. Be abejo, šiame prognozės modelyje yra keletas neapibrėžtumų – išorinių veiksnių, kurių įstatyminis reguliavimas gali keisti prognozavimo rezultatus. Pirma, tai didžiausio galimo mokinių skaičiaus klasėje normų pakeitimas. Egzistuoja tam tikra galimybė, kad, atsižvelgiant į profesinių sąjungų reikalavimus, didžiausias galimas mokinių skaičius vyresnėse miesto mokyklų klasėse bus sumažintas iki 24. Antra, gali keistis mokytojų skaičiaus mokykloje ir etatinių vienetų skaičiaus santykis. Šią kaitą sąlygoja du skirtingų krypčių procesai. A) Etatinio darbo apmokėjimo įvedimas, kuomet nustatomas mokytojo etatas įvertinant ne tik kontaktinių valandų skaičių (užsiėmimų, kurių metu mokytojas tiesiogiai dirba su mokiniais trukmę), bet ir kitą mokytojo veiklą, susijusią su pedagogo funkcijų atlikimu. Tikėtina, kad dėl to sumažės ir tolygiau pasiskirstys šiuo metu esantys mokytojų darbo krūviai. B) Mokyklų tinklo pertvarka ir mokinių

¹¹ Baršauskienė, V. Personalo administravimas viešajame sektoriuje. *Viešasis administravimas: monografija*. Kaunas, 2003.

¹² Dessler, G. (2001). *Personalio valdymo pagrindai*. Kaunas: Poligrafija ir informatika

mažėjimas, dėl ko, kaip nustatyta tyrimu „Mokytojų poreikio kaita ir karjeros ypatumai optimizuojant mokyklų tinklą“, dalyje mokyklų krūviai mažėja, kitur, vengiant ateityje atleisti mokytojus, didėja. T. y. sistemai būdingas tam tikras inertiškumas, mokytojai ir vadovai stengiasi išsaugoti darbo vietas, nors mokinių skaičius mokykloje ir mažėja.

1.1 pav. Bendrasis mokytojų poreikio prognozavimo modelis

Numatančių dirbti mokyklose mokytojų skaičiaus nustatymo modelis (2)

Kadangi pirmajame etape gaunamas bendras mokytojų skaičius, kurio reikės po penkerių metų (dešimties metų), būtina žinoti, kiek mokytojų iki to laiko liks dirbti mokyklose. Kaip atskaitos tašką vėl pasirenkame paskutinių mokslo metų duomenis apie mokytojų skaičių. (Žr. pav.1.1, 2 dalis). Mokytojų kiekis prognozuojamas kiekvienam dalykui atsižvelgiant į mokytojų, kurie planuoja dirbti, amžių ir lytį (nes, pagal šalies įstatymus pensinis amžius vyrams ir moterims nėra vienodas). Po to eliminuojant amžių ir lytį, susumuojamas pedagogų skaičius pagal dėstomą dalyką. Modelis pagrįstas mokytojų skaičiaus dinamika. Remiantis šiuo metu dirbančių mokytojų skaičiumi ir atsižvelgiant į duomenis apie švietimo sistemą paliekančių darbingo ir pensinio amžiaus mokytojų skaičių, yra prognozuojamas šiuo metu dirbančių mokytojų, kurie ateityje liks dirbti sistemoje, skaičius.

Šiame modelyje veikia visa eilė neapibrėžtumų. Pirmą, postuluoju, kad pensinio amžiaus mokytojų, kurių laiką pasiliekančių dirbti mokykloje, dalis ateityje nekinta ir atitinka situaciją, susiklosčiusią šiuo metu, kai mokykloje dirba nemaža vyresnio amžiaus mokytojų dalis. Tai dera su Europos Sąjungos nuostatomis dėl senyvo amžiaus žmonių įtraukimo į darbinę veiklą, kurios kyla dėl visuomenės senėjimo sąlygotų socialinių problemų. Antra nėra aišku, kokių mastų numatančių dirbti mokykloje pensinio amžiaus mokytojų ir mokytojų, dirbusių mokykloje ir pasitraukusių iš užimamų pareigų, ketinimus likti ar grįžti paveiks įvairūs išoriniai makroekonominiai faktoriai, tokie, kaip pasaulinė valiutų krizės iššauktas ekonomikos nuosmukis ir bedarbių augimas. Postuluoju, kad artimiausiu laikotarpiu mokytojai stengsis išlaikyti darbo vietas ir švietimo sistemą paliekančių darbingo amžiaus mokytojų skaičius bus susijęs tik su mokinių skaičiaus mažėjimu.

Lygiagrečiai yra analizuojamas mokytojo kvalifikaciją siekiančių įgyti asmenų rengimas aukštosiose mokyklose, lyginamos atskirų dalykų mokytojų ir rengiamų specialistų proporcijos.

Pedagogų papildomojo poreikio prognozės modelis (3)

Pedagogų poreikis yra vertinamas sudarant paklausos ir pasiūlos balansą. (Žr. pav.1.1, 3 dalis). Šis poreikis yra sudarytas iš bendro mokytojų poreikio ir vis dar dirbsiančių mokytojų skaičiaus skirtumo. Papildomasis poreikis susijęs su naujai išsilavinimą įgijusiais mokytojais. Kitaip tariant, jis reiškia naujų universitetą baigusių mokytojų, kurie ateis dirbti per tam tą laikotarpį, kuriam ir atliekama prognozė.

Tyrime naudotos duomenų bazės

1. Statistikos departamento duomenų bazė. Statistikos departamentas renka informaciją apie švietimo įstaigose dirbančius pedagogus. Nuo 2005 metų Statistikos departamentui dalį duomenų apie valstybines bendrojo lavinimo mokyklas teikia ŠMM duomenų bazių administratoriai, o nevalstybinės mokyklos ataskaitas teikia tiesiai STD. Statistinės tyrimų ataskaitos skelbiamos kasmetiniame statistikos leidinyje „Švietimas“, dalis duomenų talpinama internetinėje Statistikos departamento duomenų bazėje <http://db.stat.gov.lt/sips/dialog/statfile1.asp>. Naujausi duomenys šioje duomenų bazėje, kuriais buvo remiamasi tyrimo metu – 2007 metų.

2. Švietimo Informacinių technologijų centro duomenų bazės.

- a) Švietimo valdymo informacinių sistemų duomenų bazė (ŠVIS). Joje talpinama informacija apie kiekvieną bendrojo lavinimo mokyklą. Tyrime naudotasi informacija apie pedagogus, kuri renkama žinybinės ataskaitos forma „3 mokykla“ ir „3E mokykla“. Mokinių skaičiui prognozuoti naudoti duomenys iš žinybinės ataskaitos formos „1 mokykla“. Duomenims iš duomenų bazės išgauti buvo naudojamosi internetine prieiga prie duomenų bazės. Naujausi duomenys šioje duomenų bazėje, kuriais buvo remiamasi tyrimo metu 2008 mokslo metų¹³.
- b) Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimo sistema (AIKOS). Šioje duomenų bazėje naudotasi informacija apie pedagogų rengimo programas šalies universitetuose ir kitose aukštosiose mokyklose bei studentų skaičių programose. Naujausi duomenys šioje duomenų bazėje, kuriais buvo remiamasi tyrimo metu 2008 metų.
- c) Pedagogų duomenų bazė. Bazė pradėjo funkcionuoti 2006 metais. Joje kaupiama informacija apie švietimo sistemoje dirbančius pedagogus. Tyrimo metu buvo naudojamosi internetine prieiga prie duomenų bazės. Duomenys pateikiami 2008 m. lapkričio mėn.
- e) Lietuvos Darbo biržos duomenų bazė yra naudojama bendrojo lavinimo mokyklose ir ikimokyklinėse įstaigose darbo ieškančių pedagogų skaičiaus ir darbo pasiūlos duomenų analizei. Darbo biržos duomenys 2008 m. rugsėjo mėn.

Duomenų patikimumas ir įvairių duomenų bazių informacijos derinimo klausimai

Skirtingų žinybų duomenų pagrindu pateikiamos suvestinės skiriasi. Tai lemia ne tik skirtingi tos pačios sąvokos ar rodiklio operaciniai apibrėžimai, bet ir skirtinga duomenų pateikimo tvarka. Švis duomenų bazėje mokykloje dirbantis mokytojas skaičiuojamas tik vieną kartą, pedagogų duomenų bazėje, jei atskirai skaičiuojami atskirų dalykų mokytojai – tas pats mokytojas, dėstantis keletą dalykų, rodomas keletą kartų. Skaičiuojant vieną rodiklį vadovai dėstantys dalyką, skaičiuojami kaip mokytojai, skaičiuojant kitą - vadovai neskaičiuojami, pateikiami atskirai ir t. t. Siekiant išvengti duomenų painiavos, kiekvieną kartą analizuojant statistinius duomenis yra nurodomas duomenų šaltinis. Jei duomenų skirtumai nėra dideli, duomenų aibes galima laikyti imties pagrindinio masyvo metodu realizacijomis, kurių skirstiniai nedaug skiriasi, o dinamika labai panaši. Todėl, jei reikia lyginti duomenų, pateiktų dviejuose šaltiniuose, struktūrą ar pokyčius, duomenys perskaičiuojami taip, lyg jie būtų iš vienos duomenų bazės (taikoma svorių metodika).

Duomenų pateikimas.

Duomenų šaltiniams aprašyti naudojama klasikinė metodika. Taikomos kelių rūšių nuorodos:

- ✓ „Šaltinis“ – kai duomenys perkelti tokia forma, kokia buvo pateikti šaltinyje;
- ✓ „Duomenų šaltinis“ – kai duomenys pateikti kitokia forma nei šaltinyje, tačiau skaičiavimai neatliekami;
- ✓ „Skaičiuota pagal“ – kai skaičiavimai atlikti ne duomenų teikėjų, bet leidinio rengėjų.

¹³ Kai kurie duomenys, pvz., mokytojų skaičius pagal darbo krūvį yra 2007 metų, nes 2008 metams ši informacija dar neapibendrinta. Darbe nurodoma kokių metų duomenys yra analizuojami.

Šaltiniai nurodomi po kiekvieną lentelę, grafiką ir tekstą, kai viename skyrelyje remiamasi keliais šaltiniais, arba tik skyrelio pabaigoje, kai šaltinis vienas.

Darbe naudojamos tokios pagrindinių duomenų šaltinių santrumpos:

ŠMM - Švietimo ir mokslo ministerijos žinybinė informacija;

PDB – Pedagogų duomenų bazė. Internetinė prieiga.

ŠVIS – Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenų bazė. Naudojami ataskaitų, pateikiamų statinėse lentelėse duomenys, o taip pat internetinė prieiga.

AIKOS – atvira informavimo ir konsultavimo sistemos duomenų bazė. Internetinė prieiga.

STD – statistikos departamento duomenų bazė. Leidinys arba internetinė prieiga prie duomenų bazės;

LDB – Lietuvos darbo biržos duomenų bazė.

MKC – Mokytojų kompetencijos centro duomenų bazė

2. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKINIŲ SKAIČIAUS DINAMIKOS ANALIZĖ IR PROGNOZĖS

2.1 Mokyklinio ir ikimokyklinio amžiaus Lietuvos gyventojų skaičiaus kaitos tendencijos ir prognozė artimajam ir tolimesniam laikotarpiui

Darbo vietų skaičių bendrojo lavinimo mokyklų mokytojams kone vienareikšmiškai lemia mokinių skaičius. Svarbiausi demografiniai išorės veiksniai, į kuriuos yra atsižvelgiama prognozuojant mokinių skaičių gimstamumas ir migracija.

Gimstamumas Lietuvoje ir mokinių skaičius: situacija ir tendencijos

Lietuvoje stebimos gimstamumo augimo tendencijos. Eurostat duomenimis¹⁴, gimstamumas 2007 metais Lietuvoje buvo vienas mažiausių tarp Europos Sąjungos šalių: 1000 gyventojų tenka 9,6 gimusiųjų. Bendras 25 Europos sąjungos šalių vidurkis yra 10,7. Gimstamumui apibūdinti demografijoje naudojamas suminis gimstamumo rodiklis – vaikų skaičius, kuriuos pagimdė viena moteris per savo gyvenimą. Europos sąjungos vidurkis – 1,61, Lietuvos – 1,35. Čia pristatomų gimstamumo rodiklių mažėjimo tempai iki 2005 metų buvo vieni iš sparčiausių Europoje, tačiau nuo 2005 metų jau stebima augimo tendencija: per pastaruosius tris metus gimstamumas padidėjo 12,5 proc.

2.1.1 lentelė

Gimstamumo statistika Lietuvoje						
	1995 m.	2000 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Gimusiųjų skaičius 1000 gyv.	11,4	9,8	8,8	8,9	9,2	9,6
Suminis gimstamumo rodiklis	1,55	1,39	1,26	1,26	1,31	1,35

Duomenų šaltinis: STD

Pastaruoju metu ryškėja gimstamumo skirtumai šalies savivaldybėse. Statistikos departamento duomenimis, mažiausias (7,7 gimusiųjų 1000 gyv.) gimstamumas 2007 metais buvo Utenos apskrityje. Didžiausias (10,5 gimusiųjų 1000 gyv.) – Vilniaus apskrityje. Iš didžiųjų miestų kiek didesniu gimstamumu išsiskiria Vilnius. Suminis gimstamumo rodiklis kaimo vietovėse išlieka vis dar didesnis, nei mieste (1,59 ir 1,25, atitinkamai). Stebimi netolygumai ateityje turės įtakos mokinių skaičiaus dinamikos procesams.

Gimstamumas lemia gyventojų amžiaus struktūros pokyčius. 2008 metais, lyginant su 2001, vaikų nuo 1 iki 7 metų amžiaus skaičius, STD duomenimis, sumažėjo 18 procentų, 7-14 metų amžiaus – 29 proc., 15-17 metų amžiaus – 6 procentais. Mažėjant mokyklinio amžiaus vaikų, mokinių skaičius bendrojo lavinimo mokyklose taip pat mažėjo. Pagal vaikų iki 14 metų amžiaus kitimo tempus, Lietuvą galima priskirti prie šalių, kur šis rodiklis kinta sparčiausiai (Lenkija, Latvija, Slovakija, Estija, Slovėnija, Čekija). Galima teigti, kad šių šalių švietimo sistemas ir Lietuvos švietimo sistemą veikia panašūs demografiniai pokyčiai.

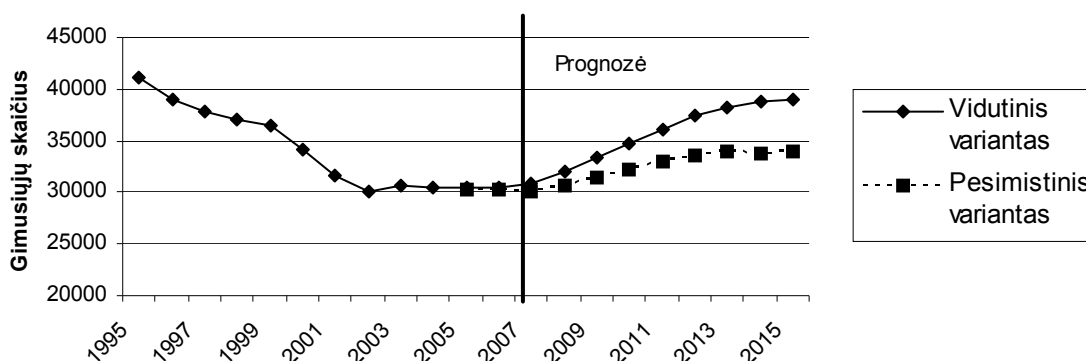
¹⁴ First demographic estimates for 2005. - Issue number 1/2006. Eurostat.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NK-06-001/EN/KS-NK-06-001-EN.PDF/

**Lietuvos gyventojų iki 17 metų amžiaus skaičius
(tūkst., 2001 – 2008 metai, metų pradžia)**

	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
0-6 m.	262,5	252,5	242,0	233,9	223,1	220,0	2215,3	214,0
7-14 m.	424,1	407,2	391,0	374,9	395,1	340,4	322,7	303,0
15-17	166,2	168,7	169,3	166,4	161,1	158,4	157,4	156,9

Duomenų šaltinis: STD

Statistikos departamento specialistai prognozuoja gimstamumo augimą. Demografai teigia, kad pastarųjų metų gimstamumo mažėjimą lemia tai, kad sutampa žemi vyresniųjų kartų gimstamumo rodikliai, nes jos jau pagimdė vaikus anksčiau, ir žemi jaunų kartų moterų gimstamumo rodikliai, nes gimdymas atidėtas. Tikėtina, kad dėl gimdančiųjų amžiaus didėjimo, gimstamumas ims nežymiai augti, pasireikš kompensacinis procesas, kai gimstamumo mažėjimas tarp jaunesnio amžiaus moterų iš dalies kompensuotas gimstamumo didėjimo tarp vyresnio amžiaus moterų. Statistikos departamento specialistai¹⁵ yra parengę trys gyventojų skaičiaus prognozės variantus: optimistinis, pesimistinis ir vidutinis. Prognozuodami mokytojų skaičių rėmėmės vidutinio varianto duomenimis. Prognozuojama, kad iki 2015 m. gimusiųjų skaičius augs ir 2015 m. sudarys 133 proc. 2005 metų lygio. (Pagal pesimistinį variantą, gimusiųjų skaičius 2015 metais sudarys 113 proc. 2005 metų lygio, pagal optimistinį – 150 proc.). Prognozuojama, kad suminis gimstamumo rodiklis pradedant 2005 metais ims didėti ir nuo 2015 metų nesikeis. Priklausomai nuo varianto, minėtas rodiklis 2015 metais gali įgyti reikšmės nuo 1,40 (pesimistinis variantas), 1,65 (vidutinis variantas) iki 1,90 (optimistinis variantas). Taigi prognozuojama, kad suminis gimstamumo rodiklis, užtikrinantis natūralią kartų kaitą, (2,1) nebus pasiektas.

2.1.1 pav. Gimusiųjų skaičiaus prognozė iki 2015 metų. (Duomenų šaltinis: STD)

Eurostat 2008 metų patikslintos prognozės nėra tokios optimistinės. Prognozuojama, kad Lietuvoje gimstamumas augs iki 2017 metų, vėliau ims mažėti. Prognozė yra dar pesimistiškesnė už statistikos departamento pateikiamą pesimistinį variantą: lyginant su 2006 metais, 2015 m. gimstamumo prieaugis sudarys 9.6 procento. Toks žemas gimstamumas prognozuojamas remiantis prielaida, kad suminis gimstamumo rodiklis neviršys 1,4. 2008 metų duomenys atitiko STD prognozės vidutinį variantą, tačiau tikėtina, kad dviejų - trijų ateinančių metų laikotarpyje, dėl prognozuojamo ekonomikos augimo tempų lėtėjimo suminis gimstamumo rodiklis iš tiesų neturėtų augti, o gimstamumas augs vien dėl produktyvaus amžiaus moterų skaičiaus augimo.

¹⁵ Lietuvos gyventojų skaičiaus prognozės, 2005-2030 Vilnius: Statistikos departamentas, 2004

2.1.3 lentelė

Gimusiųjų skaičiaus prognozė iki 2015 metų. (Duomenų šaltinis: EUROSTAT, 2008)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Gimusiųjų skaičius	30209	30347	31081	32177	32873	32096	32374	32658	32903
Prieaugis, lyginant su 2006 m.		0,5%	2,9%	6,5%	5,5%	6,2%	7,2%	8,1%	8,9%
	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.			
Gimusiųjų skaičius	33062	33110	33050	32909	32657	32295			
Prieaugis, lyginant su 2006 m.	9,4%	9,6%	9,4%	8,9%	8,1%	6,9%			

Jei remsimės STD prognoze, dėl gimstamumo augimo 2015 metais 15 proc. išaugs ikimokyklinio amžiaus vaikų skaičius, tačiau mokyklinio amžiaus vaikų skaičius ir toliau mažės. 7-19 metų vaikų ir jaunuolių skaičiaus pokytis sudarys apie 30 proc. 2005 metų lygio. Tačiau, jei po 2010 metų 7-14 metų vaikų skaičius mažės ne taip sparčiai, kaip iki tol, tai 15-19 metų jaunuolių skaičiaus dinamikai būdinga, kad po 2010 metų pokyčio tempas padidės.

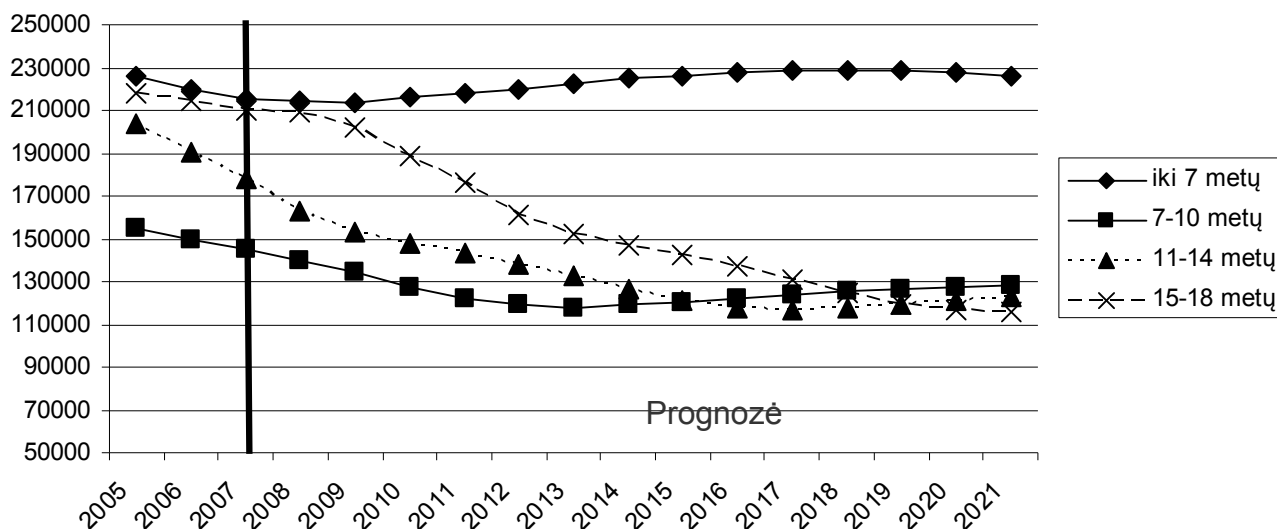
Eurostat prognozės duomenimis, ikimokyklinio amžiaus vaikų skaičiaus prieaugio tempai yra mažesni, ir 2019 metų pradžioje sudarys 7 proc. lyginant su 2008 metų pradžios duomenimis. Tuo tarpu kitų mokyklinio amžiaus gyventojų grupių skaičiaus duomenys skiriasi nedaug: 7-10 metų gyventojų mažės iki 2015 metų, po to jų skaičius pradės augti, prieaugis sudarys maždaug po 1 proc. kasmet. 11-14 metų gyventojų mažės iki 2018 m., po to jų skaičius pradės augti, prieaugis sudarys maždaug po 1 proc. kasmet. 15-18 metų gyventojų skaičius nuo 2008 m. iki 2020 m. prognozuojama sumažės 45 procentais.

2.1.4 lentelė

0-20 metų gyventojų skaičiaus prognozė 2009 – 2020 metais (remiantis EUROSTAT duomenimis)

Metai	Gyventojų skaičius				Prieaugio tempai lyginant su 2008 m.			
	iki 7 metų	7-10 metų	11-14 metų	15-18 metų	iki 7 metų	7-10 metų	11-14 metų	15-18 metų
2008 m.	214035	140047	162916	208808				
2009 m.	213647	134087	153366	201960	0%	-4%	-6%	-3%
2010 m.	215814	127661	148086	188835	1%	-9%	-9%	-10%
2011 m.	217769	122220	143550	175851	2%	-13%	-12%	-16%
2012 m.	220180	118984	138397	161331	3%	-15%	-15%	-23%
2013 m.	222754	117984	132596	151855	4%	-16%	-19%	-27%
2014 m.	224839	119144	126224	146632	5%	-15%	-23%	-30%
2015 m.	226385	120395	120825	142145	6%	-14%	-26%	-32%
2016 m.	227641	122071	117643	137050	6%	-13%	-28%	-34%
2017 m.	228534	123882	116693	131310	7%	-12%	-28%	-37%
2018 m.	228892	125314	117897	124989	7%	-11%	-28%	-40%
2019 m.	228582	126423	119176	119630	7%	-10%	-27%	-43%
2020 m.	227533	127546	120873	116479	6%	-9%	-26%	-44%
2021 m.	225707	128605	122710	115557	5%	-8%	-25%	-45%

2.1.2 pav. pateikiamas ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus gyventojų skaičiaus prognozės grafinis vaizdas.

2.1.2 pav. 0-20 metų gyventojų skaičiaus prognozė 2009 – 2020 metais (remiantis EUROSTAT duomenimis)

Nepilnamečių Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija.

Oficialiosios statistikos duomenimis, 2007 m. deklaruotos migracijos saldo 0-19 metų amžiaus gyventojų tarpe sudaro 1688. Tokia tendencija stebima jau keletą metų iš eilės. Galima teigti, kad dėl emigracijos procesų Lietuva kasmet netenka tiek mokinių, kiek mokosi vienoje didelėje mokykloje. Tyrimai rodo¹³, kad pastaruoju metu Lietuvos migracijos potencialas sumažėjo, nors ir išlieka pakankamai didelis: emigruoti visam laikui, ilgesniam ar trumpesniam laikotarpiui iš Lietuvos ketina 16,2 proc. gyventojų. Ypač didelis potencialas tarp moksleivių ir studentų (maždaug 2 iš 3-jų ketina išvykti iš Lietuvos). Tačiau situaciją prognozuoti sudėtinga, nes iš dviejų lygiaverčių alternatyvių pasiūlymų dauguma Lietuvos gyventojų mieliau renkasi darbą ir gyvenimą Lietuvoje nei užsienyje. Be to pastaruoju metu Vakarų Europos ir JAV šalyse auganti bedarbystė gali paskatinti reemigracijos procesus. Statistikos departamento specialistai prognozuoja, kad 2005-2030 m. išliks nedidelis neigiamas migracijos saldo.

2.1.5 lentelė

Deklaruota gyventojų iki 19 metų migracija 2007 metais

Amžiaus grupės	Lietuvos gyventojai		
	Atvyko	Išvyko	Migracijos saldo
0-4 m.	424	644	220
5-9 m.	303	745	442
10-14 m.	226	787	561
15-17 m.	159	459	300
18-19 m.	256	421	165
0-19 m.	1368	3056	1688

Duomenų šaltinis: STD

Apskritai, 2007 metais nepilnamečių migracijos saldo sudarė 0,23 proc. visų nepilnamečių skaičiaus, t. y., galima teigti, kad dėl migracijos šalis per metus neteko 0,23 proc. ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikų.

Užsienio šalių piliečiai į Lietuvą atvyksta dažniausia be vaikų. 2008 metų pradžioje Lietuvoje gyveno 1761 užsienio šalių pilietybę turintis asmenys iki 14 metų¹⁶, kas sudaro 5,2 proc. visų užsienio piliečių. Palyginimui, Europos šalyse šio amžiaus gyventojų dalis yra apie 17 proc. Tarp gyventojų, ne Lietuvos piliečių iki 14 metų amžiaus daugiausia (1246 asmenys arba 45 proc.) yra Rytų Europos šalių pilietybę turinčių asmenų (daugiausia Baltarusijos, Rusijos federacijos, Ukrainos). Tačiau mokinių - užsienio piliečių Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose 2004-2005 mokslo metais mokėsi¹⁷ 291. Taigi moksleivių - užsienio valstybių piliečių skaičius nėra didelis, užsieniečių imigracijos procesai žymesnės įtakos bendram mokinių skaičiui neturi. Mokytojų užimtumą didina nebent jų teikiamos individualios pamokos. Kita ŠMM užsakomuosiuose tyrimuose išaiškėjusi problema, galinti taip pat nežymiai paveikti mokytojų poreikį yra mokyklinio amžiaus vaikų reemigracija. Dažnai tokiems vaikams reikia adaptuotų išlyginamųjų programų (ir mokytojo laiko išteklių) ar korepetitorių, padedančių išlyginti programų skirtumus.

2.2 Priešmokyklinio amžiaus vaikų, lankančių ugdymo įstaigas, skaičiaus kaitos tendencijos ir prognozė.

Priešmokyklinio ugdymo grupės yra formuojamos tiek bendrojo lavinimo mokyklose, tiek priešmokyklinio ugdymo įstaigose, su šiais vaikais dirba tiek auklėtojo, tiek pradinių klasių mokytojo išsilavinimą turintys pedagogai. 2007-2008 m. iš viso priešmokyklinio ugdymo grupėse mokėsi 28989 vaikai¹⁸. Prognozei naudojome 6 metų vaikų bendrą skaičių, nes būtent šio amžiaus vaikų, lankančių priešmokyklinio ugdymo įstaigas, dalis yra didžiausia (nuo 2014 metų remiamės duomenimis, skaičiuotais pagal Eurostat 2008 m. pateiktą gimstamumo prognozę). Mūsų atliktais skaičiavimais, tais metais priešmokyklinio ugdymo grupėse ugdomi vaikai sudarė 92 proc. visų šešiamečių skaičiaus. Prognozuojant į priešmokyklinį ugdymą įtrauktų mokinių skaičių rėmėmės prielaida, kad iki 2010 metų priešmokyklinio ugdymo aprėptis didės ir pasieks 97 proc. šešiamečių skaičiaus. Ši prielaida paremta priešmokyklinio ugdymo apimties tendencijų analize. STD pateikia kiek kitokius skaičius: priešmokyklinis, jų duomenimis, ugdymas apima 88 proc. atitinkamo amžiaus vaikų. (STD skaičiuoja ne tik nuo šešiamečių, bet ir septynmečių, nelankančių mokyklos skaičiaus). Minėtas neatitiktumas prognozuojant vaikų skaičių esminio vaidmens nevaizina, nes šešiamečių ir septynmečių vaikų skaičiaus skirtumai yra nedideli ir prognozės paklaida dėl to gali padidėti ne daugiau kaip 1 proc.

2.2.1 lentelė

Priešmokyklinio ugdymo grupės lankančių vaikų skaičiaus prognozė 2009-2020 metams

Metai	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
6 metų vaikų skaičius	33022	30876	29383	29908	29735	29840	30514	31127
Priešmokyklinės grupės vaikų ir visų šešiamečių skaičiaus santykis	0,94	0,95	0,96	0,97	0,97	0,97	0,97	0,97
Priešmokyklinio ugdymo grupės lankančių vaikų skaičius	31041	29332	28208	29011	28843	28945	29599	30193
Metai	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.		
6 metų vaikų skaičius	33497	31377	31621	31918	32225	32486		
Priešmokyklinės grupės vaikų ir visų šešiamečių skaičiaus santykis	0,97	0,97	0,97	0,97	0,97	0,97		

¹⁶ Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2007. Statistikos departamentas. Vilnius, 2007

¹⁷ Užsieniečių vaikų ugdymo organizavimas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. ŠMM tyrimas (2005)

¹⁸ Švietimas 2007 Statistikos departamentas. Vilnius, 2006

Priešmokyklinio ugdymo grupės lankančių vaikų skaičius	32492	30436	30672	30960	31258	31511
--	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Prognozuojama, kad priešmokyklinių grupių vaikų, nepaisant priešmokyklinio ugdymo aprėpties augimo, skaičius mažės iki 2011 metų. Šiuo laikotarpiu prognozuojama, kad vaikų skaičius sumažės 4 proc. Nuo 2011 iki 2020 metų prognozuojamas 9 procentų augimas. Minėtą pokytį daugiausia lems augantis gimstamumas.

2.3 Bendrojo lavinimo mokyklos mokinių skaičiaus kaitos tendencijos ir prognozė iki 2020 metų

Šioje darbo dalyje pristatoma mokinių skaičiaus prognozė visai šaliai. Tuo tikslu atliksime 5 metų duomenų analizę: nuo 2003/2004 m. m. iki 2008/2009 m. m. bei prognozuosime mokinių skaičių 2009/2010 m. m. – 2020/2021 m. m.

Į pirmas klases ateinančių mokinių, skaičiaus analizė

Prognozuojant, į pirmą klasę ateinančių mokinių, skaičių remiamasi mokinių, besimokančių pirmoje klasėje ir mokinių, gimusių atitinkamai prieš septynerius metus skaičiaus analize. Į pirmą klasę ateina mažiau vaikų negu gimsta prieš 7 metus. Ankščiau minėtame MII mokslininkų atliktame tyrime naudojant 1995-2000 metų duomenis nustatyta, kad į pirmas klases ateina maždaug 97,1 proc. gimusių vaikų. Be to, netiesiogiai apskaičiuota, kad į pirmas klases ateinančių mokinių amžiaus vidurkis yra 7,3 metų, todėl prognozuojant imta 70 proc. prieš 7 metus gimusių vaikų skaičiaus ir 30 proc. prieš aštuonerius metus gimusių vaikų skaičiaus. Pažymėtina, kad remiantis šia prielaida MII mokslininkų sudaryta į pirmas klases ateinančių mokinių skaičiaus prognozė gerai atitinka pastarųjų metų realius duomenis.

2.3.1 lentelė

Į bendrojo lavinimo mokyklos pirmą klasę ateinančių mokinių skaičius

Metai	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Mokinių, atėjusių į 1 klasę, skaičius	35023	35231	35432	33227	30694
Gimusių prieš 7 metus vaikų skaičius	37812	37019	36415	34149	31546
Atėjusių į 1 klasę mokinių dalis nuo gimusių skaičiaus prieš 7 m.	0,95	0,95	0,97	0,97	0,97

Šaltinis: ŠVIS (mokinių skaičius), STD (gimusiųjų skaičius)

Mūsų atlikto tyrimo metu nustatyta, kad į pirmas klases atėjusių mokinių dalis šiek tiek įvairuoja (2.3.1 lentelė). Išsiskiria 2004, 2005 metai, kai į pirmas klases atėjo 5 proc. mažiau mokinių, nei yra gimusiųjų prieš septynerius metus. Atsižvelgus į mokinių, atėjusių į pirmą klasę ir gimusiųjų skaičiaus santykio dinamiką, bei MII mokslininkų prognozės tikslumo vertinimą, nustatyta, kad prognozuojant tikslinga naudoti minėto rodiklio šešėrių metų vidurkį. Jis yra **97,1** (atitinka MII mokslininkų nustatytą reikšmę).

Pastaraisiais metais pradėti rinkti duomenys apie įvairiose klasėse besimokančių mokinių amžių. (2.4.1 pav.) Apskaičiuota, kad mokinių, atėjusių į pirmą klasę 2004 metais, amžiaus vidurkis buvo 6,94, 2005 metais – 6,96. (prieš penkerius metus – 7,3). Taigi stebima tendencija, kad į pirmas klases ateina jaunesni mokiniai, nei prieš penkerius metus, ir prognozuojant mokinių skaičių yra tikslinga imti prieš septynerius metus gimusių mokinių skaičių. Šį sprendimą patvirtina ir kontroliniai skaičiavimai: prognozuojant dviem būdais į pirmas

klases ateinančių vaikų skaičių: nuo visų septynmečių ir skaičiuojant svorių metodu (10 proc. šešiametį, 85 proc. septynmečių ir 5 proc. aštuonmečių) rezultatas skyrėsi mažiau nei 0,1 proc.

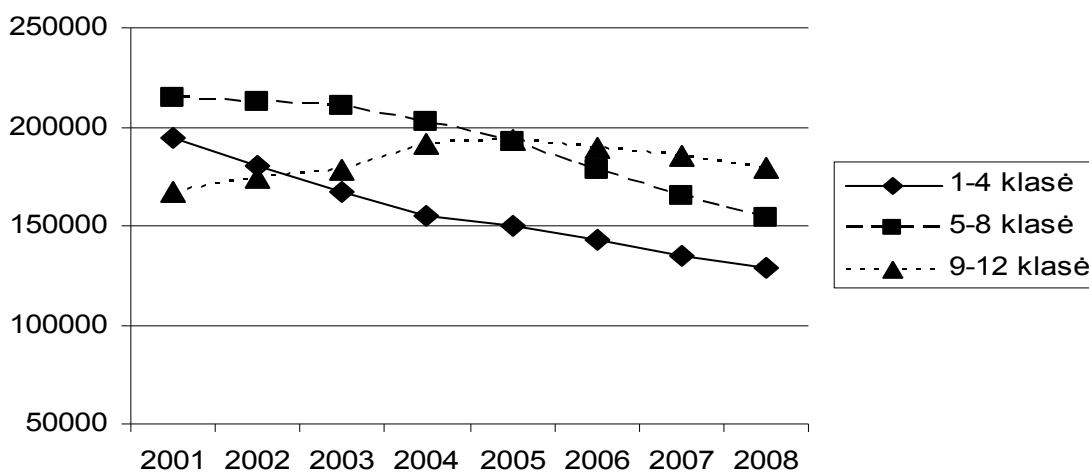
Mokinių išlikimo bendrojo lavinimo mokykloje analizė

2.3.2 lentelė

Mokinių skaičius bendrojo lavinimo mokyklose ir gimnazijose

Klasė	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
1 klasė	41982	40783	39775	35746	35231	34420	31626	29805
2 klasė	46929	41109	39988	39060	35458	34704	33820	31290
3 klasė	52190	46778	40947	39734	39058	35193	34436	33797
4 klasė	53017	51964	46587	40871	39899	38721	35001	34361
5 klasė	54241	52723	51618	45585	40803	39434	38210	34851
6 klasė	52848	54120	52666	50937	46459	40681	39352	38415
7 klasė	53254	52617	54046	52097	52056	46492	40797	39841
8 klasė	54562	52878	52572	53535	53157	51871	46457	41095
9 klasė	52494	53276	52085	51981	54334	52738	51295	45974
10 klasė	48955	50525	51734	53786	52608	53439	51850	50489
11 klasė	35416	37163	38643	43630	43874	41489	42634	41422
12 klasė	30489	33493	35643	41545	42143	41465	39821	41292

Duomenų šaltinis: STD

2.3.1 pav. 1-12 klasėse (ir gimnazijų 1-4 klasėse) besimokančių mokinių skaičiaus dinamika (Duomenų šaltinis: STD)

Analizuojamais 2001 - 2008 metais pradinėse klasėse mokinių skaičius sumažėjo 33 procentais. 5-8 klasėse mokinių skaičius sumažėjo 28 procentais. 9-12 ir gimnazijų klasėse mokinių skaičius iki 2005 metų augo, prieaugis sudarė 15 proc. Šį augimą daugiausiai lėmė išaugęs 11 ir 12 klasėse besimokančių mokinių skaičius, susidaręs ir dėl augančio šio amžiaus jaunuolių skaičiaus, ir dėl to, kad vis didelė jaunuolių dalis, baigusių 10 klasių, tęsia mokslą bendrojo lavinimo mokykloje.

2.3.3 lentelė

Mokinių skaičiaus prieaugio tempai, lyginant su 2001 metais

	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
1-4 klasė	-7%	-14%	-20%	-23%	-26%	-31%	-33%

5-8 klasė	-1%	-2%	-6%	-10%	-17%	-23%	-28%
9-12 klasė	4%	6%	14%	15%	13%	11%	7%
iš viso	-2%	-3%	-5%	-7%	-11%	-16%	-20%

Skaičiuota pagal:STD

Pereinat iš klasės į klasę, mokinių skaičius mažiau ar daugiau kinta. Šio reiškinio priežastys įvairios: emigracija, kurso kartinimas, liga, mirtis, pašalinimas iš mokyklos, mokyklos nelankymas ir pan. Kitimui įvertinti skaičiuojamas *išlikimo bendrojo lavinimo mokyklos sistemoje koeficientas*, kuris gaunamas fiksuotų metų atitinkamoje klasėje besimokančių mokinių skaičių padalijus iš prieš tai esančių metų žemesnės klasės mokinių skaičiaus.

Mokinių skaičiaus prognozei naudosime 5 metų *išlikimo koeficiento*, pereinant iš klasės į klasę, vidurkį. Minėtas sprendimas priimtas nagrinėjant išlikimo koeficientų dinamiką. Pereinant iš klasės į klasę 1-9 klasių koncentracijos rodiklių reikšmių svyravimai šiuo laikotarpiu yra nedideli. Šių rodiklių laiko eilutės lygių standartinis nuokrypis yra didžiausias pereinant į 10, 11, ir 12 klasę, tačiau ir šiems koeficientams aiškesnės kitimo tendencijos pastaraisiais metais nėra. Koeficiento augimas kai kuriose vyresnėse klasėse gali būti susijęs su besimokančių suaugusiųjų bei jaunimo mokyklų tinklo plėtimu, kur sudaromos galimybės mokytis anksčiau iš sistemos „iškritusiems“ mokiniams.

2.3.4 lentelė

Išlikimo bendrojo lavinimo mokyklos sistemoje koeficientai pereinat iš klasės į klasę

	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	Vidurkis*	Standartinis nuokrypis	Variacijos koeficientas**
Iš 1 kl. į 2 kl.	0,98	0,99	0,99	0,98	0,99	0,99	0,004	0,4%
Iš 2 kl. į 3 kl.	0,99	1,00	0,99	0,99	1,00	1,00	0,004	0,4%
Iš 3 kl. į 4 kl.	1,00	1,00	0,99	0,99	1,00	1,00	0,005	0,5%
Iš 4 kl. į 5 kl.	0,98	1,00	0,99	0,99	1,00	0,99	0,008	0,8%
Iš 5 kl. į 6 kl.	0,99	1,02	1,00	1,00	1,01	1,00	0,012	1,2%
Iš 6 kl. į 7 kl.	0,99	1,02	1,00	1,00	1,01	1,01	0,012	1,2%
Iš 7 kl. į 8 kl.	0,99	1,02	1,00	1,00	1,01	1,00	0,012	1,1%
Iš 8 kl. į 9 kl.	0,99	1,01	0,99	0,99	0,99	0,99	0,011	1,1%
Iš 9 kl. į 10 kl.	1,03	1,01	0,98	0,98	0,98	1,00	0,022	2,2%
Iš 10 kl. į 11 kl.	0,84	0,82	0,79	0,80	0,80	0,81	0,022	2,7%
Iš 11 kl. į 12 kl.	1,08	0,97	0,95	0,96	0,97	0,98	0,052	5,3%

Skaičiuota pagal: ŠVIS

*Stulpelyje pateikiamas 5 metų išlikimo koeficientų vidurkis.

**Variacijos koeficientas yra standartinio nuokrypio ir vidurkio santykis.

Tokio pastovaus išlikimo koeficiento taikymas prognozei iki 8 klasės yra patikimas, tačiau vyresnėse klasėse ateityje jo dydį gali sąlygoti keletas veiksnių, kurių poveikio statistiškai numatyti praktiškai neįmanoma. Pereinant iš 8 į 9 klasę nubyrėjimas, priešingai, nei buvo galima tikėtis mokyklų tinklo pertvarkos metu atsirandant didesniai aštuonmečių pagrindinių mokyklų skaičiui, neišauga. Antra vertus, kalbama apie geriau išvystytą jaunimo ir suaugusiųjų mokyklų tinklą, kas leistų sudaryti papildomas mokymosi galimybes šiems mokiniams. Pereinat iš 8 į 9 klasę ir iš 10 į 11 klasę, išlikimo koeficientas gali mažėti, nes žadama tobulinti ir plėsti profesinio mokymo tinklą, kuriame mokiniams kartu teikiamas ir vidurinis ir profesinis išsilavinimas. Antra vertus, paskata baigti pilną vidurinę mokyklą yra sparčiai vystomas aukštojo mokslo įstaigų tinklas. Apskritai, tikėtina, kad bendrojo lavinimo programą baigiančių žmonių dalis nuo prieš atitinkamą laikotarpį gimusių neturėtų mažėti, todėl, atsižvelgiant į prognozės tikslus, koeficientas, naudojamas mokinių skaičiaus prognozei 9-12 klasėse, yra pastovus.

Atskirai miesto ir kaimo vietovėse esančių mokyklų mokinių skaičiaus analizė ir prognozė yra netikslinga dėl Miesto ir Kaimo mokyklos tipo teikiant statistinius duomenis neapibrėžtumo. Ugdymo įstaigų priskyrimas kaimui/miestui ŠVIS duomenų bazėje vykdomas vadovaujantis „Mokinio krepšelio“ metodikoje apibrėžtu kriterijumi. Iki 2005 metų šis kriterijus sutapo su valstybės administracijos praktikoje taikomu apibrėžimu (išskyrus keletą išimčių, kuomet kaimo vietai skiriamas mokinio krepšelis buvo skiriamas priemiesčio mokyklai). Nuo 2005 metų mažų miestelių mokyklos, kurios anksčiau buvo priskiriamos kaimo tipui, klasifikuojamos kaip miesto mokyklos, t. y., gauna miesto mokykloms skiriamą Mokinio krepšeljį. Antra. Vykdamas mokyklų tinklo pertvarką daugelis pradinių mokyklų ir nedidelė dalis pagrindinių tapo gimnazijų, vidurinių mokyklų, ar pagrindinių mokyklų filialais. Statistikos departamente filialo mokyklos mokinių skaičius priskiriamas bazinei mokyklai, nepaisant vietovės, kurioje yra šis filialas, tipo. Esant tokiai situacijai, nubyrėjimas pereinant iš klasės į klasę miesto ir kaimo mokyklose lieka neapibrėžtas, todėl mokinių skaičiaus prognozė, o taip pat ir pedagogų skaičiaus prognozė atskirai kaimui ir miestui tampa praktiškai negalima.

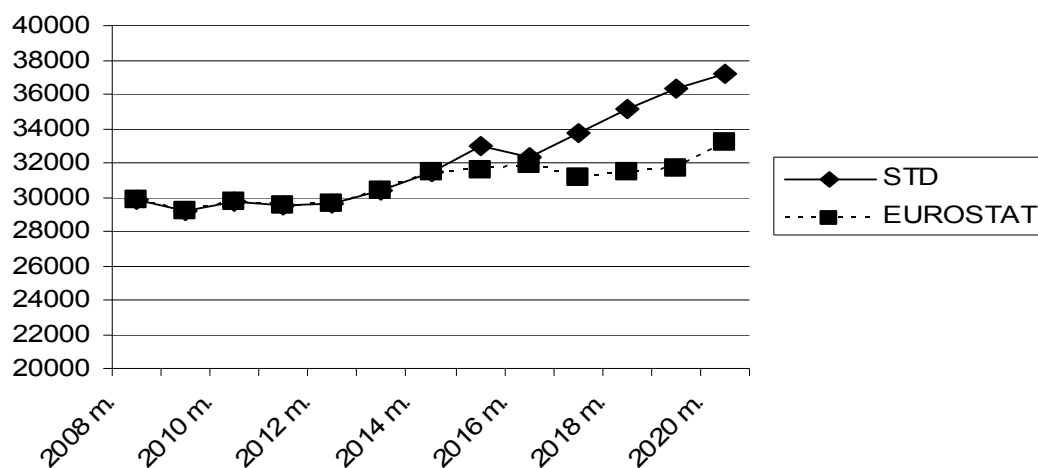
Mokinių skaičiaus prognozė šalies bendrojo lavinimo mokyklai

Išorės duomenys mokinių prognozei yra į pirmą klasę ateinančių mokinių skaičius. Kaip jau buvo nustatyta, tikslinga teigti, kad į pirmą klasę ateina 97,1 proc. prieš 7 metus gimusių vaikų. Jei ši tendencija išliks ateityje, į pirmą klasę ateinančių mokinių skaičius bus toks, kaip vaizduojama 2.3.5 lentelėje ir 2.3.2 paveiksle. Ateinančių į pirmą klasę mokinių skaičius mažėja. Pastarųjų dviejų metų laikotarpiu į pirmą klasę ateidavo daugiau kaip 2000 mokinių mažiau, nei praėjusiais metais.

2.3.5 lentelė

Mokinių, ateinančių į pirmą klasę, skaičiaus prognozė									
	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015
Gimusių prieš 7 metus skaičius	36415	34149	31546	30014	30598	30419	30347	30797	31947
Mokinių, atėjusių į 1 klasę, skaičius	35432	33227	30694	29204	29772	29598	29528	29965	31084
	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019 /2020	2020/ 2021			
Gimusių prieš 7 metus skaičius	33947	33289	34731	36144	37365	38276			
Mokinių, atėjusių į 1 klasę, skaičius	32962	32323	33723	35095	36281	37166			

Duomenų šaltinis: STD. Gimstamumas prognozuojamas pagal STD prognozės vidutinį variantą.

2.3.2 pav. Mokinių, ateinančių į pirmą klasę, skaičiaus prognozė. (Nuo 2015 metų skaičiuota pagal: STD ir EUROSTAT gimstamumo prognozes)

Per penkerius metus jų skaičius sumažėjo daugiau negu 10 tūkst. Prognozuojama, kad nuo 2008/2009 m. m. iki 2012/2013 m. m. ateinančių į pirmą klasę mokinių skaičius taip pat NEŽYMAI mažės (2012 metais ateis maždaug 1100. pirmokų mažiau nei 2008 m.). Nuo 2009 - 2014 m. į pirmas klases ateinančių mokinių skaičius sieks apie 30 tūkst., o nuo 2014 m. – pradės augti. Sociologai nesutaria dėl gimstamumo prognozių. Pagal STD prognozės vidutinį variantą 2020 metais į pirmas klases ateis 33141 pirmokai arba 24 procentais daugiau, nei 2008 metais. Jei gimstamumą skaičiuosime remdamiesi EUROSTAT prognozėmis, 2020 m. į pirmas klases ateis 33142 mokiniai, arba 11 procentų daugiau, nei 2008 metais.

2.3.6 lentelė

Mokinių skaičiaus prognozė												
	1 kl.	2 kl.	3 kl.	4 kl.	5 k.	6 kl.	7 kl.	8 kl.	9 kl.	10 kl.	11 kl.	12 kl.
2008 m.	29805	31290	33797	34361	34851	38415	39841	41095	45974	50489	41422	41292
2009 m.	29144	29805	31290	33797	34017	34851	38415	39841	40684	45514	39886	40594
2010 m.	29711	29144	29805	31290	33459	34017	34851	38415	39443	40277	35956	39089
2011 m.	29537	29711	29144	29805	30977	33459	34017	34851	38031	39048	31819	35237
2012 m.	29655	29537	29711	29144	29507	30977	33459	34017	34502	37651	30848	31183
2013 m.	30358	29655	29537	29711	28852	29507	30977	33459	33677	34157	29744	30231
2014 m.	31408	30358	29655	29537	29414	28852	29507	30977	33124	33340	26984	29149
2015 m.	32963	31408	30358	29655	29241	29414	28852	29507	30667	32793	26339	26445
2016 m.	32324	32963	31408	30358	29359	29241	29414	28852	29212	30361	25907	25812
2017 m.	33724	32324	32963	31408	30055	29359	29241	29414	28564	28920	23985	25388
2018 m.	35096	33724	32324	32963	31094	30055	29359	29241	29119	28278	22847	23505
2019 m.	36281	35096	33724	32324	32633	31094	30055	29359	28949	28828	22340	22390
2020 m.	37166	36281	35096	33724	32000	32633	31094	30055	29065	28660	22774	21893

Duomenys prognozei: STD

2.3.7 lentelė

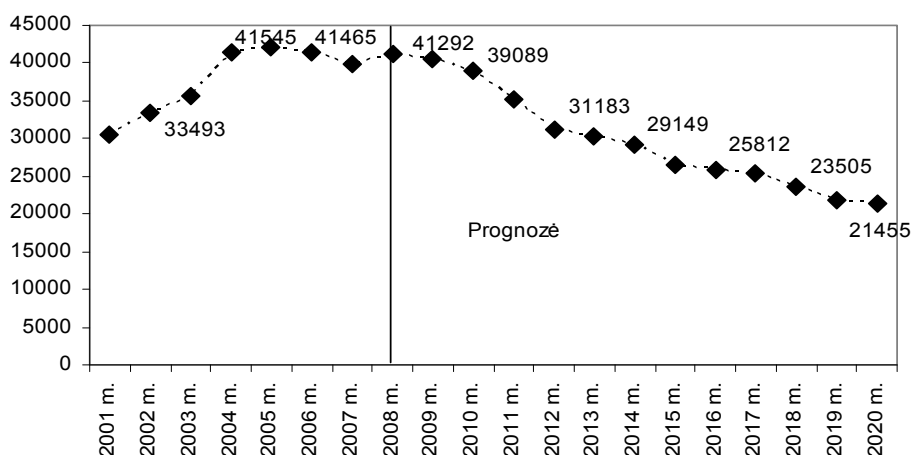
Prognozuojami mokinių skaičiaus pokyčių tempai lyginant su 2008 metų duomenimis

	1 kl.	2 kl.	3 kl.	4 kl.	5 k.	6 kl.	7 kl.	8 kl.	9 kl.	10 kl.	11 kl.	12 kl.
2009 m.	-2%	-5%	-7%	-2%	-2%	-9%	-4%	-3%	-12%	-10%	-4%	-2%
2010 m.	0%	-7%	-12%	-9%	-4%	-11%	-13%	-7%	-14%	-20%	-13%	-5%
2011 m.	-1%	-5%	-14%	-13%	-11%	-13%	-15%	-15%	-17%	-23%	-23%	-15%
2012 m.	-1%	-6%	-12%	-15%	-15%	-19%	-16%	-17%	-25%	-25%	-26%	-24%
2013 m.	2%	-5%	-13%	-14%	-17%	-23%	-22%	-19%	-27%	-32%	-28%	-27%

2014 m.	5%	-3%	-12%	-14%	-16%	-25%	-26%	-25%	-28%	-34%	-35%	-29%
2015 m.	11%	0%	-10%	-14%	-16%	-23%	-28%	-28%	-33%	-35%	-36%	-36%
2016 m.	8%	5%	-7%	-12%	-16%	-24%	-26%	-30%	-36%	-40%	-37%	-37%
2017 m.	13%	3%	-2%	-9%	-14%	-24%	-27%	-28%	-38%	-43%	-42%	-39%
2018 m.	18%	8%	-4%	-4%	-11%	-22%	-26%	-29%	-37%	-44%	-45%	-43%
2019 m.	22%	12%	0%	-6%	-6%	-19%	-25%	-29%	-37%	-43%	-46%	-46%
2020 m.	25%	16%	4%	-2%	-8%	-15%	-22%	-27%	-37%	-43%	-45%	-47%

Duomenys prognozei: STD

2.3.7 lentelėje pateikti duomenys rodo, kiekvienos klasės mokinių skaičiaus kitimą, lyginant su 2008 metais. Pavyzdžiui, abiturientų skaičius per ateinančius 12 metų sumažės 47 procentais. Pardedant 2020 metais, abiturientų skaičius stabilizuosis, o po 3-4 metų pradės nežymiai augti. Prognozuojama, kad profesinio rengimo reformos pasėkoje, mokinių skaičius po 8 ir po 10 klasių besirenkančių mokslą profesinio rengimo sistemoje augs. Vykstant šiems procesams ir nuo 2012 nuosekliai mažėjant į 9 bendrojo lavinimo mokyklos klasę ateinančių mokinių nuošimčiui iki 95, o ateinančių į vienuoliktą klasę iki 75, abiturientų skaičius gali sumažėti 54 proc.

2.3.3 pav. Abiturientų skaičiaus kitimo prognozė

Pradinių klasių mokinių skaičius iki 2009 metų turėtų mažėti maždaug po 5 tūkst. kasmet, o pradedant maždaug 2012/2013 metais jų skaičius turėtų pradėti pamažu augti. Augimas siejamas su prognozuojamu gimstamumo didėjimu. 5-8 klasių mokinių skaičius iki 2010 metų turėtų mažėti: ateinančius 2-3 metus gana sparčiai (apie 10 tūkst. kasmet), vėliau, iki 2013 metų – maždaug po 5 tūkst. kasmet. Mokinių besimokančių 9-12 klasėje skaičiaus mažėjimo tempai turėtų augti ir 2008-2011 metais siektų apie 10 tūkst. kasmet., vėliau – apie 5 tūkst. kasmet. Apskritai, prognozuojama, kad dvyliktą klasę baigusių mokinių 2015 metais bus 16 tūkst. mažiau nei 2006 m.

Prognozuojama, kad per penkerius ateinančius metus mokinių skaičius bendrojo lavinimo mokykloje sumažės 20 procentų, o per 10 metų – 24 procentais. Pažymėtina, kad nuo 2018 metų mokinių skaičius bendrojo lavinimo mokykloje pradės nežymiai augti.

Atlikus mokinių skaičiaus centruose analizę, galima pastebėti, kad mokinių skaičiaus centruose kitimo tendencijos, kaip prognozuojama, bus nevienodos. Nuo 2008 metų toliau mažės 9-12 klasių mokinių skaičius. Pokyčiai bus labai ryškūs, vidutiniškai 7 procentai kasmet ir po 5 metų, 2013 metais 9-12 klasių mokinių skaičius sumažės beveik 30 proc. lyginant su 2008 metais. Nuo 2014 metų pokyčio tempai mažės ir 2020 metais prognozuojama, kad mokinių skaičius 9-12 klasėse bus 43 proc. mažesnis, nei 2008 m.

5-9 klasėse 5 metų laikotarpyje prognozuojamas mokinių skaičiaus sumažėjimas vidutiniškai 4,3 proc. todėl ir 2013 metai, lyginant su 2008 metais, mokinių skaičius sumažės 20 procentų. Nuo 2016 metų mokinių skaičius šiame koncentre ims nežymiai didėti.

Pradinėse klasėse besimokančių mokinių skaičius kils mažiau. Jis stabilizuosis ir pradės po truputį augti nuo 2012 metų, tačiau stipraus augimo neprognozuojama.

5-12 bendrojo lavinimo ir 1-4 gimnazijos klasėse besimokančių mokinių skaičius po 5 metų sumažės 25 procentais, po 10 metų – 33 procentais. Mokinių skaičius liausis mažėti apie 2020 metus.

2.3.7 lentelė

Mokinių skaičiaus prognozė pagal klasių koncentrus

	<i>1-4 kl.</i>	<i>5-8 kl.</i>	<i>9-12 kl.</i>	<i>5-12 kl.</i>	<i>iš viso</i>
2008 m.	129253	154202	179177	333379	462632
2009 m.	124036	147124	166678	313803	437838
2010 m.	119949	140742	154765	295507	415456
2011 m.	118196	133305	144135	277440	395636
2012 m.	118046	127960	134184	262144	380191
2013 m.	119261	122795	127810	250605	369866
2014 m.	120958	118750	122598	241348	362307
2015 m.	122965	117014	116244	233258	356224
2016 m.	125230	116866	111291	228157	353387
2017 m.	126037	118069	106857	224925	350962
2018 m.	126064	119749	103749	223498	349562
2019 m.	126231	121736	102507	224242	350473
2020 m.	127453	123978	102392	226369	353822

Duomenys prognozei: STD

2.3.8 lentelė

Prognozuojami mokinių skaičiaus pokyčių tempai lyginant su 2008 metų duomenimis

	<i>1-4 kl.</i>	<i>5-8 kl.</i>	<i>9-12 kl.</i>	<i>5-12 kl.</i>	<i>iš viso</i>
2009 m.	-4%	-5%	-7%	-6%	-5%
2010 m.	-7%	-9%	-14%	-11%	-10%
2011 m.	-9%	-14%	-20%	-17%	-14%
2012 m.	-9%	-17%	-25%	-21%	-18%
2013 m.	-8%	-20%	-29%	-25%	-20%
2014 m.	-6%	-23%	-32%	-28%	-22%
2015 m.	-5%	-24%	-35%	-30%	-23%
2016 m.	-3%	-24%	-38%	-32%	-24%
2017 m.	-2%	-23%	-40%	-33%	-24%
2018 m.	-2%	-22%	-42%	-33%	-24%
2019 m.	-2%	-21%	-43%	-33%	-24%
2020 m.	-1%	-20%	-43%	-32%	-24%

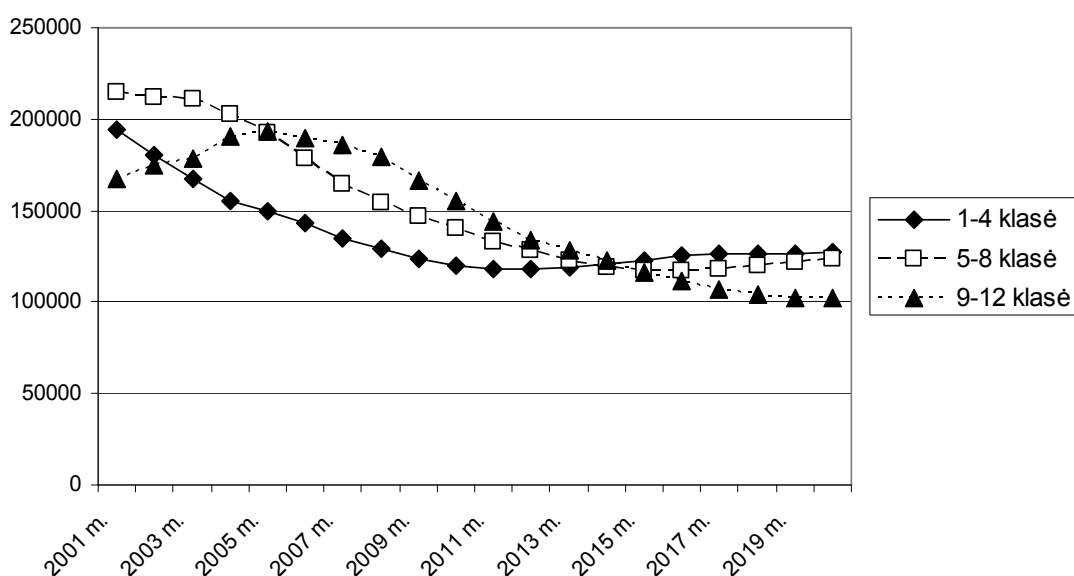
Duomenys prognozei: STD

2.3.8 lentelė

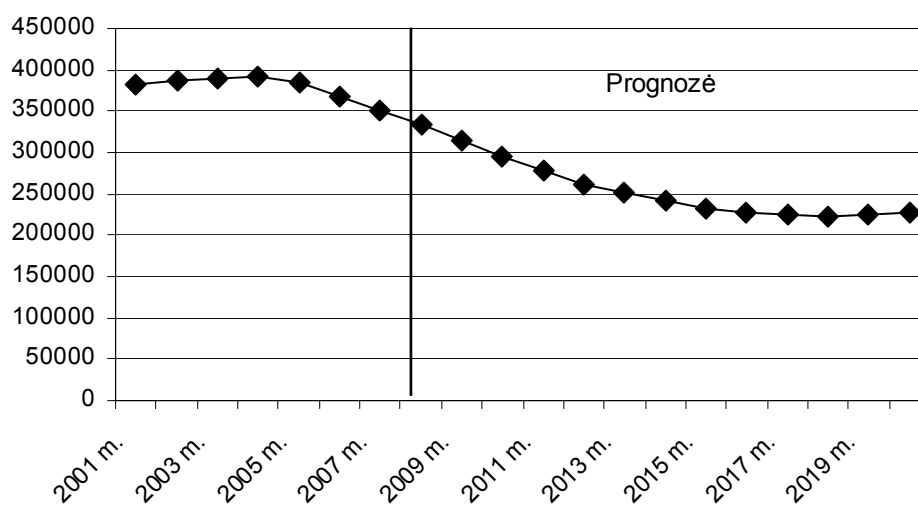
Prognozuojami mokinių skaičiaus pokyčių tempai lyginant su praėjusių metų duomenimis

	1-4 kl.	5-8 kl.	9-12 kl.	5-12 kl.	iš viso
2009 m.	-4%	-5%	-7%	-6%	-5%
2010 m.	-3%	-4%	-7%	-6%	-5%
2011 m.	-1%	-5%	-7%	-6%	-5%
2012 m.	0%	-4%	-7%	-6%	-4%
2013 m.	1%	-4%	-5%	-4%	-3%
2014 m.	1%	-3%	-4%	-4%	-2%
2015 m.	2%	-1%	-5%	-3%	-2%
2016 m.	2%	0%	-4%	-2%	-1%
2017 m.	1%	1%	-4%	-1%	-1%
2018 m.	0%	1%	-3%	-1%	0%
2019 m.	0%	2%	-1%	0%	0%
2020 m.	1%	2%	0%	1%	1%

Duomenys prognozei: STD

2.3.4 pav. Mokinių skaičiaus prognozė pagal klasių koncentrus

2.3.5 pav. Mokinių skaičiaus prognozė bendrojo lavinimo mokykloje

3. MOKYTOJŲ DARBAS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE. INFORMACIJA PROGNOZEI

Švietimo sistemoje, kaip ir bet kuriose kitose srityse, laikui bėgant vyksta personalo kaita. Kai kurie darbuotojai išlieka savo pozicijose, kiti pakeičia darbo pobūdį, atsistatydina, išeina į pensiją ir pan. Vienas esminių momentų, prognozuojant darbuotojų skaičių, yra įvertinti, ar tikėtina, kad ateityje pasikartos buvusios ir esamos tendencijos. Tuo tikslu darbe yra atliekama įvairių veiksmų, tokių kaip pensinio amžiaus pedagogų darbas, nedidelį darbo stažą turinčių asmenų skaičiaus kitimas, mokytojų ir mokinių skaičiaus santykio dinamikos tendencijų, analizė.

3.1 Mokytojų darbo krūvių mokyklose analizė

Bendrojo lavinimo mokyklose dirbantiems mokytojams yra apibrėžta krūvio norma. Jos skaičiavimas dažniausia siejamas (taip elgiamasi pateikiant statistines ŠVIS ataskaitų formas) su valandų, praleistų dirbant su mokiniais skaičiumi (kontaktinėmis valandomis). Krūvių pasiskirstymas nėra tolygus: dažnai, ypač nedidelėse mokyklose, neįmanoma mokytojams krūvių paskirstyti taip, kad visi dirbtų pilnu krūviu, o kai kuriose, ypač didelėse, mokyklose mokytojų krūviai yra dideli. Šiame skyriuje remiantis ŠVIS duomenų baze (2007 m.), analizuosime mokyklų pasiskirstymą pagal pedagogų, dirbančių nepilnu etatu skaičių. Antroje dalyje analizuosime sąlyginio pedagogų skaičiaus mokykloje ir realaus mokykloje dirbančių pedagogų skaičiaus santykį. Šis rodiklis gali būti interpretuojamas taip: kokia krūvio dalis vidutiniškai tenka vienam mokykloje dirbančiam pedagogui. ir pagal sąlyginio pedagogų skaičiaus mokykloje ir realaus mokykloje dirbančių pedagogų skaičiaus santykį. Šis rodiklis gali būti interpretuojamas taip: kokia krūvio dalis vidutiniškai tenka vienam mokykloje dirbančiam pedagogui (čia skaičiuojami visi mokytojai, dirbantys mokykloje tiek pagrindinėse, tiek nepagrindinėse pareigose, tiek privalomo, tiek papildomo ugdymo sistemoje). Viso darbo laiko ekvivalentas (sąlyginis mokytojų skaičius) yra skaičiuojamas visų mokytojų darbo krūvių mokykloje dalinant iš vieno etato krūvio normos. Tokiu būdu sąlyginį mokytojų skaičių galima interpretuoti kaip hipotetinį mokytojų skaičių, kurie galėtų dirbti mokykloje, jei kiekvienas iš jų turėtų vieno etato darbo krūvį. Vienam mokyklos mokytojui vidutiniškai tenkanti etato dalis yra apskaičiuojama viso darbo laiko ekvivalentą padalinant iš realiai mokykloje dirbančių mokytojų skaičiaus. Jei šis rodiklis yra mažesnis už vienetą, reiškia, visą darbo krūvį išdalijus mokykloje dirbantiems mokytojams po lygiai, nė vienas iš jų nedirbtų visu etatu. Rodiklio reikšmė didesnė už 1,5 reiškia, kad mokykloje dirbantiems mokytojams vidutiniškai tenka daugiau negu 1,5 etato, tai yra, dauguma mokytojų dirba daugiau nei 1,5 etato.

Mokytojų darbo krūvio dinamika.

1-4 klasėse dirbančių mokytojų darbo krūvis turi tendenciją didėti: vienam dirbančiam mokytojui vidutiniškai tenkanti krūvio dalis išaugo nuo 1,25 2005 metais iki 1,35 2008 metais. Tuo tarpu nevisą darbo laiką dirbančių mokytojų dalis taip pat didėja: nuo 13 proc. 2004 m. iki 20 proc. 2008 metais.

1-4 klasių mokytojų darbo krūvio dinamika

	<i>Iš viso 1-4 klasių mokytojų</i>	<i>Dirba visą darbo laiką</i>	<i>Dirba ne visą darbo laiką</i>	<i>Ne visą darbo laiką dirbančių mokytojų dalis</i>	<i>Viso darbo laiko ekvivalentas</i>	<i>Vienam dirbančiam mokytojui vidutiniškai tenkanti krūvio dalis</i>
2008* m.	8536	6859	1674	20%	11.526	1,35
2007 m.	10741	8691	2050	19%	14.238	1,33
2006 m.	10895	9019	1876	17%	13.914	1,28
2005 m.	10778	9001	1777	16%	13.429	1,25
2004 m.	11389	9864	1525	13%	15.221	1,34

Skaičiuota pagal: ŠVIS.

* Statistika 2008 m. nėra pilnai surinkta, tačiau remiantis imties metodais ją galima apibendrinti ir skaičiuoti santykinius dydžius.

5-12 klasėse dirbančių mokytojų darbo krūvis yra mažesnis, nei 1-4 klasėse dirbančių, tačiau taip pat turi tendenciją didėti: vienam dirbančiam mokytojui vidutiniškai tenkanti krūvio dalis išaugo nuo 1,18 2005 metais iki 1,25 2008 metais. Tuo tarpu nevisą darbo laiką dirbančių 4-12 klasių mokytojų dalis išlieka santykinai pastovi: ne pilną darbo laiką bendrojo lavinimo mokykloje dirba 31 proc. mokytojų.

5-12 klasių ir gimnazijų 1-4 klasių mokytojų darbo krūvio dinamika

	<i>Iš viso 1-4 klasių mokytojų</i>	<i>Dirba visą darbo laiką</i>	<i>Dirba ne visą darbo laiką</i>	<i>Ne visą darbo laiką dirbančių mokytojų dalis</i>	<i>Viso darbo laiko ekvivalentas</i>	<i>Vienam dirbančiam mokytojui vidutiniškai tenkanti krūvio dalis</i>
2008* m.	30006	20734	9268	31%	37576	1,25
2007 m.	37660	26020	11640	31%	46556	1,24
2006 m.	38288	26321	11967	31%	45271	1,18
2005 m.	37815	26216	11599	31%	44495	1,18
2004 m.	37638	26820	10818	29%	45809	1,22

Skaičiuota pagal: ŠVIS.

* Statistika 2008 m. nėra pilnai surinkta, tačiau remiantis imties metodais ją galima apibendrinti ir skaičiuoti santykinius dydžius.

Nepilnu krūviu 1-4 klasėse dirbantys mokytojai dažniausiai dirba darželiuose-mokyklose ir pradinėse mokyklose. (čia skaičiuojami visi mokytojai, dirbantys pradinėse klasėse - tiek pagrindinėse, tiek nepagrindinėse pareigose, tiek privalomo, tiek papildomo ugdymo sistemoje). 3.1.3 lentelėje pateikiami duomenys parodo skirtingo tipo mokyklų pasiskirstymą pagal nepilną darbo krūvį turinčius pradinį klasių mokytojus.

Pradinių klasių mokytojų krūviai skirtingo tipo mokyklose

	<i>Mokyklos tipas</i>				
	<i>Darželis mokykla</i>	<i>Pradinė mokykla</i>	<i>Pagrindinė mokykla</i>	<i>Vidurinė mokykla</i>	<i>Gimnazija</i>
Mokytojų skaičius	853	1681	3172	3807	759
Ne visą darbo laiką dirbančių mokytojų dalis	39%	24%	16%	14%	13%
Vienam dirbančiam mokytojui vidutiniškai tenkanti krūvio dalis	1,0	1,2	1,4	1,4	1,5

Skaičiuota pagal: ŠVIS

Daugiausia nepilnu darbo krūviu mokytojai dirba pagrindinėse mokyklose mažiausiai - gimnazijose. Pagrindinių mokyklų, kuriose daugiau kaip pusė mokytojų dirba nepilnu krūviu, yra apie 36 proc. 3.1.4 lentelė pateikia duomenis, parodančius skirtingo tipo mokyklų pasiskirstymą pagal nepilną darbo krūvį turinčius 5 – 12 klasių ir gimnazijų 1 – 4 klasių mokytojus.

3.1.4 lentelė

5-12 klasių ir gimnazijų 1-4 klasių mokytojų krūviai skirtingo tipo mokyklose

	<i>Mokyklos tipas</i>				
	Darželis mokykla	Pradinė mokykla	Pagrindinė mokykla	Vidurinė mokykla	Gimnazija
Mokytojų skaičius		0	4283	4031	1766
Ne visą darbo laiką dirbančių mokytojų dalis	0		42%	24%	23%
Vienam dirbančiam mokytojui vidutiniškai tenkanti krūvio dalis	0	0	1,2	1,4	1,5

Skaičiuota pagal: ŠVIS

Prieš tai šiame skyrelyje pateikti duomenys demonstruoja mokyklų įvairovę pagal jose dirbančių mokytojų krūvį. Vienose, ypač nedidelėse mokyklose, tokia įvairovė yra visiškai suprantama: dalis mokytojų dirba antraeilėse pareigose, todėl tose mokyklose turi mažą darbo krūvį. Apibendrinant galima teigti, kad vidutinis šalies mokytojas turi daugiau nei 1 etatą. Remiantis ŠVIS duomenimis, vienam mokytojui vidutiniškai tenka 1,30 etato. Įvertinus, kad dauguma mokyklų vadovų turi jiems leidžiamą pusę etato pamokų krūvį, skaičiuojama, kad mokytojas vidutiniškai turi 1,3 etato (perskaičiavus į kontaktines valandas, vienam mokytojui vidutiniškai tektų apie 23 val./sav.). Atrankinio tyrimo¹⁹ (mokytojų apklausa) būdu nustatytas kiek kitoks skaičius – 22 val./sav., kas atitinka 1,2 etato.

Prognozuojant mokytojų skaičių atsižvelgiama į keletą tikėtinų mokytojų krūvio kaitos tendencijų. Pirma, personalo sistema yra inertiška, t. y., kaip atskleista šio tyrimo autorių darbe „Mokytojų poreikio kaita ir karjeros ypatumai optimizuojant mokyklų tinklą“, stebima tendencija, kad augant mokinių skaičiui mokykloje, pagrindinėse pareigose dirbančių mokytojų skaičius auga ne taip sparčiai, t. y., mokytojai pradeda dirbti didesniais krūviais, samdomi specialistai nepagrindiniam darbui. Jei mokykloje mokinių skaičius mažėja, mokytojų skaičius mažėja ne taip sparčiai, pedagogai ima dirbti mažesniu krūviu. Prognozuojamu artimuoju laikotarpiu maždaug 23 proc. mažės mokinių skaičius, todėl tikėtina, kad dėl sistemos inertiškumo pedagogų skaičiaus pokyčiai bus mažesni. Antra, dar nėra visiškai aišku, kaip mokytojų krūvį paveiks perėjimas prie etatinio darbo apmokėjimo sistemos. Prognozuojama, kad krūvių pasiskirstymas bus tolygesnis, tačiau ar dėl to sumažės vidutinis krūvis? Trečia, tikėtina, kad dėl mažėjančio mokinių skaičiaus, toliau tvarkant mokyklų tinklą, mažės tuščių mokymosi vietų skaičius, ypač kaimo vietovėse esančiose mokyklose. Kaip tokia pertvarka ir su ja susijęs mokinių srautų persiskirstymas paveiks mokytojų krūvį, nėra visiškai aišku, tačiau remiantis minėto tyrimo duomenimis apie sistemos inertiškumą, galima tikėtis, kad šis faktorius padidins krūvių pasiskirstymo netolygumą. Apibendrinus galima teigti, kad mažėjant mokinių skaičiui vyresnėse klasėse,

¹⁹ Kaip keičiasi mokytojų darbo krūvis? *Švietimo problemos analizė*. 2006 01 Nr. 1 (14), Tyrimo autorius A. Kalvaitis, Švietimo plėtotos centro vyriausiasis specialistas.

mokytojų krūvis dėl sistemos inertiškumo šiek tiek mažės ir realus mokytojų skaičiaus pokytis 2012 metais prognozuojamas 2 proc. mažesnis nei mokinių, 2020 m. – 3 proc. mažesnis, nei mokinių.

3.2 Darbingo amžiaus mokytojų išėjimo iš darbo mokykloje analizė

Vertindami mokytojų kaitą mokykloje remsimės autorių atlikto tyrimo *Mokytojų poreikio kaita ir karjeros ypatumai optimizuojant mokyklų tinklą*²⁰ metu sudaryta duomenų baze. Darbingo amžiaus mokytojai pereina dirbti į kitą mokyklą arba išvis palieka darbą švietimo sistemoje. Mokyklų vadovų apklausos duomenimis, iš viso per du metus nuo 2002 iki 2004 mokyklą dėl įvairių priežasčių paliko 11,6 proc. darbingo amžiaus pedagogų. Tyrimo duomenys pateikiami 3.2.1 lentelėje.

3.2.1 lentelė

Darbingo amžiaus mokytojų išėjimo iš darbo priežastys ir aplinkybės. Laikotarpis nuo 2002-09 iki 2004-09 (N_{mokyklų} = 718)

<i>Priežastys ir aplinkybės, kodėl darbingo amžiaus mokytojai išėjo iš mokyklos</i>	<i>Mokytojų skaičius</i>	<i>Procentai¹</i>
Savo iniciatyva perėjo dirbti į kitą mokyklą	670	3,3%
Vykstant mokyklos reorganizacijai buvo perkelti dirbti (arba formaliai atleisti ir vėl priimti) į kitą mokyklą vadovų ar Švietimo skyriaus sutarimu („Išėjo kartu su moksleiviais“)	137	0,7%
Iš viso pakeitė mokyklą	807	3,9%
Savo iniciatyva perėjo dirbti į kitą sritį (verslą, gamybą, kitą valstybės tarnybą ir pan.)	340	1,7%
Buvo atleisti pasibaigus darbo sutarčiai	328	1,6%
Neteko darbo todėl, kad mažėjant mokinių skaičiui, nesusidarė darbo krūvis	300	1,5%
Išvyko laikinai ar nuolat gyventi į užsienį	208	1,0%
Pakeitė gyvenamąją vietą	165	0,8%
Mirė	81	0,4%
Nebegalėjo dirbti dėl ligos, invalidumo	41	0,2%
Kita	53	0,3%
Buvo atleisti dėl darbo drausmės, pedagogo etikos normų pažeidimų	23	0,1%
Priežasties nurodyti negali	29	0,1%
Iš viso nebedirba švietimo sistemoje	1568	7,6%

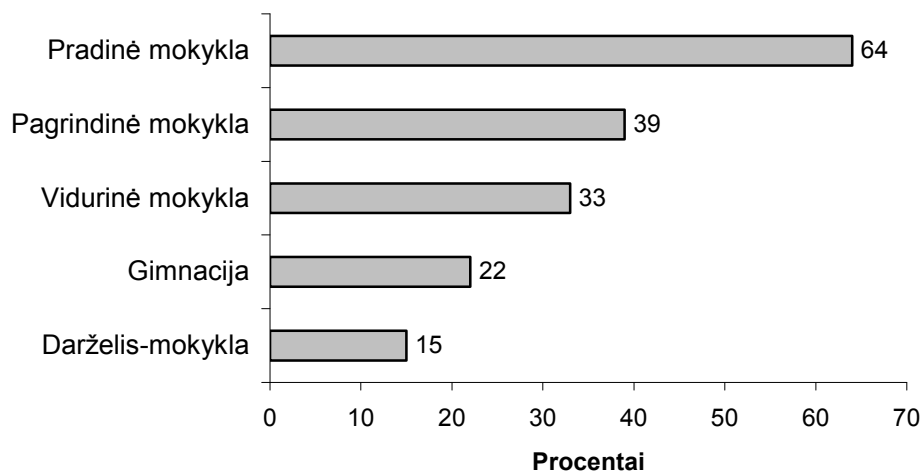
¹ Mokytojų, išėjusių iš darbo dėl nurodytos priežasties ir vidutinio visų mokyklose dirbusių darbingo amžiaus mokytojų 2002/2003 m.m. ir 2004/2005 m.m. skaičiaus santykis
Duomenų šaltinis: mokyklų duomenys

Visose mokyklų grupėse išėjimo iš darbo tendencijos yra panašios. **Daugiausia buvo mokytojų, kurie savo iniciatyva perėjo dirbti į kitą mokyklą.** Vadovų teigimu, per dvejus metus švietimo sistemoje darbą paliko 5,6 proc. darbingo amžiaus mokytojų. Taigi galima vertinti, kad per metus darbą švietimo sistemoje palieka maždaug 2 proc. darbingo amžiaus pedagogų. Šia norma vadovausimės atlikdami pedagogų prognozę.

Senatvės pensinio amžiaus mokytojų tyrime dalyvavusiose mokyklose nuo 2002 09 iki 2004 09 atleista 567, kas sudaro 34 proc. visų mokyklose 2003/2004 m. m. dirbančių pensininkų. Galima padaryti išvadą, kad stebima tendencija palikti mokykloje dirbti pensinio amžiaus pedagogus. Jei būtų išlaikoma 2003 m. mokykloje dirbančių pedagogų pensininkų dalis, atleistų pensinio amžiaus pedagogų procentas turėtų svyruoti

²⁰ Mokytojų poreikio kaita ir karjeros ypatumai optimizuojant mokyklų tinklą. Tyrimo ataskaita. Tyrimo vadovas G. Merkys. Kaunas, 2004.

apie 50 proc. Atleistų pensinio amžiaus pedagogų santykinų dažnių (procentais) pasiskirstymas skirtingo tipo mokyklose yra labai nevienodas (žr. 3.2.1 pav.) Santykinai didžiausia dalis pensinio amžiaus pedagogų buvo atleidžiama iš pradinė mokyklų. Jas labiausiai palietė mokinių skaičiaus mažėjimas.

3.2.1 pav. Per dvejus metus iš darbo atleistų pensinio amžiaus mokytojų pasiskirstymas skirtingo tipo mokyklose (procentai skaičiuojami nuo atitinkamose mokyklose prieš tai mokykloje, dirbusių pensinio amžiaus mokytojų skaičiaus) ($N_{\text{mokyklų}} = 718$) (Skaičiuota pagal: mokyklų duomenis)

3.3 Pensinio amžiaus mokytojų darbas mokykloje

Formaliai (daugiau iš istorinės perspektyvos) pensinio amžiaus riba žymi tą laiką, kai darbuotojas dėl savo amžiaus tampa nedarbingas. Tačiau gerėjančios socialinės sąlygos, sveikatingumas, didėjanti gyvenimo trukmė lemia tai, kad amžiaus riba, žyminti esamą darbingumo praradimą, tampa tarytum socialiniu laimėjimu: sukurta socialinio draudimo sistema suteikia galimybę pensinio amžiaus ribą pasiekusiems asmenims gauti nuolatinės pajamas nedirbant, nors darbingumas dar kurį laiką išlieka. Lietuvoje iki 1995 m. pensinio amžiaus riba buvo 55 metai moterims ir 60 metų vyrams. Nuo 1995 metų **pensinio amžiaus riba** buvo didinama tiek moterims, tiek vyrams, kol 2006 pasiekė 60 metų moterims ir 62 metus 6 mėnesius vyrams.

Trumpai apžvelgsime mokytojų išėjimo į pensiją situaciją Europos Sąjungos valstybėse. Analizuojant pensinio amžiaus ribą Europos Sąjungos valstybėse, galima pastebėti, kad daugelyje Vidurio ir Šiaurės Europos šalių įstatymu numatytas oficialus pensinis amžius yra 65 metai²¹. Šią ribą viršija tik Danija (67 metai). Didžiausią pensinio amžiaus ribą iš Europos šalių turi Norvegija (70 m.). Daugumoje valstybių, kuriose pensinis amžius yra mažesnis nei 60 metų ir mažiau, planuojama artimesnėje ar tolimesnėje ateityje šį amžių didinti. Maždaug pusė ES valstybių numatyta galimybė anksčiau išeiti į pensiją. Dažniausiai yra

²¹ *The teaching profession in Europe: Profile, trends and concerns. General lower secondary education.* Eurydice, 2004.

nustatomi tokie ankstyvo išėjimo į pensiją kriterijai, kaip amžius ir pedagoginio darbo stažas. Daugelyje šalių, kur tokia galimybė yra numatyta, pensinis amžius yra 65 metai, tačiau į pensiją galima išeiti 60 metų, jei mokytojas išdirbo mokykloje tam tikrą laiką, dažniausiai yra 30-35 metus. Atskirose šalyse stažas, kaip išėjimo į pensiją kriterijus, gana stipriai įvairuoja. Pvz., Vengrijoje mokytojas į pensiją gali išeiti 59 metų, jei pedagoginio darbo stažas - 20 metų, o Jungtinėje karalystėje – 60 metų, jei turi 40 metų pedagoginio darbo stažą. Iš ES valstybių, tik Kipre yra numatyta, kad mokytojas gali išeiti į pensiją sulaukęs 55 metų, jei darbo mokykloje stažas yra didesnis nei 33,3 m.

Lietuvos švietimo bendruomenėje, politiniuose sluoksniuose prieš kurį laiką buvo svarstoma galimybė įstatymu reglamentuoti mokytojų priešlaikinį išėjimą į pensiją, užtikrinant visą jiems priklausančios senatvės pensijos dydį. Švietimo darbuotojų profesinė sąjunga teikia siūlymą²² mažinti pedagogų, turinčių 30 m. pedagoginio darbo stažą, pensinio amžiaus ribą iki 55 m., didinant jų pensijų išmokas, kurios sudarytų ne mažiau kaip 60 proc. jų atlyginimo vidurkio. Reikia pripažinti, kad ankstyvas pasitraukimas iš aktyvios darbinės veiklos gali iš dalies išspręsti keletą švietimo personalo politikos problemų: užtikrins tolygesnę pedagogų kaitą, leidžiančią sumažinti amžiaus disproporcijas; sudarys didesnes galimybes jauno amžiaus, iniciatyviems, šiuolaikinį išsilavinimą turintiems žmonėms dirbti mokykloje; sušvelnins dėl mokinių skaičiaus mažėjimo kylančias bedarbystės grėsmes. Iš kitos pusės, šio siūlymo realizavimą riboja šiuo metu veikianti pensinio draudimo sistema bei numatomos pensinio amžiaus didinimo galimybės. Reaguojant į Lietuvai, kaip ir visai ES, būdingus demografinius poslinkius yra sudaryta Nacionalinė gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategija²³. Joje numatoma sukurti dalinio (palaipsnio) išėjimo į pensiją schemas, pagal kurias vyresnio amžiaus žmonės galėtų rinktis dalinį užimtumą ir dalinį išėjimą į pensiją; ilgainiui pasiekti, kad vyrai ir moterys ilgiau galėtų pritaikyti savo gebėjimus darbo rinkoje ir vėliau eiti į pensiją. Ateityje planuojama (nors dokumentais tai dar nėra įteisinta) didinti pensinį amžių iki 65 metų ir sukurti lanksčią sistemą, leidžiančią vyresniems žmonėms dirbti ne visą darbo dieną ir gauti dalį pensijos.

Pensinio amžiaus mokytojų darbas mokykloje šiuo metu yra vienas labiausiai diskutuojamų klausimų, susijusių su mokytojų skaičiaus kitimu mokyklose, tvarkant mokyklų tinklą, jaunų, perspektyvių mokytojų įdarbinimo galimybėmis. Skyrelyje pristatoma pensinio amžiaus mokytojų skaičiaus situacijos mokykloje analizė, atlikta remiantis naujai sudarytos ŠVIS duomenų bazės informacija. Duomenų bazėje pateikiami duomenys apie pensinio amžiaus pedagogų skaičių mokykloje 2004 - 2008 metais..

Pagrindinis rodiklis, atspindintis pensinio amžiaus mokytojų padėties mokykloje situaciją kiekybiškai ir leidžiantis mokyklą palyginti tarpusavyje, yra pensinio amžiaus mokytojų dalis nuo bendro mokykloje dirbančių mokytojų skaičiaus (procentais). Buvo analizuota, kaip įvairaus tipo mokyklos pasiskirsto pagal jose dirbančių pensinio amžiaus mokytojų dalį. Skaičiuojami tik pagrindinėse pareigose dirbantys mokytojai.

Iš viso 2008 metais mokykloje dirbo 9,4 procento pensinio amžiaus mokytojų. 3.3.1 lentelėje pateikiamas pensinio amžiaus mokytojų dalis pagal ugdymo koncentrus.

²² ŠDPS Žemaitijos regiono forumo *ŠVIETIMO REFORMŲ RAIDĄ PEDAGOGINĖS VISUOMENĖS AKIMIS* rezoliucija. (2006-05-18/19)

²³ Nacionalinė gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategija. 2004. Valstybės Žinios, 2004, Nr.95(1)-3501.

Pensinio amžiaus mokytojai pagal ugdymo koncentrus (proc., 2008 m.)

	<i>Pensinio amžiaus darbuotojų skaičius</i>	<i>Pensinio amžiaus darbuotojų procentas nuo bendro darbuotojų skaičiaus</i>
Priešmokyklinio ugdymo pedagogai	42	7,2%
1-4 klasių mokytojai	488	6,3%
5-12 klasių ir gimnazijos 1-4 klasių mokytojai	2501	10,6%
Mokytojai ir vadovai	3302	9,4%

Skaičiuota pagal: ŠVIS

Tarp pradinių klasių ir priešmokyklinio ugdymo mokytojų yra 6,4 proc. pensinio amžiaus mokytojų, o tarp 5-12 klasių mokytojų – 10,6 proc. Remiantis darbo kodeksu, nesudarius mokytojams krūvio visų pirma atleidžiami pensinio amžiaus mokytojai. Situacija tarp pradinių klasių mokytojų yra precedentas prognozuojant mokytojų pensininkų darbą vyresnėse klasėse: mažėjant mokinių skaičiui ir nesusidarius krūviui, visų pirma bus atleidžiami pensinio amžiaus mokytojai dalykininkai. Vadybiniu požiūriu, čia, matyt, taps aktualesnė kita problema, su kuria atokesnių vietovių mokyklos susiduria jau šiuo metu: išėjus pensinio amžiaus mokytojui dalykininkui gana sudėtinga rasti jį keičiantį pedagogą specialistą. Nors, kaip parodė tyrimas, dalyko specialistų šiuo metu ruošama pakankamai, tačiau jų pasiskirstymo į darbo vietas geografija pradeda netenkinti poreikio.

Pensinio amžiaus mokytojų dalis skirtingo tipo mokyklose (proc., 2008 m.)

	<i>iš viso pensinio amžiaus mokytojų ir vadovų</i>	<i>Procentai nuo bendro mokytojų ir vadovų skaičiaus</i>
Darželis- mokykla	60	8,0%
Pradinė mokykla	97	6,8%
Pagrindinė mokykla	860	9,2%
Jaunimo mokykla	32	13,4%
Vidurinė mokykla	1282	9,1%
Gimnazija	633	9,1%

Skaičiuota pagal: ŠVIS

3.3.2 lentelėje pateikiami duomenys, pensinio amžiaus mokytojų dalį nuo bendro mokytojų skaičiaus įvairių tipų mokyklose. Mažiausia pensinio amžiaus mokytojų dalis 2008 m. dirba pradinėse mokyklose (6,8 proc.), didžiausia – Jaunimo ir suaugusiųjų mokyklose (13,1 proc.). 2008 metais 5-12 klasėse ir gimnazijų 1-4 klasėse dirbo 2501 pensinio amžiaus mokytojai, kurie sudarė 10,6 procento visų šios grupės mokytojų. Vidurinėse mokyklose ir pagrindinėse mokyklose dirbančių pensinio amžiaus mokytojų dalis nedaug skiriasi.

3.3.3 lentelėje pateikiamas pensinio amžiaus mokytojų skaičius kaimo ir miesto mokyklose. Miesto mokyklose dirbančių pensininkų dalis yra mažesnė, nei kaimo mokyklose. Ypač skiriasi duomenys 1-4 klasių mokytojų ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų tarpe.

Pensinio amžiaus mokytojų dalis kaimo ir miesto mokyklose (proc., 2008 m)

		<i>Kaimas</i>	<i>Miestas</i>
Priešmokyklinio ugdymo pedagogai	Skaičius	33	9
	Procentas	9,0%	4,2%
1-4 klasių mokytojai	Skaičius	204	284
	Procentas	8,3%	5,6%
5-12 klasių ir gimnazijos 1-4 klasių mokytojai	Skaičius	732	1769
	Procentas	14,4%	12,0%
Mokytojai ir vadovai	Skaičius	1058	2244
	Procentas	11,9%	10,4%

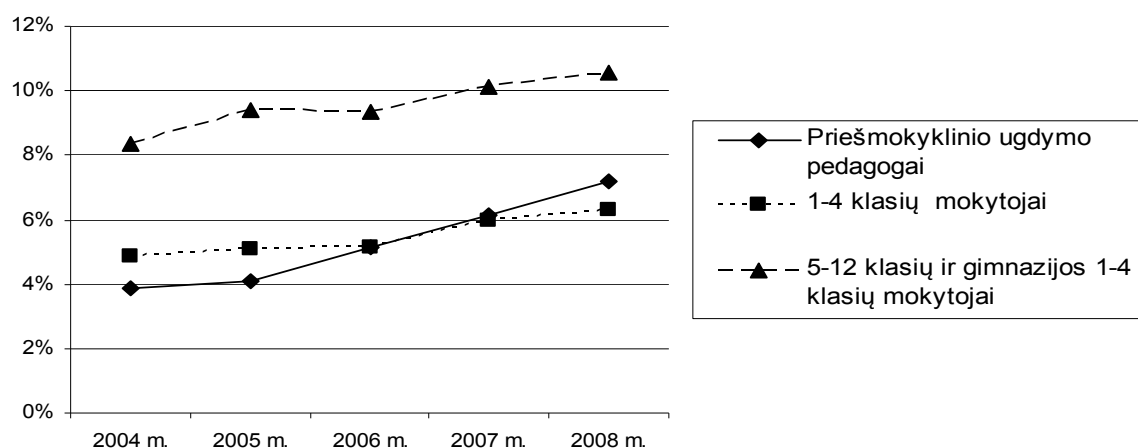
Skaičiuota pagal: ŠVIS

Pensinio amžiaus mokytojų ir mokyklų vadovų skaičius 2004-2008 metais išlieka maždaug pastovus, tačiau jei analizuosime dirbančių mokytojų pensininkų skaičiaus dalies kitimą šiuo laikotarpiu, matysime gan žymų pokytį. Iš viso 2004-2008 metais dirbančių pensinio amžiaus mokytojų skaičiaus dalis išaugo 2 procentiniais punktais. Didžiausias augimas stebimas priešmokyklinio ugdymo pedagogų tarpe – 3,4 procento. Pensinio amžiaus mokytojų skaičiaus dalis augo ir 1-4 kl. mokytojų, ir 5-12 klasių ir gimnazijos 1-4 klasių mokytojų tarpe (žr. 3.3.4 lentelę).

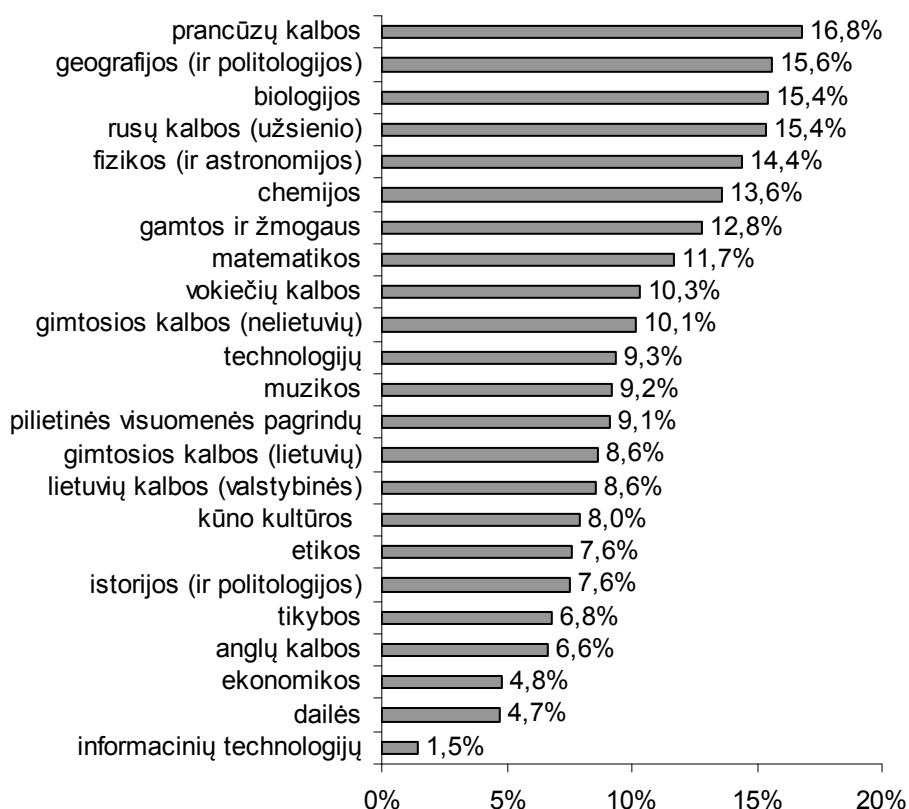
Pensinio amžiaus mokytojų skaičiaus dinamika

<i>Metai</i>	<i>Priešmokyklinio ugdymo pedagogai</i>		<i>1-4 klasių mokytojai</i>		<i>5-12 klasių ir gimnazijos 1-4 klasių mokytojai</i>		<i>Mokytojai ir vadovai</i>	
2008 m.	42	7,2%	488	6,3%	2501	10,6%	3302	9,4%
2007 m.	46	6,1%	557	5,9%	2876	10,1%	3779	8,9%
2006 m.	40	5,1%	497	5,1%	2718	9,3%	3516	8,1%
2005 m.	32	4,1%	507	5,1%	2782	9,4%	3614	8,2%
2004 m.	37	3,8%	495	4,9%	2706	8,3%	3527	7,4%

Skaičiuota pagal: ŠVIS

3.3.1 pav. Pensinio amžiaus mokytojų dalies nuo bendro mokytojų skaičiaus dinamika

3.3.2 pav. Pensinio amžiaus mokytojų dalis nuo bendro mokytojų skaičiaus (2007 metų duomenys, skaičiuota pagal: ŠVIS)

Tarp 5-12 klasių mokytojų didžiausia dalis pensinio amžiaus yra gamtos mokslų mokytojų: geografijos ir politologijos, biologijos, fizikos, chemijos moko daugiau kaip 13 proc. pensinio amžiaus mokytojų nuo bendro atitinkamo dalyko mokytojų skaičiaus. Mažiausia pensinio amžiaus mokytojų dalis (mažiau nei 7 proc.) yra tarp tikybės, anglų kalbos, dailės, informacinių technologijų mokytojų.

2008 m. duomenimis, tarp mokiniui pedagoginę, psichologinę, socialinę pagalbą teikiančių mokyklos darbuotojų daugiausia pensinio amžiaus asmenų yra tarp logopedai yra (12,5 proc. nuo bendro skaičiaus). Tarp specialiųjų pedagogų pensinio amžiaus asmenų yra 2,9 proc., o psichologų ir socialinių pedagogų dalis neviršija 2 proc.

Prognozuojant pedagogų skaičių mokyklose, atsižvelgta į du esminius, išorinius pensininkų dalies kaitos faktorius. Pirma, mažai tikėtina, kad įstatymu bus nustatyta galimybė mokytojams, turintiems nustatyto dydžio pedagoginį darbo stažą, išeiti į pensiją nesulaukus pensinio amžiaus (nebent pensinio amžiaus riba būtų padidinta iki 65 metų). Ši prognozė grindžiama situacijos ES šalyse analize bei atsižvelgiant į užimtumo politikos perspektyvą, skatinančią senyvo amžiaus žmones kuo ilgiau dalyvauti darbinėje veikloje. Antra, mažėjant mokinių skaičiui, visų pirma bus atleidžiami dalykų mokytojai – pensininkai. Jei veiktų vien šis veiksnys, remiantis pradinių klasių mokytojų precedentu, apie 2010 metus dirbtų apie 4-5 proc. mokytojų pensininkų. Tačiau galimas jaunų specialistų pasiūlos stygius, kurį sąlygoja tikėtina didelė baigusių aukštąsias

mokyklas absolventų emigracija²⁴ į užsienio šalis ir baigusiujų netolygus geografinis pasiskirstymas (koncentracija vietovėse, kuriose mokytojai yra rengiami), bei žemas finansinis suinteresuotumas, tikėtina, sukurs situaciją, kai mokytojui išėjus į pensiją, nebus specialisto, pretenduojančio į jo vietą. Be to, didesnė (kaip bus parodyta vėliau) mokytojų dalis nei iki šiol, sulauks pensinio amžiaus. Šios sąlygos gali lemti, kad mokytojų pensininkų dalis 2010 m. padidės iki 10 proc., o 2015 m. sieks apie 12-13 proc. bendro mokytojų dalykininkų skaičiaus, o 2020 metais dalykinėje sistemoje dirbančių mokytojų pensininkų dalis gali siekti 15 proc. Pradinių klasių mokytojų-pensininkų, dirbančių mokykloje, dalis, prognozuojama, labai nesikeis ir išliks apie 8 proc.

3.4 Mokytojų bedarbystė. Darbo vietų pasiūla

Lietuvos darbo biržoje yra renkami duomenys apie norinčius įsidarbinti pedagogus bei laisvas darbo vietas mokykloje. Tenka pastebėti, kad ne visi pedagogai darbo ieško užsiregistruodami darbo biržoje, iš kitos pusės, ne visi mokyklų vadovai darbuotojų ieško padedami darbo biržos. Daugumos savivaldybių švietimo padaliniai nuolat renka informaciją apie mokytojų pasiūlą ir paklausą ar net skelbia ją savivaldybės tinklapyje (pvz., Rokiškio rajono sav.), nors, pagal įstatymus mokyklos kadro politikos vykdymas yra mokyklos vadovo funkcija. Šiame skyrelyje remsimės daugiausiai darbo biržos duomenimis.

2008 m. Rugsėjo mėn. pedagogo darbo ieškojo 179 asmenys, buvo 49 laisvos darbo vietos. Daugiausiai tarp ieškančių darbo buvo, mokytojai, neturintys pedagoginio darbo stažo.

Duomenis apie laisvas pedagogų darbo vietas rugsėjo pirmai dienai iš savivaldybių ir apskričių renka ŠMM Mokytojų kompetencijos centras (MKC).

3.4.1 lentelė

Laisvų darbo vietų skaičius (darbui pilnu ir nepilnu krūviu) dinamika
Laisvų darbo vietų ir pedagogų skaičiaus santykis (proc., 2008m.)

Dalykas	Laisvų pedagogo darbo vietų skaičius rugsėjo 1 dienai			Pedagogų skaičius 2008 m.	Laisvų darbo vietų ir pedagogų skaičiaus santykis (proc., 2008m.)
	2006 m.	2007 m.	2008 m.		
Katalikų tikyba	28	16	15	619	2,4%
Etika	20	20	6	446	1,3%
Lietuvių k. (gimtoji)	21	69,8	28	3274	0,9%
Lietuvių k.(valstyb.)	4	6	2	351	0,6%
Vokiečių k.	8	11	7	659	1,1%
Prancūzų k.	6	5	3	175	1,7%
Anglų k.	171	208	93	3064	3,0%
Rusų k.	5	9	2	1419	0,1%
Kitos užsienio kalbos	1	3	0	70	0,0%
Matematika	64	92	42	2932	1,4%
Informacinės technologijos	91	121	50	990	5,1%
Biologija	17	35	14	966	1,4%
Fizika ir astronomija	36	68	32	888	3,6%
Chemija	53	64	22	650	3,4%
Geografija	37	42	21	948	2,2%
Istorija	21	27	13	1647	0,8%

²⁴ Sipavičienė A. *Tarptautinė migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*. - Vilnius, 2006.

Pilietiškumo pagrindai	1	4	3	27	11,1%
Ekonomika	7	14	13	68	19,1%
Dailė	6	16	7	733	1,0%
Braižyba	0	2	2	-	
Muzika, koncertmeisteriai	24	39	13	1013	1,3%
Teatrinis menas	2	2	0	25	0,0%
Choreografija (šokio)	14	19	13	90	14,4%
Kūno kultūra	11	21	7	1882	0,4%
Saugus eismas, civilinė sauga	5	13	3	157	1,9%
Technologijos (darbai ir buities k.)	43	78	23	1538	1,5%
Pradinis ugdymas	6	13	0	7142	0,0%
Socialiniai pedagogai	27	22	8	829	1,0%
Specialieji pedagogai	63	34	23	403	5,7%
Logopedai	51	53,5	40	391	10,2%
Mokyklų psichologai	107	80	60	296	20,3%
Iš viso	950	1207	565	33692	1,7%

Skaiciuota pagal: MKC

3.4.1 lentelėje pateikti duomenys rodo siūlomų mokytojų darbo vietų pasiskirstymą pagal dalyką. Pažymėtina, jog lyginant 2008 m. duomenis su analogiško laikotarpio 2006 metų duomenimis, galima pastebėti, kad laisvų darbo vietų skaičius mokytojams sumažėjo beveik perpus. Beveik nepasikeitė Lietuvių k., Biologijos, Fizika ir astronomijos, mokytojų poreikis, vis dar reikia nemažai Anglų k., Matematikaos, Informacinių technologijų, Chemijos, Geografijos, Technologijų (darbai ir buities k.) mokytojų.

Laisvų darbo vietų skaičius lyginamas su dalyko pedagogų skaičiumi. Santykinai daugiausiai tra laisvų darbo vietų psichologams, logopedams, choreografams, ekonomikos, pilietiškumo pagrindų, informacinių technologijų mokytojams. (Laisvos vietos sudaro daugiau kaip 5 procentus visų darbo vietų. Bendrojo lavinimo mokykloje laisvos vietos 2008 m. sudaro 1,7 visų darbo vietų.

3.4.2 lentelė

Laisvų darbo vietų skaičius (darbui pilnu ir nepilnu krūviu) savivaldybėse

<i>Savivaldybė</i>	<i>Laisvų darbo vietų skaičius</i>	<i>Laisvų darbo vietų ir pedagogų skaičiaus savivaldybėje santykis</i>
Kretingos r. sav.	26	12%
Druskininkų sav.	10	7%
Šilutės r. sav.	31	6%
Akmenės r. sav.	8	5%
Elektrėnų sav.	19	5%
Jonavos r. sav.	30	5%
Pagėgių sav.	9	5%
Širvintų r. sav.	7	5%
Varėnos r. sav.	19	5%
Kazlų Rūdos sav.	9	4%
Pakruojo r. sav.	18	4%
Prienų r. sav.	7	4%
Skuodo r. sav.	15	4%
Jurbarko r. sav.	15	3%
Lazdijų r. sav.	9	3%
Molėtų r. sav.	10	3%
Panevėžio r. sav.	11	3%
Plungės r. sav.	18	3%

Rietavo sav.	4	3%
Šilalės r. sav.	13	3%
Anykščių r. sav.	6	2%
Marijampolės sav.	16	2%
Pasvalio r. sav.	11	2%
Raseinių r. sav.	6	2%
Rokiškio r. sav.	9	2%
Šakių r. sav.	12	2%
Šalčininkų r. sav.	11	2%
Švenčionių r. sav.	7	2%
Tauragės r. sav.	14	2%
Vilkaviškio r. sav.	10	2%
Vilniaus m. sav.	104	2%
Alytaus m. sav.	5	1%
Alytaus r. sav.	4	1%
Biržų r. sav.	4	1%
Ignalinos r. sav.	3	1%
Joniškio r. sav.	4	1%
Kalvarijos sav.	1	1%
Kėdainių r. sav.	7	1%
Kelmės r. sav.	4	1%
Kupiškio r. sav.	3	1%
Panevėžio m. sav.	6	1%
Radviliškio r. sav.	5	1%
Šiaulių r. sav.	4	1%
Telšių r. sav.	3	1%
Vilniaus r. sav.	17	1%
Visagino sav.	3	1%
Birštono sav.	0	0%
Kaišiadorių r. sav.	2	0%
Kauno m. sav.	12	0%
Kauno r. sav.	4	0%
Klaipėdos m. sav.	0	0%
Klaipėdos r. sav.	0	0%
Mažeikių r. sav.	3	0%
Neringos sav.	0	0%
Palangos m. sav.	0	0%
Šiaulių m. sav.	4	0%
Trakų r. sav.	1	0%
Ukmergės r. sav.	2	0%
Utenos r. sav.	0	0%
Zarasų r. sav.	0	0%

Skaičiuota pagal: MKC, ŠVIS

Laisvos darbo vietos savivaldybėse pasiskirsčiusios nevienodai. Siekiant palyginti savivaldybių duomenis, yra tikslinga skaičiuoti rodiklį, kuris nepriklausytų nuo savivaldybės dydžio. Toks rodiklis gali būti laivų darbo vietų ir pedagogų skaičiaus savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklose santykis. Santykinai daugiausiai laisvų darbo vietų 2008 m. rugsėjo 1 d. registruota Kretingos r. sav., Druskininkų sav., Šilutės r. sav., Akmenės r. sav., Elektrėnų sav., Jonavos r. sav., Pagėgių sav., Širvintų r. sav., Varėnos r. sav.

3.4.3 lentelėje pateikiami pedagogų pasiūlos ir paklauskos 2008 m. rugsėjo mėn. duomenys. Darbo biržoje buvo užsiregistravę ir darbo ieškojo 153 pedagogai. Siekiant įvertinti mokytojų pasiūlą buvo apskaičiuotas mokytojų nedarbo lygis. Šis rodiklis gaunamas darbo ieškančių mokytojų skaičių dalijant iš

bendro to dalyko mokytojų skaičiaus (tiek dirbančių, tiek ieškančių darbo). **Bendras pedagogų nedarbo lygis 2006 m. rugsėjo mėn. siekia 0,4 proc.** (2006 m. jis buvo 1,3 proc.). Didžiausia specialistų pasiūla yra: pradinio ugdymo, socialinių pedagogų, anglų k., lietuvių k. muzikos, kūno kultūros mokytojų

3.4.3 lentelė

Pedagogų pasiūlos ir paklausos balansas (2008-09 duomenys)		
<i>Dalykas</i>	<i>Darbo vietų pasiūla*</i>	<i>Darbo jėgos pasiūla</i>
Anglų k.	93	11
Psichologai	60	0
Informacinės technologijos	50	2
Matematika	42	7
Logopedai	40	1
Fizika ir astronomija	32	1
Lietuvių k. (gimtoji, valst)	30	10
Specialieji pedagogai	23	2
Technologijos (darbai ir buities k.)	23	2
Chemija	22	1
Geografija	21	2
Istorija, pilietiškumo pagrindai	16	2
Katalikų tikyba	15	1
Biologija	14	1
Choreografija (šokio)	13	1
Ekonomika	13	1
Muzika, koncertmeisteriai	13	12
Kūno kultūra, treneris	10	16
Socialiniai pedagogai	8	17
Dailė	7	5
Vokiečių k.	7	0
Etika	6	4
Prancūzų k.	3	0
Saugus eismas, civilinė sauga	3	0
Braižyba	2	1
Rusų k.	2	4
Kitos užsienio kalbos	0	0
Pradinis ugdymas	0	34
Teatrinis menas	0	0
Kita		15
Iš viso	565	153

Duomenų šaltinis: LDB ir MKC

* Laisvų darbo vietų skaičius darbui pilnu ir nepilnu krūviu

Didžiausia yra anglų, matematikos ir informacinių technologijų specialistų paklausa. Anglų ir informacinių technologijų paklausa 2006 m. liepos 10d. viršija šių specialistų pasiūlą. Muzikos mokytojų pasiūla didžiausia Klaipėdoje. Klaipėdos pedagogai, ieškantys kitų humanitarinių mokslų ir meno pedagogo darbo, sudaro 83 proc. visų šios specialybės ieškančių pedagogų dalį. Socialinio pedagogo darbo daugiausia ieškoma Klaipėdoje, Kaune, Utenoje, tačiau Utenoje visi ieškantieji socialiniai pedagogai turi pagrindinį profesinį socialinio pedagogo išsilavinimą, o Kaune tik dalis jų (perkvalifikavimo pasekmė).

Lyginant darbo ieškančių specialistų situaciją 2006 ir 2008 metais, galima pastebėti, kad per darbo biržas darbo ieškančių mokymo specialistų skaičius gerokai sumažėjo (2006 m. analogišku laikotarpiu darbo biržoje darbo ieškojo 326 pedagogai). Šią situaciją galima paaiškinti bendru ekonomikos pakilimu ir žemu bedarbystės lygiu. Ypač sumažėjo darbo ieškančių pradinio ugdymo pedagogų. Šį faktą galima būtų paaiškinti tuo, kad 2002-2004 m. gerokai sumažėjo pradinį klasių mokinių skaičius, daug mokytojų neteko darbo, o vėliau šis pokytis buvo ne toks ryškus. Gerokai mažiau darbo ieško ir anglų kalbos, matematikos, muzikos, dailės pedagogų. Kita tendencija stebima gretinant 2006 ir 2008 m. duomenis tai, kad padidėjo darbo ieškančių didesnį stažą turinčių pedagogų skaičius.

Daugiausiai pedagoginio darbo ieško šalia Kauno m. (44), Šiaulių m.(29), Panevėžio m.(14) gyventojų ir didžiųjų miestų esančių savivaldybių - Kauno r., Kėdainių r., Šiaulių r., Panevėžio r., - gyventojai. Darbo patirtį turi 31 (20 proc.) darbo ieškančių pedagogų

Modeliuojant mokytojų nedarbo perspektyvą, precedentu gali būti pradinį klasių mokytojų atvejis. Esant dideliems 1-4 kl. mokinių skaičiaus mažėjimo tempams, mokytojų nedarbo lygis išaugo (2004 metų duomenys), nors ir buvo imamas daug priemonių, tokių kaip mokytojų perkvalifikavimas, pedagogų pasiūlos ir paklausos duomenų bazių rajonuose sudarymas ir pan. Vėliau (2006 m. duomenys), esant vidutiniam mokinių skaičiaus mažėjimo tempui, darbo biržoje registruotų pradinio ugdymo specialistų gerokai sumažėjo. Iš esmės mokymo specialistams nėra būdinga ilgalaikė bedarbystė, mokymosi ir kvalifikacijos kėlimo gebėjimai daugeliui leidžia pakankamai greitai prisitaikyti pakitusios darbo rinkos sąlygomis. Sparčiai mažėjant mokinių vyresnėse klasėse, prognozuojama, kad mokytojų dalykininkų nedarbas augs, tačiau ne taip sparčiai, kaip savo laiku augo pradinį klasių mokytojų. Ši išvada remiasi prielaida, kad mokytojai, ypač dirbantys pagrindinėje mokykloje, iš esmės gali nesunkiai persikvalifikuoti ir mokyti gretutinių dalykų. Atsižvelgiant į ekonominės krizės grėsmę, tikėtina, kad prognozuojamu artimiausiu laikotarpiu (2010-2013 metais) pradinį klasių mokytojų ir mokytojų dalykininkų nedarbo lygis išliks išaugęs ir sieks apie 2 proc.

3.5 Pedagogų rengimas ir mokytojų poreikis

3.5.1 Studijų krypties „mokytojų rengimas ir pedagogika“ studentų skaičiaus analizė. Šalies statistika

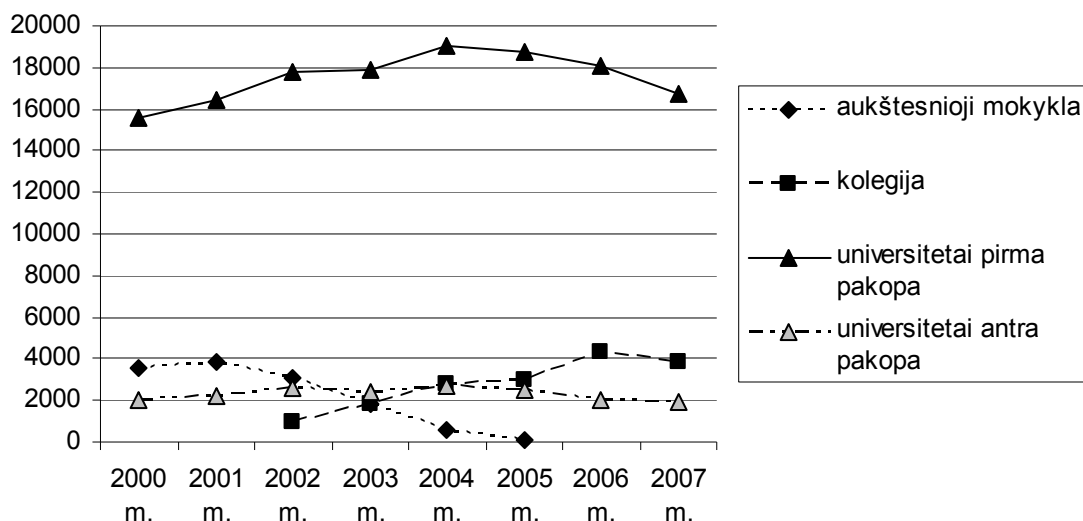
Šioje darbo dalyje pateikiame studentų, būsimų mokytojų ir pedagogų rengimo situacijos analizę šalies lygmeniu nuo 2000 iki 2007 metų ir interpretuojame ją pedagogų skaičiaus kaitos kontekste. Remiamasi statistikos departamento informacija.

3.5.1 lentelė

Studentų, kurių studijų kryptis mokytojų rengimas ir pedagogika, skaičius

<i>Institucija, ruošianti studentus</i>	<i>2000 m.</i>	<i>2001 m.</i>	<i>2002 m.</i>	<i>2003 m.</i>	<i>2004 m.</i>	<i>2005 m.</i>	<i>2006 m.</i>	<i>2007 m.</i>
aukštesnioji mokykla	3584	3882	3061	1780	580	89		
kolegija			973	1848	2797	2947	4334	3820
universitetai pirma pakopa	15625	16398	17804	17860	19028	18795	18039	16692
universitetai antra pakopa	1991	2243	2610	2382	2654	2534	2065	1957
Iš viso:	21200	22523	24448	23870	25059	24365	24438	22469

Duomenų šaltinis :STD

3.5.1 pav. Studentų, kurių studijų kryptis mokytojų rengimas ir pedagogika, skaičiaus dinamika . (Duomenų šaltinis: STD)

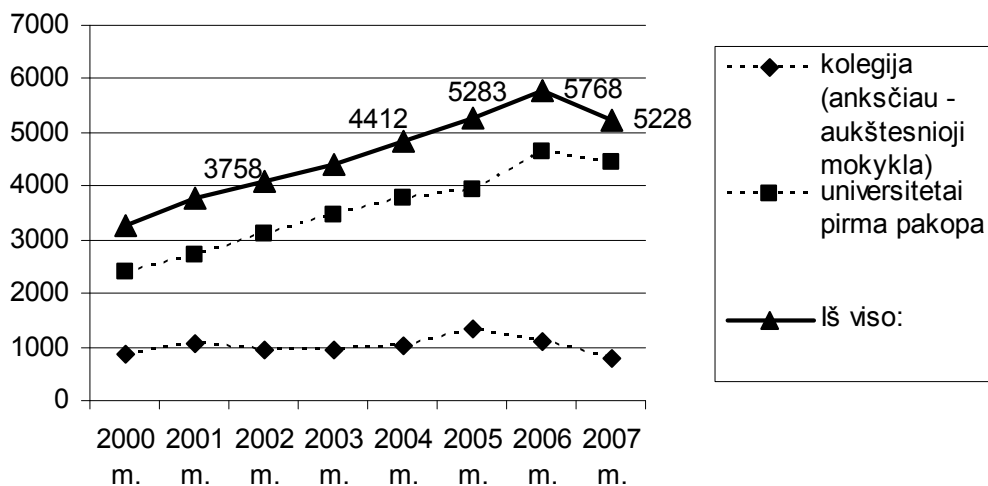
Daugiausiai mokytojų ir pedagogų parengiama universitetų pirmosiose pakopose. Jie sudaro daugiau kaip 74 proc. nuo bendro tais metais ruošiamo pedagogų skaičiaus. Universitetų antroje pakopoje parengiamų pedagogų skaičius nėra didelis, lyginant su bendru pedagogiką studijuojančių studentų skaičiumi.. Nuo 2004 m. studentų, besimokančių pedagogikos srities programose bendras skaičius pradėjo mažėti ir 2007 m. sudarė 106 proc. 2000 m. lygio. Universiteto pirmoje pakopoje besimokančių mokytojų rengimo ir pedagogikos srities programose 2000-2007 m. skaičius padidėjo 7 proc. antroje universiteto pakopoje sumažėjo 2 proc. Šiose pakopose taip pat stebima studentų mažėjimo tendencija.

3.5.2 lentelė

Išleidžiamų specialistų, kurių studijų kryptis mokytojų rengimas ir pedagogika, skaičius

<i>Institucija, ruošianti studentus</i>	<i>2000 m.</i>	<i>2001 m.</i>	<i>2002 m.</i>	<i>2003 m.</i>	<i>2004 m.</i>	<i>2005 m.</i>	<i>2006 m.</i>	<i>2007 m.</i>
aukštesnioji mokykla	848	1053	956	921	763	545	-	-
kolegija			0	15	275	805	1116	778
universitetai pirma pakopa	2412	2705	3117	3476	3791	3933	4625	4450
universitetai antra pakopa	641	729	1135	1190	978	1383	1260	978
Iš viso:	3901	4487	5208	5602	5807	6666	7028	6206

Duomenų šaltinis :STD

3.5.2 pav. Išleidžiamų specialistų, kurių studijų kryptis mokytojų rengimas ir pedagogika, skaičiaus dinamika (be antros studijų pakopos) Duomenų šaltinis: STD.

Nuo 2000 m. iki 2006 m. žymiai auga išleidžiamų specialistų, kurių studijų kryptis mokytojų rengimas ir pedagogika, skaičius (prieaugis 63 proc.). Vis daugiau specialistų išleidžia ir universitetų antra pakopa. Nuo 2006 m. išleidžiamų specialistų skaičius ima mažėti: 2007 metais išleista 12 procentų pedagogų mažiau, nei 2008 metais.

3.5.3 lentelė

Pedagogų skaičiaus ir skaičiuojamaisiais metais paruoštų specialistų skaičiaus santykis

	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Bendrojo lavinimo mokyklos mokytojų bei mokyklos vadovų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų skaičius	61459	62106	61983	59938	58543	55508	54833	54117
Parengiamų pedagogų specialistų skaičius*	3260	3758	4073	4412	4829	5283	5768	5228
Kasmet išleidžiamų pedagogų specialistų procentinė dalis nuo bendro tų metų pedagogų skaičiaus	5,3 proc.	6,1 proc.	6,6 proc.	7,4 proc.	8,2 proc.	9,5 proc.	10,5 proc.	9,7 proc.

* be antrą universiteto pakopą baigusių pedagogų. Skaičiuota pagal: STD

Mokytojų bei mokyklos vadovų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų bendras skaičius nuo 2001 m. linkęs mažėti, o kasmet paruoštų pedagogų specialistų skaičius didėja. 3.5.3 lentelėje šie skaičiai sugretinami. (Skaičiuojama tik pirmoje pakopoje, aukštesniosiose mokyklose ir kolegijose parengiami specialistai, nes magistro laipsnio siekia dažnai jau dirbantys pedagogais asmenys. Be to, į bendrą pedagogų skaičių neįtraukiami mokymo specialistai, dirbantys profesinio rengimo sistemoje ir aukštosiose mokyklose, todėl vertinimas tik orientacinis, rezultatas svarbus ne absoliučiais skaičiais, bet santykiniais dinamikos rodikliais). 2006-2007 m. bendras bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų ir ikimokyklinio ugdymo specialistų skaičius sumažėjo 5 proc., tais pačiais metais paruoštų pedagogų specialistų skaičius sumažėjo 6 proc. Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad kasmet išleidžiamų pedagogų specialistų dalis nuo bendro tų metų pedagogų skaičiaus nuo 2000 m. iki 2006 m. didėja. Jeigu 2000 m. metais paruoštų specialistų skaičius sudarė 5,3 proc. tų metų bendro pedagogų, dirbančių bendrojo lavinimo mokykloje ir ikimokyklinėse įstaigose, skaičiaus, tai 2006 m. paruošti pedagogai specialistai sudaro 10,5 proc. 2006 metų bendro pedagogų skaičiaus. 2007 m. šis santykis pradeda mažėti ir yra lygus 9,7 proc.

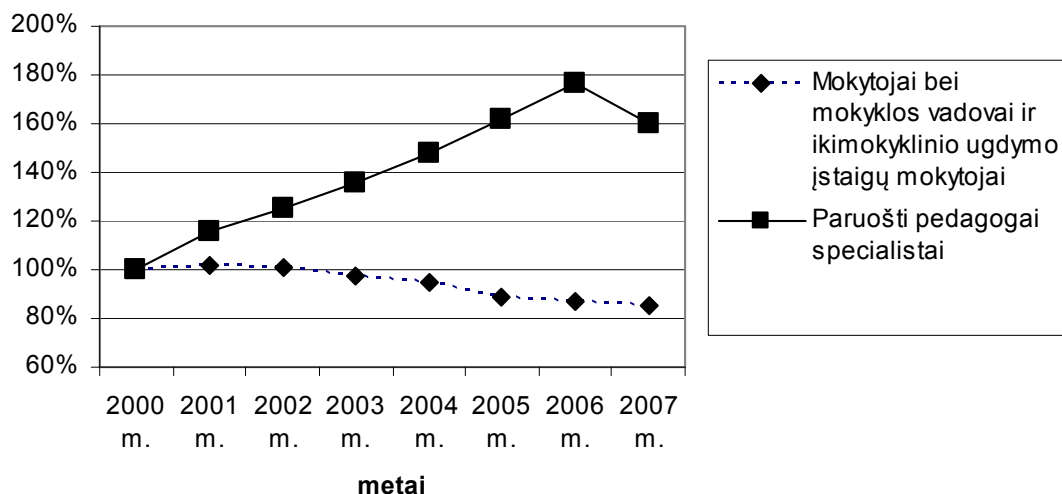
Rengiamų pedagogų ir išleidžiamų specialistų santykį galima apytiksliai įvertinti tokiu būdu: Postuluokime, kad 1) švietimo sistemoje dirbantys pedagogai pagal amžių yra pasiskirstę tolygiai, 2) visi pedagogai pradeda dirbti 24-25 metų, o darbą mokykloje palieka būdami 60 metų. 3) mokytojų darbo vietų skaičius mokyklose nekinta. Tuomet tam, kad sistema funkcionuotų, kasmet reikėtų parengti naujų pedagogų maždaug 1/35 dalį bendro dirbančių pedagogų skaičiaus (apie 3 proc.) T. y., esant šioms sąlygoms, į darbą 2007 metais reikėtų priimti 1600 naujų pedagogų. Tačiau tais metais jų buvo parengta 3,3 karto daugiau.

3.5.4 lentelė

Dirbančių pedagogų skaičiaus ir išleidžiamų specialistų skaičiaus baziniai augimo tempai. Bazė 2000 m.

	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006m.	2007m.
Mokytojų bei mokyklos vadovų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų mokytojų skaičius	100%	101%	101%	98%	95%	90%	87%	85%

Skaiciuota pagal: STD

3.5.3 pav. Mokytojų skaičiaus ir paruoštų specialistų skaičiaus baziniai augimo tempai. Bazė 2000 m.
Skaiciuota pagal: STD.

Dirbančių pedagogų skaičius šalyje mažėja, tačiau parengiamų specialistų skaičius auga. 2007 m. mokytojų skaičius sudarė 85 proc. bazinių, 2000 metų, skaičiaus. Paruoštų pedagogų specialistų skaičius kasmet viršija bazinius metus vis didesne dalimi, 2007 m. skaičius viršija bazinius metus net 65 proc.

Išleidžiamų studentų skaičių galima apytiksliai įvertinti žinant naujai priimtų studentų skaičių ir „nubyrėjimo“ koeficientą. Žinant, kad kasmet „mokslus meta“ apie 3,7 proc. studentų (STD duomenys), galima įvertinti, kad mokslą baigia apie 86 proc. įstojusiųjų. Atėjusių mokytojų (ne tik į pirmą kursą) skaičių galima rasti kaip besimokančiųjų ir prieš metus baigusiujų sumos bei prieš metus besimokiusiujų skaičiaus skirtumą. Šiuo metu besimokančiųjų mokytojų rengimo ir pedagogikos krypties studentų skaičiaus ir išleidžiamų studentų skaičiaus dinamikos analizė leidžia teigti, **kad nuo 2006 metų išleidžiamų šios krypties studentų skaičius ims mažėti ir apie 2009 metus pasieks 2002 metų lygį, t. y., kasmet bus išleidžiama vidutiniškai apie 5700 šios krypties absolventų, per ketverius metus išleidžiamų absolventų skaičius sumažės maždaug 22 procentais.**

3.5.2 Pedagogų rengimas pagal studijų programas. Rengiamų specialistų skaičiaus statistika ir prognozė

Šiame skyriuje yra analizuojami pedagogų rengimo duomenys pagal studijų programas. Naudojamosi AIKOS duomenų baze. Iš visų studijų programų atrinktos tos, kuriose suteikiamas edukologijos bakalauro (ar magistro) laipsnis ir/arba mokytojo (ar auklėtojo) profesinė kvalifikacija. Remiantis šia medžiaga bus vertinamas mokytojų poreikio tenkinimas.

Prognozavimo metodika

Vidutinei kasmet paengiamų absolventų skaičiaus prognozei buvo panaudoti statistikos departamento duomenys apie studentų kontingento kitimą. Analizuoti 2003-2005 metų duomenys. Buvo skaičiuojamas išvykusių per mokslo metus (dėl pažangumo ar kitų priežasčių) skaičiaus ir atvykusių per mokslo metus (buvo pertraukę mokslą, dabar vėl jį tęsia) skaičiaus skirtumo ir bendro studentų skaičiaus metų pradžioje santykis. Nustatyta, kad vidutiniškai per mokslo metus aukštųjų mokyklų studentų skaičius sumažėja 3,7 proc. Pažymėtina, kad dieninių studijų studentams šis pokytis yra kiek mažesnis – 3,1 proc., vakarinio skyriaus studentų nubyreėjimas didžiausias – 8,4 proc., neakivaizdinio skyriaus studentams būdinga didelė kaita (daug išvykusių, tačiau daug ir atvykusių), o bendras nubyreėjimas – 3,7 proc. Prognozuodami kasmet baigusius studentų skaičių, postuluojuame, kad 1) studentų nubyreėjimo koeficientai visoms studijų programų grupėms yra vienodi; 2) per ketverius metus aukštąją mokyklą kasmet baigia maždaug toks pats studentų skaičius; 3) šis skaičius ekstrapoliuojamas ir vėlesniam laikotarpiui. Esant minėtiems metiniams studentų nubyreėjimo rodikliams, aukštąją mokyklą baigia maždaug 92 proc. įstojusių studentų. Prognozuojant vidutinį studijų programą per metus baigusius studentų skaičių, šiuo metu programoje besimokančių studentų skaičius yra dauginamas iš daugiklio, išreiškiančio studentų „išlikimą“ studijų programoje. Šie koeficientai yra apskaičiuojami naudojant per metus „nubyrančių“ studentų dalies rodiklį. Mūsų aprašytame modelyje šie koeficientai yra: dieninėms studijoms – 0,93, neakivaizdinėms studijoms – 0,89, vakarinėms studijoms – 0,77, studijoms magistro laipsniui įgyti ir vienus ar du metus trunkančioms profesinėms studijoms – 0,95

Reikia pažymėti, kad esant gana didelei programų pasiūlai, pasireiškia konkurencijos efektai ir aukštųjų mokyklų programos tampa gana dinamiškos, pakankamai greitai reaguojančios į poreikio pokyčius, todėl, didėjant prognozės laikotarpiui, atskiras studijų programas baigusius studentų skaičiaus prognozės tikslumas mažėja. Pavyzdžiui, vargu ar 2015 metais bus rengiama tiek socialinių pedagogų, kiek jų rengiama šiuo metu: šių pedagogų poreikis greitai bus patenkintas, o natūralios personalo kaitos (dėl pensinio amžiaus asmenų išėjimo į pensiją) sąlygotas poreikis, prognozuojama remiantis socialinių pedagogų amžiaus struktūros ypatumais, nebus didelis. Pradedant 2012 metais bakalauro ir profesinėms studijoms prognozėje pateikti skaičiai apytiksliai aprašys procesus tik tuomet, jei išliks pastaraisiais metais vyraujančios tendencijos. Studentų, baigiančių aukštąsias mokyklas 2010 – 2015 metais, skaičiui įtakos daugiausia turės įstatyminis aukštojo mokslo reglamentavimas, priimtas aukštojo mokslo įstatymas ir pradėta vykdyti aukštojo mokslo reforma. Maždaug nuo 2010 metų abiturientų (potencialių pirmo kurso studentų) skaičių labiau pradės lemti prieš 18 metų stipriau pasireiškęs gimstamumo mažėjimas, tačiau aukštąją mokyklą baigiančių absolventų skaičiui jis didesnės įtakos dar neturės.

Studentų, baigiančių studijas, skaičius darbe yra analizuojamas tik mokytojų skaičiaus kaitos kontekste. Galima teigti, kad magistro studijas baigę asmenys didesnės kiekybinės įtakos pedagogų darbo rinkos prognozavimui neturi, nes magistratūroje dažniausia mokosi arba jau švietimo srityje dirbantys asmenys, arba neseniai baigę bakalauro studijas (statistikoje, kuria mes remiamės prognozuodami, jau žymėti kaip bakalaurai). Be to, įvairias magistro studijų programas baigę asmenys dažniausiai gauna edukologijos magistro mokslinį laipsnį, nesuteikiant papildomos profesinės kvalifikacijos. Duomenys apie srities profesinių studijų ir magistratūros programose besimokančius asmenų skaičių pateikiami priede, o trumpa analizė skyrelio pabaigoje. Programos, kuriose studentų skaičius nėra nurodytas, neskaičiuojamos.

Šioje ataskaitoje pateikiami apibendrinti duomenys pagal studijų programų posričius, atitinkančius ŠMM AIKOS duomenų bazėje taikomą studijų programų klasifikaciją. Reikia pažymėti, kad dalis pedagogikos posričio programų yra orientuotos į dalyko mokymo specialistų arba į ikimokyklinio ugdymo, pradinio ugdymo specialistų rengimą. Posričio programų duomenis apibendrinančiose lentelėse pateikiami tik posričiui priskiriamų programų duomenys, o kitų programų, nepriklausančių posričiui, tačiau rengiančių analogišką kvalifikaciją turinčius specialistus, duomenys rašomi pastabose. Dalyko mokytojų rengimą atspindinčiose lentelėse integruojami duomenys iš bendrųjų dalykų mokytojų rengimo ir profesijos dalykų mokytojų rengimo programų posričių, nes šias abi programas baigę mokytojai gali dirbti bendrojo lavinimo mokyklose. Lentelėse vaizduojami orientaciniai kasmet studijų programas baigiančių absolventų skaičiaus duomenys, yra apskaičiuoti remiantis anksčiau pateiktu modeliu ir nubyrežimo koeficientais. **Kasmet parengiamų absolventų skaičius yra orientacinis, gana apytiksliai atskleidžiantis situaciją, nes į programas priimamų studentų skaičius kasmet šiek tiek įvairuoja, yra programų, kurios tik pradedamos, kitose studentų skaičius mažinamas. Be to tas pats studentas gali būti skaičiuojamas skirtingose kvalifikacijose, jeigu įgyja dvigubą specialybę**

Pagrindinės universitetinės studijos ir neuniversitetinės studijos

Pradinio ugdymo specialistų rengimas

Pradinio ugdymo specialistai ruošiami 3 universitetuose (Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus pedagoginiame universitete) ir 4 kolegijose (Vilniaus, Klaipėdos, Panevėžio ir Marijampolės), 9 mokymo programose. Universitetinių mokymo programų absolventams suteikiamas edukologijos bakalauro laipsnis su mokytojo kvalifikacija, neuniversitetinių studijų absolventams suteikiamas mokytojo kvalifikacinis laipsnis.

3.5.5 lentelė

Absolventų skaičius pradinio ugdymo posričio programose 2008 -2012 m. m. prognozė

	<i>Prognozuojamas vidutinis kasmet parengiamų absolventų skaičius</i>			
	Dieninės	Vakarinės	Neakivaizdinės	Iš viso
Universitetinės studijos (bakalauro l.)	40	0	100	140
Neuniversitetinės studijos	80	0	30	110

Per ateinančius 4-5 metus kasmet posričio programas baigs vidutiniškai po 260 absolventų. Ryškesnė tendencija bakalauro studijos neakivaizdine forma: daugiau nei pusė visų studijuojančiųjų – studentai neakivaizdininkai, didžioji jų dalis – Šiaulių universiteto studentai. Pradinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai bendrojo lavinimo mokyklai rengiami ir pedagogikos posričio programose: VPU „Edukologija“, ŠU „Edukologija“. Klaipėdos universiteto programoje „Edukologija“ rengiami edukologijos bakalaurai, nesuteikiant profesinės kvalifikacijos, galintys, kaip rašoma programos apraše, dirbti ne tik suaugusiųjų mokymo, bet ir ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo srityse. Taip pat Bendrųjų dalykų mokytojų rengimo posrityje yra rengiami Rusų filologijos ir pradinio ugdymo pedagogikos specialistai. Įvertinus šiuo

metu esantį studentų pasiskirstymą pagal specializacijas šiose programose, galima prognozuoti, kad jose kasmet bus parengiama apie 200 specialistų, galinčių dirbti pradinio ir priešmokyklinio ugdymo srityje.

Iš viso per artimiausius ketverius metus kasmet bus parengiama apie 460 pedagogų, galinčių dirbti pradinį klasių mokytojai ar priešmokyklinio ugdymo pedagogais bendrojo lavinimo mokykloje.

Socialinės pedagogikos specialistų rengimas

Socialinio pedagogo profesinę kvalifikaciją studentai gali įgyti dviejų posričių programose: „Socialinio darbo ir konsultavimo“ ir „Pedagogikos“. Socialiniai pedagogai, galintys dirbti mokyklose, yra rengiami 4 universitetuose ir 6 kolegijose. Universitetinių mokymo programų absolventams suteikiamas edukologijos bakalauro laipsnis su socialinio pedagogo kvalifikacija, socialinio darbo bakalauro laipsnis su socialinio pedagogo kvalifikacija. Neuniversitetinių aukštųjų studijų absolventams suteikiamas socialinio pedagogo kvalifikacinis laipsnis.

3.5.6 lentelė

Absolventų skaičiaus socialinio darbo ir konsultavimo posričio programose 2008 -2012 m. m. prognozė

	<i>Prognozuojamas vidutinis kasmet parengiamų absolventų skaičius</i>			
	<i>Dieninės</i>	<i>Vakarinės</i>	<i>Neakivaizdinės</i>	<i>Iš viso</i>
Universitetinės studijos (bakalauro l.)	124	50	267	447
Neuniversitetinės studijos	150	0	140	290

Prognozuojama, kad iš viso kasmet pagal šio posričio programas išleidžiama apie 732 studentų. Socialiniai pedagogai, galintys dirbti bendrojo lavinimo mokyklose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose, rengiami ir pedagogikos posričio programoje: KTU „Socialinė edukologija“. Galima prognozuoti, kad joje kasmet bus parengiama apie 22 specialistus.

Iš viso per artimiausius ketverius metus kasmet bus parengiama apie 760 specialistų, galinčių dirbti socialiniais pedagogais bendrojo lavinimo mokykloje ar priešmokyklinio ugdymo įstaigose. Apskritai, socialinio pedagogo profesinę kvalifikaciją suteikiančios programos orientuotos į darbą ne tik švietimo, bet ir socialinės rūpybos, teisėsaugos ir kitose srityse.

Pedagogikos programų posritis

Šiame posrityje išskirtinos kelios programų grupės:

1. Andragogikos programos. Šiai grupei priskirtinos VDU ir KU „Andragogikos“ ir, didžia dalimi, KU „Edukologijos“ programa. Šio darbo kontekste jos plačiau nebus nagrinėjamos.
2. VPU ir ŠU „Edukologijos“ programos, skirtos mokytojų rengimui bendrojo lavinimo mokyklai (dalykinei ir pradinio ugdymo sistemai) ir ikimokyklinėms įstaigoms. KTU „Socialinės edukologijos programa“. Besimokantys šiose programose skaičiuojami prie atitinkamų pedagogų grupių.
3. Specialiosios pedagogikos programos („Specialioji pedagogika“ ir „Specialioji pedagogika ir kūno kultūra“).

3.5.8 lentelė

Absolventų skaičiaus pedagogikos programų posričio universitetinėse studijose 2005-2006 m. prognozė

<i>Studijų programos grupė</i>	<i>Prognozuojamas vidutinis kasmet</i>
--------------------------------	--

	<i>parengiamųjų absolventų skaičius</i>			
	Dieninės	Vakarinės	Neakivaizdinės	Iš viso
Dalyko didaktika, dalyko pedagogika	12	0	394	400
Edukologija	20	10	120	150
Socialinė edukologija	20	0	0	20
Specialioji pedagogika	60	0	65	125
Specialioji pedagogika ir kūno kultūra	16	0	0	15
Sporto psichologija	15	0	0	15

Specialiųjų pedagogų skaičius

Iš viso per artimiausius ketverius metus kasmet bus parengiama apie 125 specialiosios pedagogikos specialistų, galinčių dirbti bendrojo lavinimo mokykloje ar priešmokyklinio ugdymo įstaigose. Kitose programose besimokančių studentų skaičiaus prognozės pateikiamos prie atitinkamos profesinės kvalifikacijos studentų skaičiaus duomenų.

Dalyko specialistų rengimas

Šioje poparaagrafo dalyje sutelktos programos, kuriose suteikiama dalyko mokytojo kvalifikacija. Studentai, kurie mokosi bendrųjų dalykų mokytojų rengimo ir profesijos dalykų mokytojų rengimo programose, skaičiuojami kartu, nes įgyta kvalifikacija leidžia jiems dirbti bendrojo lavinimo mokyklose. Dauguma studijų programos yra orientuotos į kvalifikacijos, reikalingos keletui dalykų dėstyti, suteikimą. Todėl skiriant programas pagal dalykus ta pati programa (tie patys studentai) buvo priskiriama skirtingiems dalykams.

Dorinis ugdymas

Dorinio ugdymo specialistai ruošiami 2 universitetuose (Šiaulių universitete ir Vilniaus pedagoginiame universitete), 6 mokymo programose ir Religijos studijų bei Marijampolės kolegijose dviejose mokymo programose. Be abejo, panašių kryptų bakalaurai rengiami ir kituose universitetuose, tačiau mokytojo kvalifikacija jiems nėra suteikiama. (Yra galimybė ją įgyti 1 metų universitetinių studijų, tęstinių studijų būdu.). Universitetinių mokymo programų absolventams suteikiamas edukologijos bakalauro laipsnis su mokytojo kvalifikacija arba religijos mokslų bakalauro laipsnis su mokytojo kvalifikacija.

3.5.9 lentelė

Dorinio ugdymo absolventų skaičius aukštosiose mokyklose 2008-2012 m.

<i>Dalykas</i>	<i>Prognozuojamas vidutinis kasmet parengiamųjų absolventų skaičius</i>			
	Dieninės	Vakarinės	Neakivaizdinės	Iš viso
Tikyba	60	0	30	90
Etika	90	2	50	140

Specialistų etikos mokymui rengiama trečdaliu daugiau nei tikybos. Filosofijos mokytojams, kurie rengiami VPU ir ŠU, taip pat suteikiama etikos mokytojo kvalifikacija. Katalikų tikybos pedagogais gali dirbti ir apie 60 kasmet kolegijas baigiančių studentų. **Per ateinančius 4-5 metus Lietuvos darbo rinkoje dorinio ugdymo specialistų kasmet turėtų padaugėti vidutiniškai 230 absolventų, kurie galėtų dėstyti dorinį ugdymą.** Specialistų etikos mokymui rengiama trečdaliu daugiau nei tikybos.

Kalbos

Kalbų mokymo specialistai ruošiami 4 universitetuose (Šiaulių, Vilniaus pedagoginiame, Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetuose), 16 mokymo programų ir 5 kolegijose (Vilniaus, Marijampolės, Panevėžio, Klaipėdos, Kauno kolegijos), 10 mokymo programų. Dalis mokymo programų orientuotos į dvigubos specialybės pedagogų rengimą (pvz., Anglų ir rusų kalbos, Rusų filologija ir pradinio ugdymo pedagogika). Universitetinių mokymo programų absolventams suteikiamas filologijos bakalauro laipsnis ir mokytojo kvalifikacija, neuniversitetinių studijų absolventams – mokytojo kvalifikacija. Dvigubą specialybę įgyjantis studentas skaičiuojamas du kartus.

3.5.10 lentelė

Kalbų ugdymo absolventų skaičiaus universitetinėse ir neuniversitetinėse studijose 2008-2012 m. prognozė

<i>Dalykas</i>	<i>Prognozuojamas vidutinis kasmet parengiamų absolventų skaičius</i>			
	Dieninės	Vakarinės	Neakivaizdinės	Iš viso
Anglų kalba	220	0	180	400
Baltarusių kalba	5	0	5	10
Lenkų kalba	30	0	0	30
Lietuvių kalba	150	0	30	210
Prancūzų kalba	40	0	0	40
Rusų kalba	60	0	15	75
Vokiečių kalba	100	0	10	110

*Du dalykus ruošiami dėstyti studentai skaičiuojami prie abiejų dalykų.

Iš viso per artimiausius ketverius metus kasmet bus parengiama apie 210 lietuvių kalbos ir literatūros, 400 anglų kalbos, 40 prancūzų kalbos, 110 vokiečių kalbos, 70 rusų kalbos, 30 lenkų kalbos ir literatūros specialistų, turinčių mokytojo profesinę kvalifikaciją.

Matematika ir gamtos mokslai ir informacinės technologijos

Matematikos mokymo specialistai ruošiami 3 universitetuose (Šiaulių, Vilniaus pedagoginiame ir Vilniaus universitetuose), 2 mokymo programose (žr. 3.5 priedą). Visos mokymo programos orientuotos į dvigubos specialybės pedagogų rengimą. Universitetinių mokymo programų absolventams suteikiamas matematikos bakalauro laipsnis su mokytojo kvalifikacija. VU, KTU, ŠU baigusiems (ar besimokantiems) matematikos bakalauro laipsniui papildomai suteikiama galimybė studijuoti dalyko pedagogikos programą ir įgyti mokytojo kvalifikaciją. Kolegijose matematikos mokytojai nėra rengiami.

Gamtamokslinio ugdymo specialistai ruošiami 3 universitetuose (Vilniaus pedagoginiame, Vilniaus ir Šiaulių universitetuose), 8 mokymo programose. Dalis mokymo programų orientuotos į dvigubos specialybės pedagogų rengimą (pvz., Fizika ir informatika, Fizika ir taikomoji kompiuterija). Universitetinių mokymo programų absolventams suteikiamas fizikos bakalauro laipsnis su mokytojo kvalifikacija.

Informacinių technologijų srities ugdymo specialistai ruošiami 3 universitetuose (Šiaulių, Kauno technologijos ir Vilniaus pedagoginiame universitete), 7 studijų programose. Universitetinių mokymo programų absolventams suteikiamas informatikos bakalauro ir mokytojo kvalifikacija.

3.5.11 lentelė

Gamtamokslinio ugdymo, matematikos ir informatikos absolventų skaičiaus 2008-2012 m. prognozė

<i>Dalykas</i>	<i>Prognozuojamas vidutinis kasmet parengiamų absolventų skaičius</i>			
	Dieninės	Vakarinės	Neakivaizdinės	Iš viso
Matematika	150	0	0	150

Chemija	30	0	0	30
Biologija, gamta	120	0	0	120
Fizika	70		0	70
Informatika	200	10	50	260

*Du dalykus ruošiami dėstyti studentai skaičiuojami prie abiejų dalykų.

Iš viso per artimiausius ketverius metus kasmet bus parengiama apie 150 matematikos 30 chemijos, 120 gamtos ir biologijos, 70 fizikos, 260 informatikos specialistų, turinčių mokytojo profesinę kvalifikaciją. Kasmet šalies universitetuose chemijos, biologijos ir fizikos bakalauro laipsnį įgyja maždaug po 100 kiekvienos srities absolventų, matematikos bakalauro laipsnį – apie 150 absolventų. Baigus studijas jiems yra galimybė mokytis 1-2 metus edukologijos, dalyko pedagogikos ir įgyti mokytojo kvalifikaciją. Kiek bakalauro laipsnį turinčių asmenų rinksis profesines studijas, prognozuoti sudėtinga, nes mokykla, kaip darbdavys, šiuo atveju įjungiamą į labai plačią konkurencinę erdvę.

Socialinis ugdymas

Socialinio mokslų mokymo specialistai ruošiami 2 universitetuose (Šiaulių ir Vilniaus pedagoginiame universitete), 7 mokymo programose (Ekonomikos ir verslo pagrindai, Ekonomikos ir verslo pagrindų pedagogika, Socialiniai mokslai, Geografija, Istorija, Psichologija, Sociologija). Universitetinių mokymo programų absolventams suteikiamas ekonomikos, sociologijos, geografijos, istorijos, psichologijos bakalauro laipsnis su mokytojo kvalifikacija, taip pat ekonomikos ir verslo pagrindų mokytojo kvalifikacijos.

3.5.12 lentelė.

Socialinių mokslų mokymo absolventų skaičius universitetinėse studijose 2008-2012 m. prognozė

Pavadinimas	Prognozuojamas vidutinis kasmet parengiamų absolventų skaičius			
	Dieninės	Vakarinės	Neakivaizdinės	Iš viso
Ekonomika	55	55	90	200
Socialiniai mokslai	60	40	60	140
Geografija	60	0	50	110
Istorija	55	0	25	80
Psichologija	60	0	70	130
Filosofija, visuomenės mokslai	60	0	20	80

*Du dalykus ruošiami dėstyti studentai skaičiuojami prie abiejų dalykų.

Iš viso per artimiausius ketverius metus kasmet bus parengiama apie 200 ekonomikos, 110 geografijos, 80 istorijos, 80 filosofijos ir visuomenės mokslų, mokytojų ir 180 specialistų, galinčių mokyti keleto socialinių mokslų dalykų, dėstomų mokykloje (istorija, pilietinės visuomenės pagrindai ir pan.). Kasmet šalies universitetuose išleidžiama apie 340 istorijos, 100 sociologijos, 60 filosofijos, 30 geografijos bakalauro be profesinės kvalifikacijos. Baigus studijas jiems yra galimybė mokytis 1-2 metus edukologijos, dalyko pedagogikos ir įgyti mokytojo kvalifikaciją. Kiek bakalauro laipsnį turinčių asmenų rinksis profesines studijas, prognozuoti sudėtinga, nes mokykla, kaip darbdavys, šiuo atveju įjungiamą į labai plačią konkurencinę erdvę.

Meninis ugdymas

Meninio ugdymo specialistai – viena gausiausių būsimų mokymo specialistų grupių. Meninio ugdymo srityje galėsiantys dirbti mokytojais ruošiami 4 universitetuose (Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, Lietuvos kūno kultūros akademijoje Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus pedagoginiame universitete), 23

bakalauro pakopos studijų programose ir 7 kolegijose (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Marijampolės ir Žemaitijos), 17 programų. Universitetinių mokymo programų absolventams suteikiami muzikos, dailės, menotyros ir edukologijos bakalauro laipsniai su mokytojo kvalifikacija. Neuniversitetinių ir aukštesniųjų studijų programų absolventams suteikiamas mokytojo kvalifikacinis laipsnis. **Prognozuojama, kad per artimiausius ketverius metus kasmet aukštąsias mokyklas baigs vidutiniškai po 330 dailės, 240 muzikos, 40 šokio meno specialistų, galinčių dirbti bendrojo lavinimo mokykloje.**

3.5.13 lentelė.

Meninio ugdymo absolventų skaičius universitetinėse ir neuniversitetinėse studijose 2008-2012 m. prognoė

<i>Dalykas</i>	<i>Prognozuojamas vidutinis kasmet parengiamų absolventų skaičius</i>			Iš viso
	Dieninės	Vakarinės	Neakivaizdinės	
Dailė	220	10	70	222
Muzika	140	5	75	157
Šokio menas	30	0	18	19
Teatrinis menas	5	0	5	10

Technologijos ir kūno kultūra

Technologijų srities ugdymo specialistai ruošiami 2 universitetuose (Šiaulių ir Vilniaus pedagoginiame universitete), 6 mokymo programose. Universitetinių mokymo programų absolventams suteikiamas dailės, edukologijos, mechanikos inžinerijos bakalauro laipsnis su mokytojo kvalifikacija, kolegijų absolventams – mokytojo kvalifikacija.

Kūno kultūros specialistai ruošiami 4 universitetuose (Lietuvos kūno kultūros akademijoje, Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus pedagoginiame universitete), 10 bakalauro studijų programų (žr. 3.5 priedą). Universitetinių mokymo programų absolventams suteikiamas sporto, edukologijos, reabilitacijos ir slaugos, bakalauro laipsnis ir mokytojo kvalifikacija.

3.5.14 lentelė.

Technologijų ugdymo ir kūno kultūros absolventų skaičius aukštosiose mokyklose 2008-2012 m.

<i>Studijų programos pavadinimas</i>	<i>Vidutinis kasmet parengiamų absolventų skaičius</i>			Iš viso
	Dieninės	Vakarinės	Neakivaizdinės	
Kūno kultūra	270	14	220	504
Technologijos	150	0	90	240

Prognozuojama, kad per artimiausius ketverius metus kasmet aukštąsias mokyklas baigs apie 240 technologijų mokytojo kvalifikaciją turinčių asmenų ir apie 500 kūno kultūros mokytojo kvalifikaciją turinčių asmenų.

Specialiųjų profesinių studijų būdu rengiamų specialistų skaičius

Specialiųjų profesinių studijų programos skirtos mokytojams, norintiems įgyti papildomą kvalifikaciją (persikvalifikuoti), o taip pat asmenims turintiems bakalauro laipsnį, tačiau neįgijusiems mokytojo kvalifikacijos (tiek dirbantiems, tiek nedirbantiems mokykloje).

1. Pedagogo profesinę kvalifikaciją suteikiančios programos. Jos skirtos asmenims, turintiems bakalauro laipsnį, tačiau neįgijusiems mokytojo profesinės kvalifikacijos (tiek dirbantiems, tiek nedirbantiems mokykloje). Beveik visose programose yra numatyta galimybė studijuoti tiek dieniniu, tiek neakivaizdiniu būdu, tačiau **dauguma studentų (90 proc.) renkasi neakivaizdinę studijų formą.** Į šiose programose (išskyrus KTU Informatikos) rengiamų mokytojų skaičių neatsižvelgsime, nes realiai jose studijuoja asmenys, jau dirbantys dalyko mokytojais (arba spec. pedagogais, pradinį klasių mokytojais, auklėtojais) mokyklose pagal įgytą specialybę. Papildomo spaudimo pedagogų darbo rinkai jie nesudaro.

2 Tęstinių studijų institucijose vykdomos specialiųjų profesinių studijų programos, teikiančios bakalauro laipsnį ir skirtos mokytojams įgyti papildomą kvalifikaciją, persikvalifikuoti. Daugelis nėra registruotos kaip atskiros programos, o iš esmės yra tik programų, kurias jau teikia universitetai, organizacinė forma, todėl persikvalifikuojančių studentų skaičius AIKOS duomenų bazėje yra teikiamas kartu su pagrindinių studijų studentų, besimokančių neakivaizdiniame skyriuje, skaičiumi. Pedagogų poreikio prognozės kontekste toks statistinių duomenų pateikimas yra tikslingas.

3. Magistro studijų programos.

Magistratūros studijose, rengiančiose specialistus, kurie galėtų dirbti bendrojo lavinimo mokyklose ar ikimokyklinio ugdymo įstaigose 2007 metais studijavo **apie 1957 asmenų.** Pagal suteikiamą laipsnį ir kvalifikaciją galima išskirti du magistro studijų tipus: studijos, suteikiančios edukologijos magistro laipsnį (24 programos), ir studijos, suteikiančios kitos mokslo srities magistro laipsnį ir mokytojo kvalifikaciją (27 programos). Pažymėtina, kad daugiau nei pusė (58 proc.) įgyja edukologijos magistro laipsnį, kiti – dalyko magistro laipsnį ir mokytojo profesinę kvalifikaciją. Prognozuojant mokytojų pasiūlą apskritai, magistrų laipsnius įgyjančių asmenų skaičius nėra esminis veiksnys. Pirma, magistro laipsnį dieninių studijų forma dažniausiai įgyja asmenys jau baigę atitinkamos krypties bakalauro studijas ir todėl jau vieną kartą skaičiuoti kaip potencialūs pretendentai į mokytojo darbo vietą. Antra. Neakivaizdinę, vakarinę magistro studijų formą renkasi dažniausia mokykloje dirbantys mokytojai, todėl jie nėra potencialūs pretendentai į laisvas darbo vietas. Magistro laipsnis įgalina konkuruoti dėl darbo vietos gimnazijoje ir teikia konkurencinį pranašumą pretenduojant į darbo vietas kitų tipų mokyklose.

3.5.3 Rengiamų pedagogų specialistų ir dirbančių mokytojų skaičiaus gretinimas

Šiame skyrelyje palyginsime aukštojoje mokykloje rengiamų pedagogų skaičių ir šiuo metu mokykloje dirbančių mokytojų skaičių. Skaičiuosime kasmet mokslus baigiančių specialistų procentą nuo bendro mokytojų skaičiaus. Šis rodiklis leidžia apytiksliai įvertinti rengiamų pedagogų skaičių. Orientacinis vertinimo kriterijus galėtų būti toks (išnagrinėjus mokytojų pasiskirstymą pagal amžių ir prognozavus darbo

vieta skaičių, sekančiuose skyreliuose kriterijus bus patikslintas). Tarkime, kad 1) mokytojų skaičiaus pasiskirstymas pagal amžių yra tolygus; 2) mokytojų darbo stažas, kurį turi dauguma į pensiją išėinančių mokytojų, yra 35 metai; 3) mokytojų darbo vietų skaičius išlieka pastovus. Tuomet tam, kad populiacija atsinaujintų, kasmet į mokyklą darbui priimamų mokytojų skaičius turėtų sudaryti apie tris procentus dirbančių mokytojų skaičiaus.

3.5.16 lentelėje pateiktas vidutinis prognozuojamas mokslus baigiančių (pagrindinės studijos universitete arba studijos kolegijoje) specialistų, turinčių pedagoginę kvalifikaciją, skaičius, mokytojų skaičius einamaisiais metais bei apskaičiuotas minėtų rodiklių santykis. Dalykai pateikiami abėcėlės tvarka. Interpretuojant lentelės duomenis, reikėtų atsižvelgti į tai, kad pedagoginę kvalifikaciją turintys specialistai rengiami ne vien vidurinei mokyklai ir ikimokyklinėms ugdymo įstaigoms. Kartu su bendrojo lavinimo mokyklų mokytojais dalykininkais darbo rinkoje konkuruoja ir profesinių mokyklų mokytojai bei ne bendrojo lavinimo mokykloje dirbantys neformaliojo ugdymo specialistai. Pavyzdžiui, 2007 m. m. profesinėse mokyklose pagrindinėse pareigose dirbo 1661 mokytojai, kas sudaro apie 7 proc. bendro dalyko mokytojų skaičiaus. Skaičiuojant kartu su profesinių mokyklų mokytojais, 3.5.16 lentelės trečioje eilutėje pateiktos rodiklio reikšmės sumažėja maždaug 1 proc. Interpretuojant lentelės duomenis reikia įvertinti ir tai, kad įvairių tyrimų duomenimis, švietimo sistemoje įsidarbina apie 50 proc. mokytojų rengimo ir pedagogikos programas baigusių absolventų. Be to, beveik visose mokytojus dalykininkus rengiančiose programose absolventams yra suteikiamas dalyko bakalauro laipsnis, kuris įgalina įsidarbinti pagal specialybę nebūtinai švietimo sistemoje.

3.5.16 lentelė

Bendrojo lavinimo mokykloje dirbančių mokytojų ir rengiamų specialistų skaičiaus gretinimas

<i>Dalykas, kurio gali mokyti arba darbo sritis</i>	<i>Vidutinis mokslus baigiančių specialistų skaičius per metus (nuo 2008)**</i>	<i>Mokytojų skaičius 2007 m.</i>	<i>Kasmet mokslus baigiančių specialistų procentas nuo bendro mokytojų skaičiaus</i>
rusų kalbos	70	1705	4%
matematikos	150	3507	4%
chemijos	30	802	4%
lietuvių kalbos	210	3886	5%
pradinio ugdymo	460	9362	5%
fizikos ir astronomijos	70	1125	6%
biologijos, gamtos	120	1376	9%
tikybės	90	1006	9%
anglų kalbos	400	4008	10%
geografijos	110	1152	10%
vokiečių kalbos	110	905	12%
muzikos	160	1304	12%
gimtosios (nelietuvių) kalbos	40	320	13%
technologijų	240	1768	14%
istorija ir politologijos, pilietinės visuomenės pagrindų, filosofijos	300	2001	15%
kitų dalykų	40	249	16%
prancūzų kalbos	40	211	19%
informacinių technologijų	260	1163	22%
kūno kultūros	504	2289	22%
etikos	140	584	24%
dailės	222	892	25%
specialieji pedagogai	125	447	28%
socialiniai pedagogai	760	924	82%

** skaičiuojami visi asmenys, tikėtina, įgysiantys pedagoginį išsilavinimą ir galėsiantys dirbti mokykloje pagal specialybę. Jei studijų programa teikia dvigubą specialybę, asmuo priskiriamas dviem kategorijoms (pvz., ir fizikai, ir informacinėms technologijoms)

Skaičiuota pagal: AIKOS, PDB, ŠVIS, STD

Tikėtina, kad socialinių pedagogų poreikis mokykloje artimiausiu metu bus patenkintas, o vėliau dėl jauno dirbančiųjų amžiaus atsirandančių laisvų darbo vietų skaičius bus nežymus, nulemtas daugiausia darbuotojų mobilumo nei pensinio amžiaus asmenų išėjimo iš darbo mokykloje. Kaip rodo duomenys 3.5.16 lentelėje, socialinių pedagogų per ateinančius ketverius metus bus parengta daugiausia. Socialinio pedagogo kvalifikaciją suteikia 10 įvairiose Lietuvos vietovėse esančių aukštųjų mokyklų. Paprastai mokykloje būna įsteigtas daugiausiai 1 socialinio pedagogo etatas. Šiuo metu Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių socialinių pedagogų skaičius (760 socialiniai pedagogai) leidžia daryti prielaidą, jog apie 50 proc. iš 1448 Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų²⁵ jau turi pagrindinėse pareigose dirbančius socialinius pedagogus, kitose, mažesnėse mokyklose, dirbama dalimi etato. Tikėtina, kad socialinio pedagogo kvalifikaciją įgiję asmenys gali dirbti ne tik bendrojo lavinimo mokykloje, bet ir platesnėje socialinio darbo sferoje, pavyzdžiui, savivaldybių ir seniūnijų socialinių paslaugų skyriuose, pedagoginėse psichologinėse tarnybose, Vaikų teisių apsaugos tarnybos skyriuose, dienos centruose ir pan. Tad kol kas kategoriškai teigti, jog artimiausiais metais Lietuvos darbo rinkoje socialinių pedagogų bus perteklius, negalima. Tam reiktų įvertinti socialinių pedagogų poreikį kitose srityse.

Kita gausi bendrojo lavinimo mokykloje rengiamų dirbti mokytojų grupė yra **informacinių technologijų (IT) srities mokymo specialistai**. Per ateinančius keletą metų darbo rinką kasmet turėtų papildyti specialistai, sudarantys 22 proc. šiuo metu dirbančių mokyklose IT mokytojų skaičiaus. Tačiau reikia atsižvelgti į du faktus. Pirma, lentelėje pateikti duomenys yra dubliuoti, t. y., studentai, besimokantys dvigubos specialybės, yra skaičiuojami prie kiekvieno dalyko, kurį gali dėstyti. 2/3 absolventų, galinčių mokytį informatikos, galės mokytį ir kito dalyko, dažniausia matematikos ar fizikos. Antra, visi absolventai turės informatikos, fizikos arba matematikos bakalauro laipsnį, kas leis pagal specialybę įsidarbinti ne švietimo srityje. Iš pirmo žvilgsnio pasirinktas modelis, orientuotas į perviršį, turėtų užtikrinti pedagogų kartų kaitą ir panaikinti vis dar stebimą nedidelį informatikos mokytojų stygių, tačiau, kaip rodo statistiniai duomenys, apie pusė mokykloje pradėjusių dirbti informatikos mokytojų neturi pedagoginės kvalifikacijos!

Pradinio ugdymo ir ikimokyklinio ugdymo specialistų artimiausiu metu kasmet bus parengiama maždaug po 500, kas sudaro maždaug 5 proc. šiuo metu atitinkamose srityse dirbančių mokytojų ir auklėtojų. Tačiau nepaisant to, kad, palyginti su dalykininkais, šis procentas nėra didelis, rengiamų pradinių klasių pedagogų ir ikimokyklinio ugdymo specialistų perteklius bus gana stipriai jaučiamas. Tai sąlygota keleto priežasčių. Pirma, nėra daug specialistų, kurie įgyja dvigubą specialybę ir tai mažina jų galimybes įsidarbinti. Jei teikiama dviguba specialybė, tai antroji dažniausia tokia, kokios specialistų ir taip rengiama pakankamai (dailė, muzika, kūno kultūra). Antra, rengiami specialistai, priešingai, nei dauguma mokytojų dalykininkų, turinčių specialybės dalyko bakalauro laipsnį, negali pagal specialybę įsidarbinti ne švietimo sistemoje. Trečia,

²⁵ Paimta iš <http://www.svis.smm.lt/>, 2006 rugpjūčio 23d.

šių specialybių absolventų parengiama gana daug, o natūraliai populiacijos kaitai užtikrinti pakaktų apie 300 (neatsižvelgiant į mokinių skaičiaus mažėjimą). Taigi, apie 200 specialistų kasmet neras darbo švietimo sistemoje. Specialistų perteklių būtų galima kiek sumažinti mokyklų pradinėse klasėse steigiant mokytojo padėjėjo etatus darbui su problemiškais vaikais, diegiant dienos užimtumo grupes mokyklose.

Santykinai daug rengiama dailės, kūno kultūros specialistų teikiant jiems mokytojo kvalifikaciją. Parengiamų per metus specialistų, galinčių dirbti mokytojais, skaičius sudaro daugiau kaip penktadalį šiuo metu dirbančių mokytojų skaičiaus, o natūraliai populiacijos kaitai užtikrinti pakaktų apie 3 proc. (neatsižvelgiant į mokinių skaičiaus mažėjimą). Taigi dailės ir kūno kultūros specialistų mokyklose neturėtų trūkti. Antra vertus, apie 130 kasmet parengiamų dailės specialistų įgyja dailės bakalauro laipsnį ir gali dirbti pagal įgytą specialybę ne švietimo srityje, juolab, kad darbo rinkoje (iki ekonominės krizės pradžios) buvo reklamos ir dizaino specialistų stygius. Dailės (ir technologijų) mokytojų rengimas ypatingas tuo, kad apie 90 dailės ir technologijų mokytojų kasmet bus parengiama kolegijose. O natūraliai dailės specialistų kaitai bendrojo lavinimo mokykloje užtikrinti kasmet pakaktų apie 30 dailės (apie 50 technologijų) specialistų. (neatsižvelgiant į mokinių skaičiaus mažėjimą ir ne pensinio amžiaus mokytojų išėjimą iš darbo). Tai leidžia kilti abejonėms, ar rengiamų dailės ir kūno kultūros mokytojų skaičius nėra perteklinis? Atsakyti į šį klausimą vienareikšmiškai šio tyrimo ribose negalima, nes reikia atlikti ne vien bendrojo lavinimo mokyklos, bet ir kitų švietimo sričių (o kūno kultūros ir sporto specialistams ir sveikatos sričių), kuriose gali dirbti rengiami šių dalykų mokytojai, poreikio analizę.

Panaši situacija kaip ir dailės mokytojų rengimo programose yra rengiant **muzikos specialistus** bendrojo lavinimo mokyklai. Mokytojų populiacijos bendrojo lavinimo mokykloje atnaujinimui iš esmės pakaktų vien kolegijose rengiamų specialistų. Tačiau reikia pažymėti, kad muzikos pedagogo kvalifikaciją turintys specialistai gali dirbti ir užmokyklinio ugdymo įstaigose, kitose kultūros ir meno srityse. Vienareikšmiškai vertinti, ar yra rengiamų muzikos mokytojų perteklius, negalima, nes jų poreikis ne bendrojo lavinimo ir ikimokyklinio ugdymo srityje nėra įvertintas.

Paradoksali situacija su **anglų kalbos specialistais**. Jų rengiama pakankami daug (kasmet parengiama 400, o populiacijos natūraliai kaitai užtikrinti pakaktų maždaug 120), tačiau jų trūkumas stipriai jaučiamas. Be to, pvz., 2007 metais apie 20 proc. anglų kalbą pradėjusių dėstyti specialistų su aukštuoju išsilavinimu neturėjo pedagoginės kvalifikacijos. Stebima, ypač didžiuosiuose miestuose, nepaprastai didelė anglų kalbos mokytojų kaita mokykloje. Galima daryti išvadą, kad paklausių specialybių – anglų kalbos, informatikos – specialistai, turintys mokytojo kvalifikaciją orientuoti į darbo rinką ne vien švietimo srityje ir dėl nepatrauklių darbo sąlygų švietimas konkurenciją pralaimi.

Palyginti su kitais mokomaisiais dalykais, **mažai rengiama chemijos, istorijos, matematikos, rusų kalbos, taip pat ir lietuvių kalbos būsimų mokymo specialistų** (3-5 proc. dabartinio šių dalykų mokytojų skaičiaus). Jei visi specialistai, baigę studijas, įsidarbintų mokykloje, rengiamų specialistų turėtų pakakti. Tačiau reikia atsižvelgti į sunkiai sprendžiamą absolventų geografinio mobilumo problemą. Šių specialistų, išskyrus lietuvių kalbos, kolegijos nerengia, todėl geografinis arealas susiaurėja iki 4, o dažnai ir iki 2 didžiųjų miestų. Miestuose, kuriuose jie rengiami, specialistų daugmaž pakanka, kitose vietovėse stebimas trūkumas. Tikėtina, kad šių specialistų ir toliau truks (išskyrus, galbūt, istorijos, kurių trūkumą turėtų

kompensuoti VPU rengiami filosofijos, sociologijos bakalai, turintys mokytojo profesinę kvalifikaciją, ŠU rengiami filosofijos ir visuomenės mokslų specialistai). Matematikos mokytojų rengimo situacijos problemišumą didžiaja dalimi lemia tai, kad pagrindinėse studijose dviejuose universitetuose rengiami matematikos ir informatikos mokymo specialistai, todėl dalis jų įsidarbina ne mokykloje, bet srityse susijusiose su IT. Be to, kasmet išleidžiamų absolventų skaičius yra tik šiek tiek didesnis už skaičių, kurio reikėtų populiacijai atsinaujinti, o absolventų mobilumas yra žemas. Tačiau matematikos bakalauro laipsnį be profesinės kvalifikacijos kasmet įgyja apie 230 asmenų.

2008 m. šiek tiek daugiau, nei ketvirtadalis (25,2 proc) mokytojų bendrojo lavinimo mokykloje pradėjo dirbti turėdami vidurinį išsilavinimą, nekalbant jau apie pedagoginę kvalifikaciją. Iš 1846 pedagoginio darbo stažą iki vienerių metų turėjusių asmenų (t. y., pradėjusių dirbti mokykloje) su viduriniu išsilavinimu, 465. Didėjant darbo stažui, pedagoginės kvalifikacijos neturinčių mokytojų dalis mažėja. Pvz., tarp nuo 1 iki 2 m. pedagoginio darbo stažą ir aukštą išsilavinimą turinčių pedagoginės kvalifikacijos neturi 16 proc. mokytojų. Ateityje vykdyti anksčiau minėtą ir šiuo metu atšauktą ministro įsakymą dėl pedagogų kvalifikacijų, dėl praktikos priimti dirbti neturinčius pedagoginės kvalifikacijos, gali būti sudėtinga. Nėra numatyta, kad tokie asmenys būtų priimami pagal terminuotas darbo sutartis iki tol, kol įgis pedagogo kvalifikaciją, todėl arba įsakymas bus nevykdomas, arba mokymasis mokiniams neužtikrinamas. Jei išliks tokios tendencijos, kvalifikacijos tobulinimo įstaigos gali nespėti suteikti pedagoginės kvalifikacijos jau dirbantiems mokytojais.

Daugelio dalykų mokytojai be dalyko mokytojo kvalifikacijos gali gauti ir dalyko bakalauro laipsnį, kas darbo rinkoje jiems lemia vienodą statusą su analogiškos pakraipos mokytojo kvalifikacijos nesuteikiančias bakalauro programas baigusiais studentais. Dėl to daugelis rengiamų mokytojų dalykininkų pagal kvalifikaciją gali konkuruoti ne tik švietimo srities darbo rinkoje.

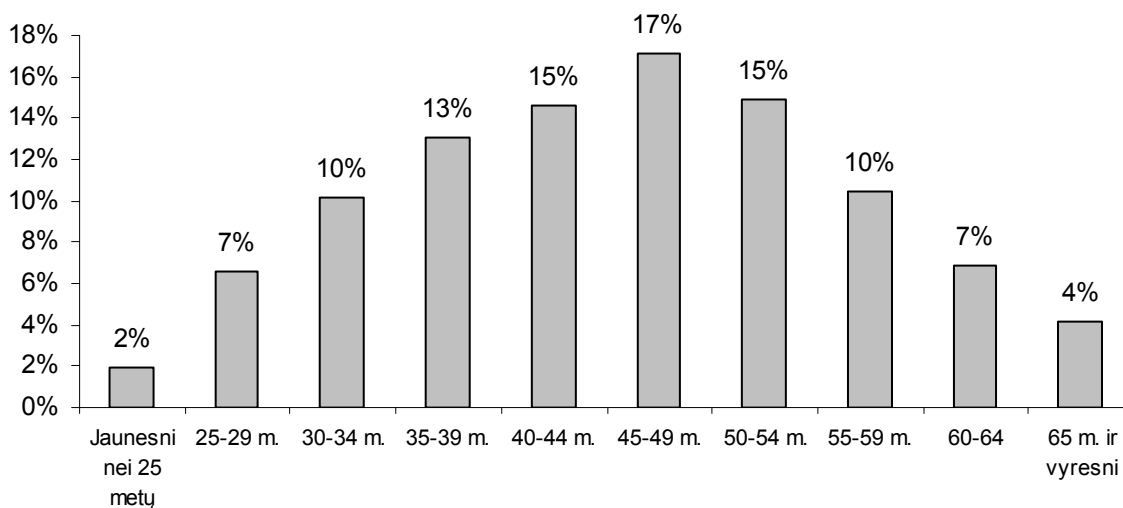
Absolventų įsidarbinimo tyrimuose²⁶ nustatyta, kad **švietimo srityje įsidarbina apie 50 proc. mokytojų rengimo ir pedagogikos programas baigusių absolventų.** Skirtingoms programoms šis rodiklis yra nevienodas ir svyruoja maždaug nuo 30 procentų iki 80 procentų. Mokytojų poreikio prognozei tikslų šio rodiklio reikšmių reikėtų, jei būtų manoma išlaikyti tą patį pedagogų rengimo modelį. Tam reikėtų atlikti papildomą tyrimą. Be to, jei mokykloje įsidarbina 30 proc. rengiamų mokytojų, nereiškia, kad ateityje juos reikia rengti laikantis šio 30 proc. rodiklio. Be abejo, mokytojų turėtų būti rengiama daugiau nei planuojama laisvų darbo vietų, ir šis „perviršis“ atskiroms specialybėms neturėtų būti vienodas. Grubiai skaičiuojant, galima orientuotis pagal planuojamą bendrą mokytojų skaičių šalyje. Jei rengiant pradinio ir ikimokyklinio ugdymo pedagogus, kasmet parengiamų absolventų skaičius turėtų sudaryti šiek tiek virš 3 proc. tais metais planuojamo pedagogų skaičiaus, tai mokytojų dalykininkų rengimo sistemoje šis procentas turėtų būti didesnis. **Optimalus variantas, matyt, būtų apie 5 proc.** Tačiau nereikia pamiršti, kad muzikos, kūno kultūros, dailės, informatikos, anglų kalbos mokytojo kvalifikaciją turintys pedagogai dažnai turi specialybės bakalauro laipsnius,

²⁶ Pedagogų rengimo kokybė Lietuvos aukštosiose mokyklose ir jų įsidarbinimo galimybės. Darbo ir socialinių tyrimų institutas, tyrimo vadovas A.Šileika Vilnius, 2002; Aukštųjų mokyklų absolventų konkurencingumo darbo rinkoje darbo jėgos pasiūlos ir paklausos kontekste (darbdavių ir absolventų apklausos duomenimis) tyrimas. Darbo ir socialinių tyrimų institutas, tyrimo vadovas B. Ruževskis. Vilnius, 2004

suteikiančius jiems galimybę dirbti kitose švietimo ar ne švietimo sistemos srityse pagal specialybę. Rengiamų šių dalykų mokytojų skaičius tuomet priklausys nuo jų poreikio kitose švietimo srityse (ne bendrojo lavinimo mokykloje) ir nuo švietimo srities darbuotojams sudaromų darbo sąlygų konkurencinių ypatumų. Pavyzdžiui, net didžiulis šiuo metu rengiamų specialistų, galinčių dirbti informatikos mokytojais, perviršis neužtikrina mokyklų aprūpinimo šiais specialistais, nes tikslųjų mokslų ir informatikos specialistai kitose srityse gauna didesnę atlyginimą.

3.6 Bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių mokytojų pasiskirstymas pagal amžių

Šiame skyriuje nagrinėsime bendrojo lavinimo mokyklose pagrindinėse pareigose dirbančių mokytojų pasiskirstymą pagal amžių, išskirsime mokyklų vadovų ir mokytojų amžiaus tendencijas, taip pat analizuosime mokytojų pasiskirstymą pagal amžių priklausomai nuo lyties ir dėstomo dalyko.

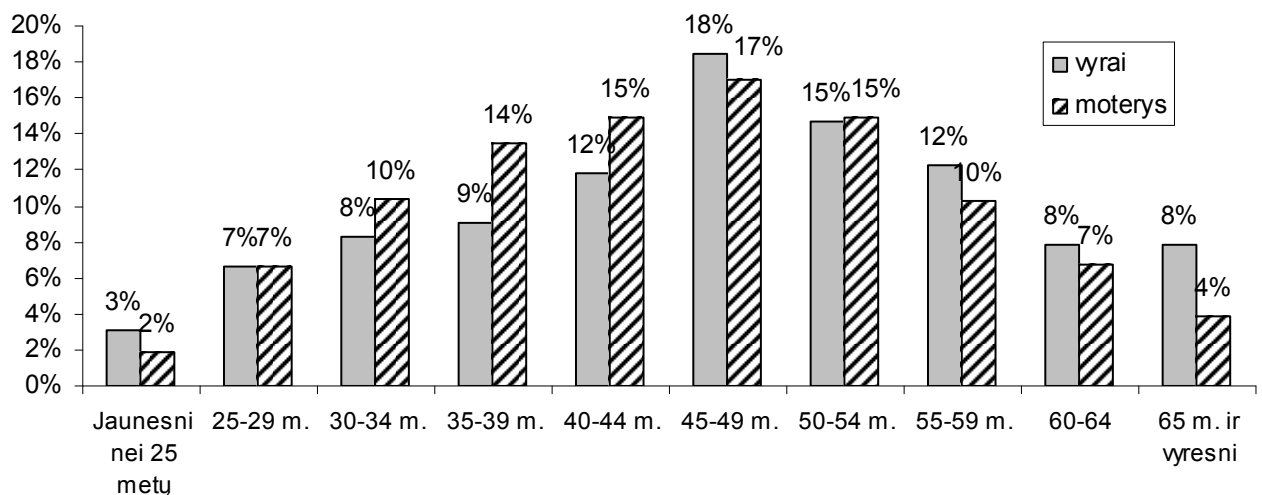

3.6.1 pav. Bendrojo lavinimo mokyklose pagrindinėse pareigose dirbančių pedagoginių darbuotojų pasiskirstymas pagal amžių (Duomenų šaltinis: PDB, 2008, 11 mėn.)

Bendrojo lavinimo mokyklose dominuoja pedagoginiai darbuotojai, kurių amžius yra nuo 40 iki 50 metų. 3.6.1 diagramoje vaizduojamas visų bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių pedagoginių darbuotojų pasiskirstymas pagal amžių. Amžius sugrupuotas 5 metų intervalais. Skirstinys pagal amžių turi aiškią centrinę tendenciją. **Tokia skirstinio forma yra daugiausia gimstamumo, o taip pat ir mokinių skaičiaus mokyklose determinuota:** didėjant mokinių skaičiui mokyklose aštuntame ir devintame praėjusio amžiaus dešimtmetyje buvo įdarbinama daugiau jaunų, aukštąją mokyklą baigusių mokytojų, nei paliko mokyklą dėl pensinio ar senyvo amžiaus. Vėliau, mokinių skaičiui stabilizuojantis ir mažėjant, reikalingam mokytojų populiacijos dydžiui palaikyti kasmet reikia vis mažiau mokytojų. Šia prasme nėra visiškai teisinga išvada²⁷, kad skirstinio forma priklauso nuo mokytojo profesijos prestižo ir savivaldybės lygmeniu vykdomos personalo politikos.

Pažymėtina, kad **mokyklose dirbantys vadovai apskritai yra vyresni už ten dirbančius mokytojus.** Aptardami mokyklų vadovų amžiaus pasiskirstymą, turime pažymėti, kad daugiausia mokyklų vadovų yra 45 – 49 metų amžiaus, jie sudaro net 24 proc., o atitinkamo amžiaus mokytojai – 18 proc. Natūralu, kad didelę dalį mokyklų vadovų (57 proc.) sudaro asmenys, kuriems yra 45 – 60 metų, o tokio amžiaus mokytojų yra 36 proc. Vidutinis mokytojų amžius yra 45 metai.

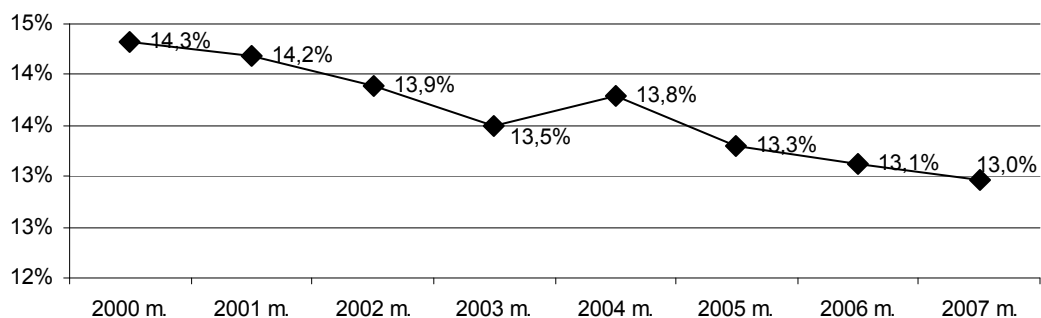
²⁷ Lietuva. Švietimas regionuose 2006. Mokytojai. Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius, 2005., p10.

3.6.3 pav. Skirtingų lyčių mokytojų pasiskirstymas pagal amžių (Duomenų šaltinis: PDB, 2008 m.)

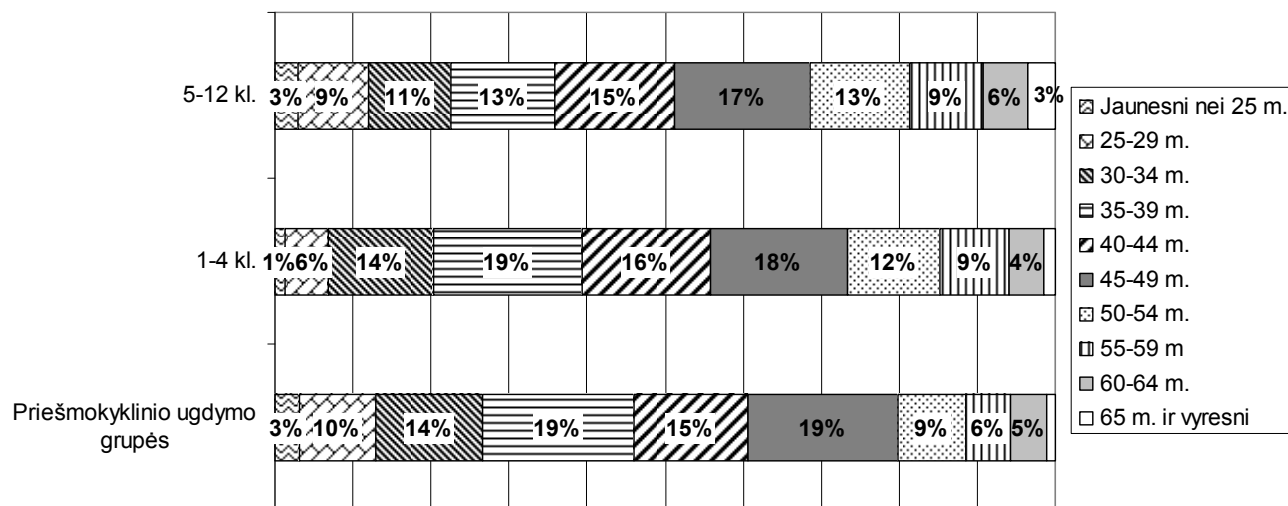
Vidutinis bendrojo lavinimo mokykloje dirbančių vyrų amžius yra didesnis už moterų vidutinį amžių (47 ir 45 metai atitinkamai). 3.6.2 paveiksle nagrinėjamas mokytojų amžiaus pasiskirstymas pagal lytį. Svarbu paminėti, kad mokytojos moterys sudaro 86 proc. visų šalies bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų. Pastebime, kad vyresnių nei 45 metų vyrų mokytojų dalis santykinai yra didesnė negu moterų: šio amžiaus vyrai sudaro 55,2 proc. visų mokykloje dirbančių vyrų, o moterys – 48 proc. visų moterų. Stebima didesnė ir senyvo amžiaus mokytojų vyrų (65 m. ir vyresni) dalis. Amžiaus intervale nuo 25 iki 45 metų matome kitokius skaičius – vyrai mokytojai sudaro santykinai mažesnę dalį nei moterys. Vyrų amžius taip pat labiau įvairuoja nei moterų amžius, tai parodo didesnis standartinis nuokrypis.

Vyrų amžiaus skirstinys iliustruoja situaciją, kaip galima administracinėmis priemonėmis lemti mokykloje dirbančių mokytojų pasiskirstymą pagal lytį. Pastebėkime, kad 45-55 metų vyrų santykinai, skaičiuojant nuo viso bendro mokytojų vyrų skaičiaus, yra daugiau nei moterų, o 44-30 metų vyrų dalis yra gerokai mažesnė nei moterų. Sovietiniais laikais gerą dešimtmetį galiojo įstatymas, kad mokytojams vyrams, dirbantiems kaimo vietovėje, atidedamas šaukimas į tarybinę armiją, o išdirbus kaime iki 28 metų amžiaus, buvo galima visai tarnybos išvengti. Vėliau ši nuolaida buvo panaikinta. Vyrai, kuriems tai nebegaliojo, šiuo metu yra 45-50 metų amžiaus. Taigi iškart po įstatymo atšaukimo mažėja mokytojų vyrų dalis mokyklose. Jau šiuo metu kai kuriose mokyklose tokį „vyrišką“ dalyką, kaip technologijas (medžio, metalo darbus ir pan.) dėsto moterys. Eurostat duomenimis, šiuo metu moterų mokytojų dalis Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose yra viena didžiausių Europoje.

3.6.4 pav. Mokytojų vyrų dalies mokykloje pokytis

Mažėja mokykloje dirbančių mokytojų vyrų. Nuo 2000 iki 2003 m. pedagogų vyrų skaičius mažėja. Išlikus stebimoms tendencijoms, tikėtina, kad mokytojų moterų dalis bendrojo lavinimo mokykloje turėtų nežymiai augti, nes vyrų amžiaus skirstinys turi aiškiau išreikštą dešinę asimetriją.

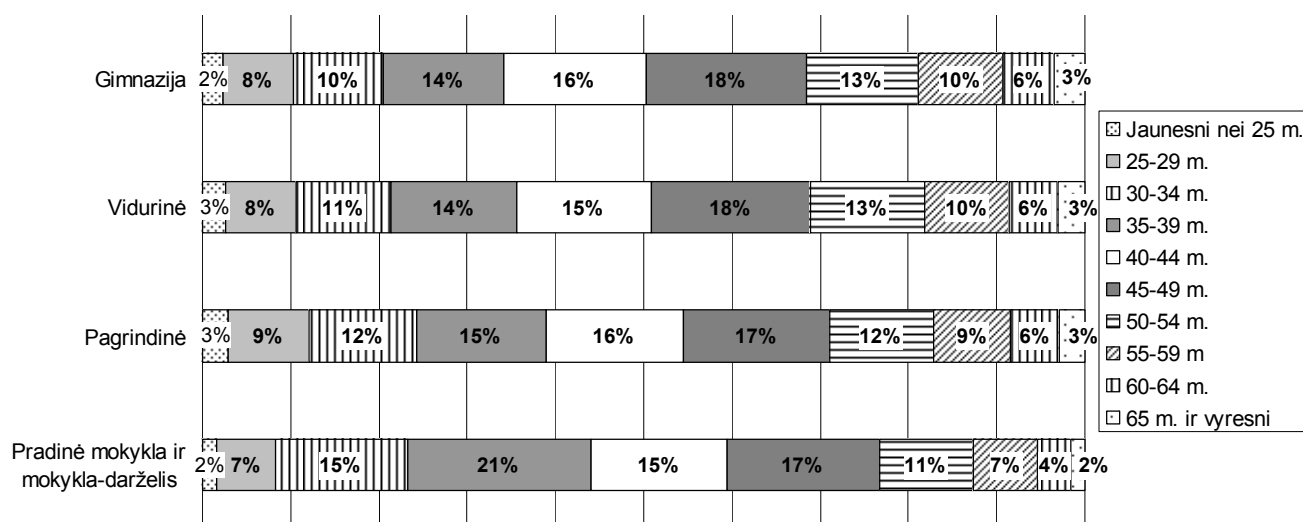

3.6.5 pav. Pradinių ir 5-12 klasių mokytojų pasiskirstymas pagal amžių (Skaičiuota pagal: ŠVIS, 2007 m.)

Mokykloje tarp dirbančių pradinių klasių mokytojų yra santykinai mažiau jauno amžiaus mokytojų ir pensinio amžiaus mokytojų, nei 5-12 klasių mokytojų atitinkamose grupėse. Pradinių klasių mokytojų amžiaus vidurkis- 44 metai, dalykinėje sistemoje dirbančių mokytojų – 46 metai. 3.6.4 diagramoje pateikti duomenys rodo pradinių ir 5-12 klasių mokytojų pasiskirstymą pagal amžių. Pažymėtina, kad didžiausią pradinių klasių mokytojų dalį sudaro 35 – 39 metų amžiaus mokytojai, o santykinai didžiausią dalį tarp 5-12 klasių mokytojų sudaro 45 – 49 metų mokytojai. Paminėtina tai, jog jaunesnių nei 25 metų pradinių klasių mokytojų dalis yra santykinai mažesnė už tokio pat amžiaus 5 – 12 klasių mokytojų dalį nuo bendro atitinkamos grupės mokytojų skaičiaus. Pradinių klasių mokytojai iki 40 metų sudaro 38 proc., o mokytojai dalykininkai – 35 proc. Tokia pradinių klasių mokytojų skirstinio forma yra akivaizdi mokinių skaičiaus mažėjimo pasekmė. Didžiausia „demografinė duobė“ mokyklas pasiekė maždaug prieš 9 metus, tad nenuostabu, kad į darbą buvo priimama mažesnis skaičius aukštąsias ir aukštesnias mokyklas baigusių pradinių klasių mokytojų specialybę turinčių pedagogų. Tai, kad pradinėse klasėse gerokai mažesnė pensinio amžiaus mokytojų dalis, lemia Darbo kodeksu reguliuojama mokytojų atleidimo tvarka mažinant etatų skaičių. Remiantis pradinių klasių precedentu, tikėtina, kad netolimoje ateityje, jei nesikeis pensinio amžiaus asmenų darbą reguliuojantys įstatymai, mokyklose pensinio amžiaus mokytojų bus atleidžiama šiek tiek daugiau, tačiau dirbančių pensinio amžiaus mokytojų dalykininkų dalis neturėtų labai keistis, nes vis daugiau bus mokytojų sulaukusių pensinio amžiaus.

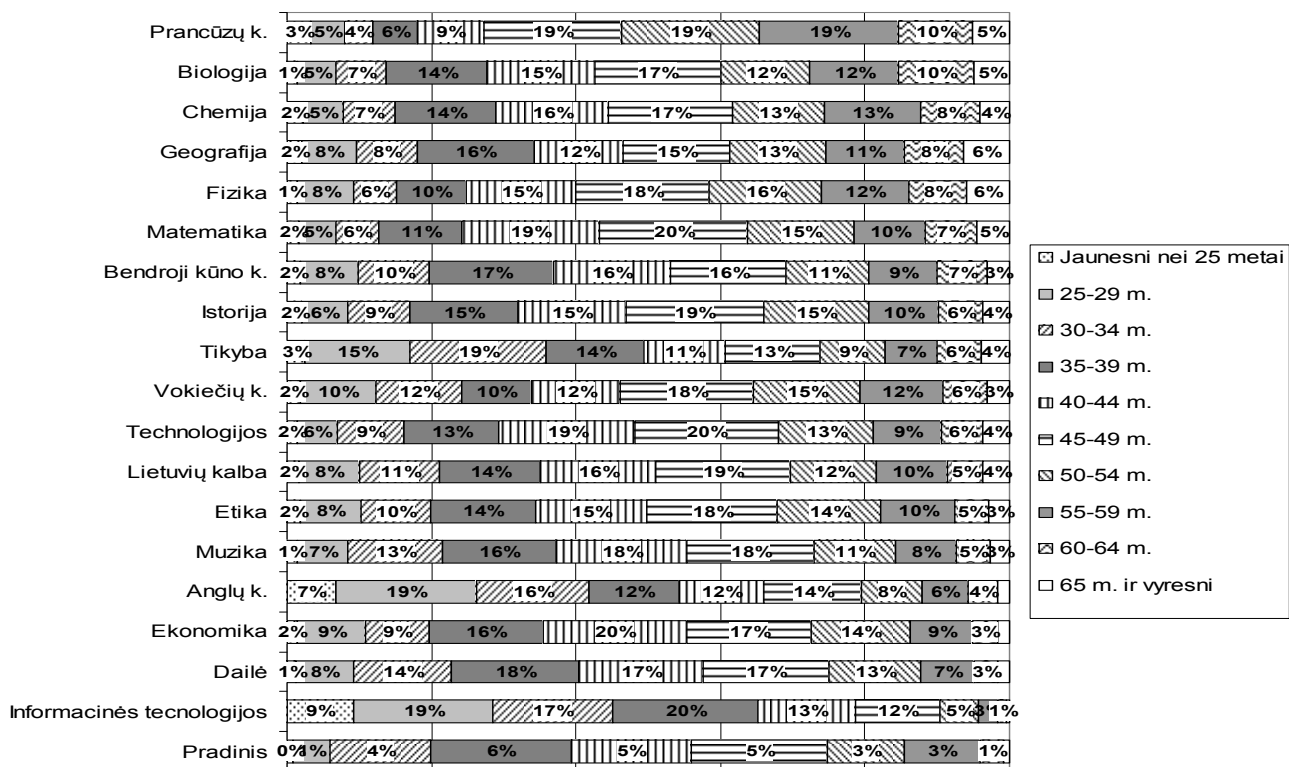
Mokykloje dirbančių socialinių pedagogų ir specialiųjų pedagogų amžiaus vidurkis yra mažesnis nei mokytojų, tuo tarpu mokykloje dirbantys logopedai yra vyresnio amžiaus. Logopedai iki 40 metų sudaro 37 proc. visų logopedų, o nuo 40 metų – net 63 proc., vadinasi logopeda daugiau dirba vyresnio amžiaus pedagogai. Specialiaisiais pedagogų iki 40 metų amžiaus yra 54 proc., socialinių pedagogų - net 75 proc.

Socialinių pedagogų pasiskirstymas rodo, kad ateityje dešimties metų laikotarpiu darbo vietų naujai ateinantiems socialiniams pedagogams dėl natūralios kartų kaitos bus labai nedaug.

3.6.6 pav. Mokytojų, dirbančių skirtingo tipo bendrojo lavinimo mokyklose, pasiskirstymas pagal amžių (Skaičiuota pagal: ŠVIS, 2007 m.)

Vyriausi mokytojai dirba konservatorijose ir gimnazijose, jauniausi – pradinėse mokyklose ir mokyklose-darželiuose. Standartinis nuokrypis rodo, kad **didžiausia amžiaus įvairovė yra jaunimo ir pagrindinėse mokyklose.** Gimnazijose ir vidurinėse mokyklose dirbančių mokytojų amžius skiriasi nedaug: gimnazijose dirba šiek tiek vyresni mokytojai. 3.6.5 diagramoje pateikti duomenys rodo mokytojų, dirbančių bendrojo lavinimo mokyklose, amžiaus pasiskirstymą pagal mokyklų tipus. Iš pateiktų duomenų matome, jog mokytojai, kurių amžius nesiekia 40 metų, santykinai daugiausia dirba pradinėse mokyklose. Reikėtų paminėti, kad ir pradinėse mokyklose vyresnio amžiaus mokytojų yra nedaug, jie sudaro 13,2 proc. Amžiaus skirstinių ypatumus pradinėse mokyklose ir darželiuose galima paaiškinti mokinių demografijos nulemtais personalo kaitos procesais, o gimnazijose – stebima aukštos kvalifikacijos, todėl ir vyresnio amžiaus, mokytojų migracija iš pagrindinės mokyklos į gimnaziją.

3.6.7 pav. Mokytojų, dirbančių bendrojo lavinimo mokyklose ir dėstančių skirtingus dalykus, pasiskirstymas amžių (Skaičiuoti pagal: PDB, 2005 m.)

Jauniausi yra informacinių technologijų, anglų kalbos ir tikybos mokytojai, vyriausi – geografijos, matematikos, fizikos, chemijos, biologijos, prancūzų kalbos mokytojai (žr. 3.6 priedą). Labiausiai įvairuoja tikybos, geografijos ir anglų kalbos mokytojų amžius. 3.6.8 paveiksle matome mokytojų, dirbančių bendrojo lavinimo mokyklose, pasiskirstymą pagal amžių ir mokomus dalykus. Remiantis šiais duomenimis galime pastebėti, kad informacines technologijas daugiau dėsto mokytojai, kurių amžius nesiekia 40 metų, jie sudaro net 65,3 proc. viso informacines technologijas dėstančių mokytojų skaičiaus. Kitas mokomasis dalykas, kurį daugiausia dėsto jaunesni mokytojai yra anglų kalba, šį dalyką dėsto apie 54 proc. jaunesnių kaip 40 metų asmenų. Į minėtą amžiaus grupę patenka 49,5 proc. tikybą dėstančių mokytojų. Mažiausiai jaunesnių nei 40 metų mokytojų dėsto prancūzų kalbą (18 proc.), fiziką (24,7 proc.). Lyginant dėstomus dalykus pagal vyresnio amžiaus mokytojų dalį, aptarsime amžiaus grupę nuo 55 metų. Daugiausia vyresnio amžiaus mokytojų dėsto prancūzų kalbą – 34,5 proc., taip pat biologiją (27,7 proc.), fiziką (26 proc.) O mažiausiai minėtos amžiaus grupės mokytojų yra dėstančių informacines technologijas, jie sudaro tik 4,4 proc. bendro informacinių technologijų mokytojų skaičiaus.

3.6.1 lentelė

5-12 klasių ir gimnazijos 1-4 klasių mokytojų pasiskirstymas pagal amžių

	Jaunesni nei 25 metų	25- 29 m.	30- 34 m.	35- 39 m.	40- 44 m.	45- 49 m.	50- 54 m.	55- 59 m.	60- 64 m.	65 m. ir vyresni
Rietavo sav.	2%	9%	8%	13%	18%	17%	8%	11%	5%	10%
Birštono sav.	0%	4%	4%	12%	10%	22%	22%	18%	2%	6%
Kretingos r. sav.	3%	8%	9%	10%	12%	15%	17%	12%	9%	3%
Varėnos r. sav.	3%	7%	7%	12%	14%	18%	16%	10%	8%	6%
Raseinių r. sav.	5%	7%	10%	13%	15%	19%	9%	9%	11%	4%
Kauno m. sav.	2%	8%	10%	11%	13%	19%	14%	11%	7%	5%

Akmenės r. sav.	2%	8%	6%	11%	15%	18%	17%	13%	7%	3%
Vilkaviškio r. sav.	3%	11%	9%	15%	12%	14%	13%	11%	7%	5%
Marijampolės sav.	3%	9%	9%	12%	14%	16%	13%	11%	7%	5%
Klaipėdos r. sav.	3%	8%	9%	11%	16%	13%	18%	13%	6%	4%
Šilutės r. sav.	2%	7%	9%	15%	15%	14%	14%	13%	6%	3%
Švenčionių r. sav.	1%	10%	12%	15%	16%	14%	10%	11%	7%	4%
Molėtų r. sav.	1%	6%	9%	10%	25%	17%	11%	10%	8%	5%
Ignalinos r. sav.	3%	8%	8%	12%	17%	16%	15%	10%	9%	3%
Jonavos r. sav.	5%	8%	9%	11%	15%	19%	13%	8%	7%	6%
Šilalės r. sav.	3%	16%	13%	11%	13%	15%	9%	10%	9%	3%
Druskininkų sav.	1%	8%	6%	10%	21%	18%	15%	10%	8%	3%
Vilniaus m. sav.	4%	10%	11%	13%	13%	15%	13%	10%	6%	4%
Jurbarko r. sav.	1%	6%	8%	14%	17%	15%	18%	10%	7%	3%
Klaipėdos m. sav.	3%	8%	10%	13%	12%	18%	16%	11%	7%	2%
Šiaulių m. sav.	2%	9%	13%	12%	15%	17%	11%	10%	6%	4%
Pagėgių sav.	1%	6%	8%	11%	16%	16%	22%	8%	9%	3%
Kelmės r. sav.	4%	10%	10%	15%	16%	15%	10%	9%	7%	4%
Vilniaus r. sav.	8%	16%	12%	14%	12%	11%	8%	8%	6%	6%
Tauragės r. sav.	2%	9%	12%	16%	16%	16%	10%	8%	6%	5%
Alytaus r. sav.	2%	8%	11%	11%	21%	19%	8%	7%	7%	4%
Trakų r. sav.	3%	9%	8%	17%	12%	16%	16%	10%	6%	2%
Anykščių r. sav.	0%	6%	5%	15%	20%	20%	14%	10%	6%	3%
Skuodo r. sav.	3%	7%	7%	12%	13%	20%	18%	10%	6%	3%
Pasvalio r. sav.	1%	11%	14%	13%	17%	17%	9%	11%	6%	2%
Šalčininkų r. sav.	6%	16%	15%	12%	12%	11%	9%	9%	4%	5%
Šakių r. sav.	1%	10%	9%	18%	14%	19%	11%	11%	4%	3%
Lazdijų r. sav.	4%	7%	11%	17%	18%	16%	9%	7%	7%	4%
Panevėžio m. sav.	1%	5%	8%	12%	17%	25%	15%	10%	5%	3%
Biržų r. sav.	1%	7%	15%	11%	18%	16%	14%	9%	6%	3%
Joniškio r. sav.	2%	8%	13%	15%	18%	17%	9%	10%	6%	2%
Zarasų r. sav.	2%	4%	10%	13%	22%	23%	9%	8%	6%	4%
Kaišiadorių r. sav.	2%	9%	9%	11%	17%	20%	15%	10%	4%	4%
Prienų r. sav.	3%	9%	10%	12%	17%	19%	12%	9%	6%	3%
Pakruojo r. sav.	3%	8%	13%	14%	16%	15%	13%	10%	6%	2%
Radviliškio r. sav.	2%	8%	11%	14%	19%	18%	10%	7%	8%	3%
Plungės r. sav.	3%	8%	12%	12%	15%	20%	14%	8%	5%	4%
Alytaus m. sav.	2%	8%	10%	13%	14%	24%	13%	11%	4%	2%
Kazlų Rūdos sav.	2%	8%	10%	18%	17%	11%	16%	12%	3%	3%
Elektrėnų sav.	1%	7%	9%	10%	18%	23%	14%	8%	6%	3%
Neringos sav.	6%	22%	6%	14%	14%	11%	11%	11%	3%	3%
Ukmergės r. sav.	1%	6%	9%	17%	20%	20%	11%	8%	5%	3%
Kauno r. sav.	4%	10%	11%	14%	17%	17%	11%	10%	3%	3%
Telšių r. sav.	3%	9%	12%	15%	16%	15%	13%	9%	5%	3%
Rokiškio r. sav.	2%	7%	8%	17%	17%	19%	14%	8%	4%	4%
Utenos r. sav.	0%	5%	11%	16%	19%	19%	15%	7%	6%	2%
Šiaulių r. sav.	4%	11%	12%	16%	16%	15%	11%	7%	5%	3%
Širvintų r. sav.	2%	10%	9%	15%	24%	15%	10%	9%	5%	2%
Panevėžio r. sav.	1%	5%	10%	12%	21%	23%	14%	7%	5%	4%
Mažeikių r. sav.	2%	12%	12%	14%	14%	21%	10%	8%	5%	2%
Kėdainių r. sav.	3%	11%	12%	12%	17%	18%	13%	8%	6%	2%
Kupiškio r. sav.	2%	8%	10%	15%	17%	21%	13%	6%	4%	4%
Kalvarijos sav.	4%	9%	13%	13%	15%	18%	14%	7%	6%	2%
Palangos m. sav.	4%	4%	8%	17%	17%	21%	17%	8%	2%	2%
Visagino sav.	1%	4%	7%	17%	15%	26%	16%	10%	2%	0%

Skaičiuota pagal: ŠVIS

Mokytojų pasiskirstymas pagal amžių respublikos teritorijoje yra gana tolydus. (Smulkesni duomenys pateikiami 3.6.1 lentelėje). Prognozės aspektu svarbu žinoti 50 metų ir vyresnių mokytojų dalį rajonuose. Lentelėje rajonai surikiuoti pagal vyresnio amžiaus mokytojų dalį mažėjimo tvarka. Santykinai daug vyresnio amžiaus mokytojų dirba Rietavo sav., Birštono sav., Kretingos r. sav., Varėnos r. sav., Raseinių r. sav., Kauno m. sav. Santykinai mažai vyresnio amžiaus mokytojų dirba Panevėžio r. sav., Mažeikių r. sav., Kėdainių r. sav., Kupiškio r. sav., Kalvarijos sav., Palangos m. sav., Visagino sav. **Miesto mokyklose dirbančių mokytojų amžiaus vidurkis yra šiek tiek didesnis nei kaimo mokyklų, tačiau kaimo mokyklose, lyginant su miesto**

mokyklomis, dirba didesnė dalis jaunesnių, tačiau ir didesnė dalis vyresnių mokytojų Miesto mokyklose didesnė nei kaime yra vidutinio amžiaus mokytojų dalis.

3.7 Bendrojo lavinimo mokyklos mokytojų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Šiame skyriuje pateiktose lentelėse ir diagramose vaizduojami duomenys apie mokytojų išsilavinimą kaime ir mieste bei mokytojų išsilavinimo pokyčiai 2000-2001 m. ir 2007-2008 m pagal dalykus. Prognozuojant mokytojų poreikį, šie duomenys yra svarbūs, nes numatyta daug reikalavimų²⁸ mokytojo kvalifikacijai, kuriuos turėtų tenkinti mokykloje dirbantys asmenys. Numatyta, kad mokytojai, kurie nėra dalykų specialistai arba neturi pedagoginės kvalifikacijos, dirbti mokytoju gali iki 2007 metų rugsėjo 1 dienos. Vėliau, 2005-11-11 dienos įsakymu kvalifikacinių reikalavimų aprašas papildytas numatant formalus (kursų, seminarų) ir neformalus (pvz., praktikos, savišvietos mokytojams, turintiems pakankamą darbo stažą) pedagoginio ar dalykinio išsilavinimo formalizavimo galimybę. ŠVIS pedagogų duomenų bazėje nėra duomenų apie mokytojo nespecialisto kvalifikacijos detales, leidžiančias daryti išvadą apie jo atitikimą kvalifikaciniams reikalavimams (pvz., ar 15 ir daugiau metų dirbantis mokytojas yra išklauses ne mažiau kaip 400 val. pedagogikos, psichologijos ir dalyko didaktikos kursų). Šioje darbo dalyje pateiksime tik statistiką apie mokykloje dirbančių mokytojų formalų išsilavinimą.

3.7.1 lentelė

Mokytojų pasiskirstymas pagal išsilavinimą 2000 ir 2007 metais (procentai)

	<i>Aukštasis pedagoginis</i>	<i>Aukštesnysis pedagoginis</i>	<i>Vidurinis</i>
2000-2001 m.	83%	9%	2,0%
2005-2006 m.	87%	5%	1,9%
2007-2008 m.	89%	4%	1,8%

Skaičiuota pagal: ŠVIS

Keletą metų iš eilės pedagogo kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis lyginant su bendru mokytojų skaičiumi beveik nesikeičia. Nuo 2000 iki 2007 metų pedagogų, turinčių aukštąjį pedagoginį išsilavinimą, dalis lyginant su bendru mokytojų skaičiumi šalyje padidėjo 6 proc. punktais ir 5 proc. punktais sumažėjo aukštesnįjį pedagoginį išsilavinimą turinčių asmenų dalis. Pedagoginį išsilavinimą turinčių mokytojų dalis mokykloje 2007 m. sudaro 93 proc. visų šalyje dirbančių mokytojų. Šiuo metu pedagoginio išsilavinimo neturi 3158 šalyje dirbančių mokytojų..

Stebimas nežymus aukštąjį mokslą baigusių asmenų, neturinčių pedagoginio išsilavinimo ir dirbančių mokykloje dalies, augimas, ypač kaimo vietovėje esančiose mokyklose. Analizuojamu laikotarpiu aukštąjį pedagoginį išsilavinimą turinčių mokytojų dalis tiek mieste, tiek kaime padidėjo, tačiau kaime pastebimas šiek tiek didesnis prieaugis negu mieste – kaime padidėjo 4 proc. punkto, o mieste – 2 proc. punkto. Mokytojų su aukštesniu pedagoginiu išsilavinimu žymiai mažėja, kaime pokyčiai spartesni nei mieste. **Stebima tendencija, kad mažėja mokytojų, baigusių aukštąjį mokslą, ne dalyko specialistų dalis.**

²⁸ Kvalifikacinių reikalavimų mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, neformaliojo vaikų švietimo, pradinio, pagrindinio, vidurinio, specialiojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, aprašas. Parvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. ISAK-506

AIKOS duomenimis pedagogo profesinių studijų būdu pedagogo kvalifikaciją aukštosiose mokyklose kasmet įgija apie 500 mokytojų. Dalis mokytojų mokosi pedagogikos ir mokytojų rengimo studijų programose neakivaizdžiai. Iš viso dalyko mokytojų, dirbančių pagrindiniame darbe ir besimokančių aukštosiose ir aukštesniosiose mokyklose (ŠVIS duomenys), yra apie 1900. Prognozuojant, kad mokytojų mokymosi mąstai ir 2009 metais išliks panašūs ir atsižvelgiant, kad apie 33 proc. mokytojų įsidarbina neturėdami pedagoginės kvalifikacijos, galima teigti, kad 2009 m. m. pabaigoje bus iki 1000 mokytojų dalykininkų, kurie neturės pedagoginės kvalifikacijos ir niekur nesimokys. Tai yra panašiai tiek, kiek naujų mokytojų dalykininkų priimama į mokyklas kasmet. Įstatymo galiojimas yra laikinai sustabdytas, bet nėra statistinių požymių, kad situacija keistųsi į gerą pusę.

7 proc. aukštąjį mokslą baigusių mokytojų nėra pagrindinio dalyko, kurio jie moko, specialistai. Įvertinus tai, kad ne dalyko specialistų skaičius beveik nepriklauso nuo darbo stažo (PDB duomenys) ir kad apie 4 proc. mokytojų mokosi persikvalifikavimo tikslu (2004 metų mokyklų vadovų apklausos duomenys³³, apklausta 50 proc. šalies mokyklų), iš kurių vėliau pagal įgytą specialybę dirba apie 80 proc., galima prognozuoti, kad **2009 m. m. pabaigoje bus iki 1 proc. (apie 300) mokytojų, kurie mokys pagrindinio dalyko ne pagal įgytą specialybę ir niekur nesimokys.** Tai, kad dviejų dalykų moko 23 proc. Lietuvos mokytojų, o net vienuolika dalykų daugiau kaip 60 proc. atvejų moko keleto dalykų mokantis mokytojas, daro įsakymo įgyvendinimą labai komplikuoatą. Preliminariais skaičiavimais (atsižvelgiant į tai, kad dalį dalykų moko dvigubą specialybę turintys mokytojai, antras dėstomas dalykas vidutiniškai apima ne daugiau kaip 30 proc. mokytojo darbo krūvio (vertinta remiantis ŠVIS ir STD duomenimis) ir įvertinant, kad maždaug 60 proc. visų mokytojų turi didesnę kaip 14 metų darbo stažą mokant dalyko), įsakymui vėl įsigaliojus **mokytojams dalykininkams papildomai atsirastų apie tūkstantis darbo vietų (iš esmės nemažinant darbo vietų, o tik perskirstant krūvius).** Todėl išaugs ne pilnu krūviu dirbančių mokytojų skaičius ar susidarys situacijos, kuomet nebus specialisto, galinčio vaikus mokyti.

Tačiau reikia pažymėti, kad įstatymui įsigaliojus ir atleidus mokytojus ne dalyko specialistus ar nedavus jiems mokyti papildomo dalyko, atsilaisvinusios darbo vietos daugiausia būtų mokytojams, kurių trūkumas nuo pedagogų rengimo centrų nutolusiuose rajonuose ir taip yra jaučiamas: anglų kalbos, biologijos, chemijos, fizikos, informacinių technologijų, geografijos. Be to, kaip rodo tyrimai²⁹, keleto dalykų dažniau moko jaunimo, suaugusiųjų mokyklose, pagrindinėse, ypač kaimo vietovėse esančiose, nedidelėse mokyklose, t. y. mokyklose, kur pamokų skaičius dažniausiai nėra didelis, todėl pilnas krūvis vienam dalykui mokyti nesusidaro, mokytojui tenka mokyti keleto dalykų ar dirbti keliuose mokyklose.

Vertinant mokytojų rengimo ir pedagogikos programas baigiančių specialistų, ypač aukščiau minėtų dalykų, pasiskirstymo netolygumą, tikėtina, kad artimiausiu metu, griežtai vykdant įstatymu apibrėžtus kvalifikacinis reikalavimus mokytojams, dalyje bendrojo lavinimo mokyklų mokymosi programą įgyvendinti bus labai sudėtinga.

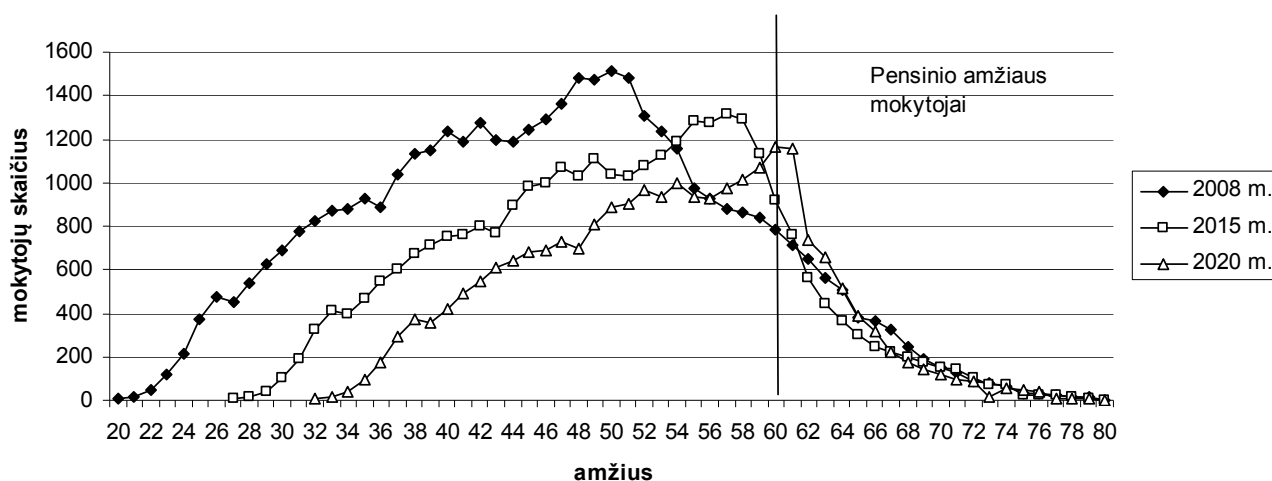
²⁹ Merkys, G. Balčiūnas, S. Mokytojų poreikio kaita ir karjeros ypatumai optimizuojant mokyklų tinklą. Taikomojo mokslo leidinys. Šiauliai, 2006.

4 MOKYTOJŲ POREIKIO PROGNOZĖ

4.1 Mokytojų, dirbančių mokykloje, skaičiaus prognozė

Mokytojų, šiuo metu dirbančių mokykloje, tolesnio darbo švietimo sistemoje metodika.

Prognozuojant, kiek šiuo metu mokykloje dirbančių mokytojų mokykloje dirbs 2010, 2015 ir 2020 metais, buvo taikomas demografinėje statistikoje gerai žinomas kohortų komponentinis metodas. Jo esmę sudaro tai, kad populiaciją dalinama į grupes, kuriose kitimo parametrų reikšmės yra žinomos ir pastovios. Šiame skyrelyje naudojami parametrai yra grindžiami autorių atlikto, jau minėto tyrimo „Mokytojų poreikio kaita ir karjeros ypatumai optimizuojant mokyklų tinklą“ duomenimis. Šiame tyrime, remiantis 2002-2004 m. duomenimis, nustatyta, kad apie 2 proc. darbingo amžiaus mokytojų palieka mokyklą ne dėl mokyklų tinklo pertvarkos ar mokinių skaičiaus mažėjimo sukeltų problemų, t.y., savo iniciatyva pereina dirbti į kitą sritį (verslas, gamyba), išvyksta gyventi į užsienį, suserga ar miršta, yra atleidžiami pasibaigus darbo sutarčiai arba dėl darbo drausmės pažeidimų. Taip pat šiuo tyrimu buvo nustatyta, kad kasmet yra atleidžiama vidutiniškai apie 17 proc. tais metais dirbančių mokytojų pensininkų. Kadangi vyrų ir moterų pensinis amžius skiriasi, prognozė buvo atlikta šioms grupėms atskirai. Remiantis šiais duomenimis ir mokytojų amžiaus skirstiniu buvo apskaičiuota, kiek mokytojų, dirbančių šiuo metu, dirbs mokykloje iki 2015 metų, ir iki 2020 metų, jei šios tendencijos išliks.

4.1.1 pav. Šiuo metu mokykloje dirbančių mokytojų pasiskirstymas pagal amžių ir prognozuojamas jų pasiskirstymas pagal amžių 2010 ir 2015 metais.

4.1.1 paveiksle pavaizduota mokytojų pasiskirstymo pagal amžių prognozė remiasi prielaida, kad darbingo amžiaus mokytojai dėl mokyklų tinklo pertvarkos ir mokinių skaičiaus mažėjimo nebus atleidinėjami, o atleidžiamų pensininkų dalis metai iš metų yra pastovi. (Į mokyklą naujai dirbti nepriimamas nei vienas mokytojas.) Esant tokioms sąlygoms, mokykloje 2015 metais dirbs 73 procentai, o 2020 metais – 56 procentai šiuo metu mokykloje dirbančių mokytojų.

Prognozuojamas šiuo metu dirbančių mokytojų išlikimo procentas

2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.
100%	96%	91%	88%	84%	80%	76%	73%	69%	66%	62%	59%	56%

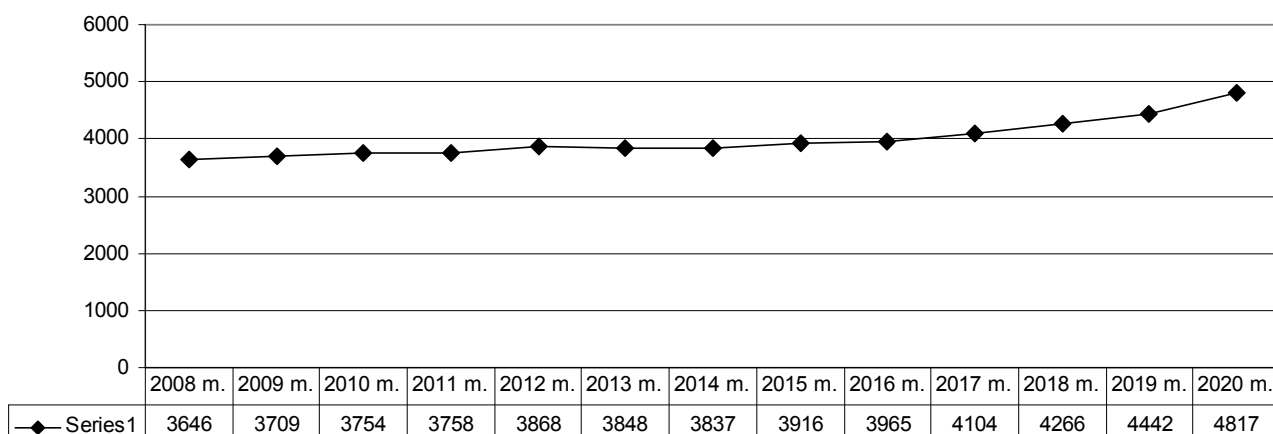
Jeigu nuo 2009 metų būtų griežtai įgyvendinami įstatymu numatyti mokytojo kvalifikacijai keliami reikalavimai, minėti procentai sumažėtų dar maždaug 2-3 procentiniais punktais. Palyginimui, idealaus modelio atveju (mokytojų skaičius kiekvienoje amžiaus grupėje vienodas, mokykloje darbą palieka tiek mokytojų, kiek jų sulaukia pensinio amžiaus) šie skaičiai atitinkamai yra: 87 proc. ir 60 proc. Mokytojų, liekančių dirbti mokykloje, skaičiaus kitimo tempai yra nevienodi. 2000-2005 m. mokytojų sumažėjo 13 proc., 2005-2010 m. prognozuojama, kad sumažės 23 proc. 2010-2015 m. prognozuojamas 15 proc. sumažėjimas. Reikia pabrėžti, kad mokytojai yra atleidžiami ir dėl mokyklų tinklo pertvarkos ir mokinių mažėjimo. Į šių reiškinių sukeltą tiesioginį efektą prognozuojant mokytojų skaičių nebuvo atsižvelgta.

Prognozuojamas šiuo metu dirbančių mokytojų pasiskirstymas pagal amžių

Amžius	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
20	6												
21	18	6											
22	50	18	6										
23	118	49	17	6									
24	216	115	48	17	6								
25	375	212	113	47	17	6							
26	477	367	208	111	46	16	5						
27	454	467	360	203	109	46	16	5					
28	538	445	458	353	199	107	44	16	5				
29	625	527	436	449	346	195	104	43	16	5			
30	693	613	517	427	440	339	192	102	43	15	5		
31	775	679	601	506	419	431	332	187	100	42	15	4	
32	820	759	665	588	496	410	422	325	184	98	41	15	4
33	868	803	744	652	576	486	402	414	319	180	96	40	15
34	879	850	788	729	639	565	476	394	406	313	177	94	40
35	926	862	834	772	715	627	554	467	386	398	306	174	92
36	889	908	845	817	756	701	614	543	458	378	389	300	171
37	1035	871	889	827	800	741	687	602	532	449	371	381	294
38	1133	1014	854	872	811	785	727	672	590	521	439	364	373
39	1146	1110	994	837	854	795	769	712	659	578	511	430	357
40	1233	1123	1088	974	820	837	778	753	698	646	566	500	421
41	1187	1208	1100	1067	955	803	820	763	739	684	633	555	490
42	1276	1163	1184	1079	1045	936	787	804	748	724	670	621	544
43	1195	1251	1140	1160	1057	1024	917	772	788	733	709	656	609
44	1185	1171	1225	1117	1137	1036	1003	898	756	772	718	695	643
45	1240	1162	1148	1201	1095	1115	1015	984	881	741	756	704	681
46	1293	1215	1138	1125	1177	1073	1092	995	964	863	726	741	690
47	1365	1267	1191	1116	1102	1153	1052	1071	975	945	845	712	726
48	1479	1338	1241	1167	1093	1080	1130	1030	1049	955	925	828	698
49	1472	1449	1311	1217	1144	1071	1059	1108	1010	1028	936	907	811
50	1511	1442	1421	1285	1193	1121	1050	1038	1086	989	1007	918	888
51	1484	1481	1414	1392	1259	1169	1098	1029	1017	1064	970	987	900
52	1308	1454	1451	1385	1365	1234	1145	1077	1008	996	1042	951	967
53	1235	1282	1425	1422	1358	1337	1209	1122	1055	988	976	1022	932
54	1155	1211	1256	1396	1393	1331	1310	1185	1100	1033	968	957	1001
55	976	1131	1185	1231	1369	1366	1304	1284	1162	1078	1013	949	937
56	925	956	1109	1163	1207	1341	1338	1277	1258	1138	1056	993	930
57	881	906	937	1086	1139	1182	1315	1312	1252	1233	1115	1036	973
58	867	864	889	918	1066	1116	1159	1289	1285	1227	1208	1092	1015
59	841	849	847	871	901	1045	1094	1135	1263	1259	1202	1184	1070
60	784	705	711	711	730	758	880	917	951	1057	1055	1178	1161
61	715	657	603	607	611	624	652	756	784	814	904	884	1154
62	648	599	562	518	520	526	536	562	654	673	699	773	740
63	562	528	498	467	429	432	436	444	466	543	559	600	661
64	508	458	441	415	389	358	360	364	370	388	452	464	515
65	382	414	383	366	346	324	298	300	303	309	323	376	385
66	365	312	345	319	306	288	270	248	250	253	257	269	313
67	322	298	260	288	265	254	240	225	207	208	210	214	224
68	244	263	248	217	240	221	212	200	187	173	174	175	178
69	190	199	184	207	180	200	184	177	140	156	143	145	145
70	152	154	166	153	173	150	167	154	147	117	130	119	121
71	125	125	130	138	128	121	126	139	128	123	97	108	98
72	89	102	103	108	96	106	100	104	115	106	86	82	89
73	77	73	84	86	90	80	89	70	86	96	88	71	16
74	64	64	61	71	72	63	68	74	49	72	67	73	59
75	32	26	27	25	30	30	26	28	31	20	30	47	51
76	30	14	22	21	21	24	24	22	6	26	17	13	39
77	22	12	10	18	17	18	21	20	11	5	18	14	5
78	13	8	9	10	15	15	15	17	17	10	4	15	12
79	13	5	8	9	8	13	13	12	14	14	8	2	11
80	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prognozė atlikta PDB duomenų pagrindu.

Išliekant prognozės prielaidoms, prognozuojama, kad pensinio amžiaus mokytojų skaičius bendrojo lavinimo mokykloje iki 2010 m. padidės 2 proc. Žymesnis pensinio amžiaus mokytojų skaičiaus augimas prognozuojamas 2015 m. Jei išliks prognozės modelyje naudojamų parametrų reikšmės, mokykloje dirbančių mokytojų pensininkų skaičius 2015 m., lyginant su 2008 m., išaugs 9 proc., o 2020 augimas gali būti net 28 proc. Šį augimą lemia santykinai didelis šiuo metu mokykloje dirbančių 50-60 metų mokytojų skaičius. Pažymėtina, kad iki 2015 m. laikotarpiu stipriai išaugs priešpensinio amžiaus (50-60) metų mokytojų skaičius. Tokia situacija, kai mokykloje vyrauja vyresnio amžiaus mokytojai jau šiuo metu stebima keliuose vakarų Europos šalyse.

4.1.2 pav. Bendro lavinimo mokyklose dirbančių pensinio amžiaus pedagogų skaičiaus prognozė.

4.1.2 lentelė

Prognozuojamas šiuo metu mokykloje dirbančių mokytojų skaičiaus kitimas

	Metai			Prieaugio tempas	
	2008	2010	2015	Nuo 2008 iki 2010	Nuo 2008 iki 2015
Mokytojų skaičius	41487	37929	30240	-9%	-27%
Pensinio amžiaus mokytojų skaičius	3846	3854	4016	0%	4%
Darbingo amžiaus mokytojų skaičius	37149	29909	22900	-9%	-27%

Toliau šiame paragrafe atliksime mokytojų skaičiaus atskirose kohortose prognozę. Trumpai apžvelgę mokytojų pasiskirstymo pagal amžių priešmokyklinio ugdymo, 1-4 klasių, 5-12 klasių grupėje, pateiksime mokytojų skaičiaus prognozės šiose grupėse rezultatus. Prognozuojant naudojamas kohortų metodas. Modelio parametrus gavome lygindami 2002 ir 2007 metų mokytojų pasiskirstymo pagal amžių duomenis, vėliau juos perskaičiavę penkerių metų laikotarpiui. Taikydami šį metodą mokytojų skaičiaus prognozei, skaičiavome, kiek atitinkamo amžiaus mokytojų lieka dirbti bendrojo lavinimo mokyklų sistemoje 2010 ir 2015 metais, jei išlieka 2002-2007 m. laikotarpiu stebimos tendencijos.

4.1.3 lentelė

Priešmokyklinio ugdymo mokytojų pasiskirstymas pagal amžių

<i>Mokytojų amžius</i>	<i>2002 m.</i>	<i>2005 m.</i>	<i>2006 m.</i>	<i>2007 m.</i>	<i>2008* m.</i>
Jaunesni nei 25 m.	65	48	35	31	17
26 - 29 m.	146	142	122	98	67
30 - 34 m.	156	157	176	137	105
35 - 39 m.	168	185	223	195	145
40 - 44 m.	139	142	162	152	137
45 - 49 m.	121	141	187	196	137
50 - 54 m.	62	69	79	91	114
55 - 59 m.	39	48	61	58	56
60 - 64 m.	29	27	39	47	43
65 ir vyresni	5	9	12	11	14

Duomenų šaltinis: ITC

4.1.4 lentelė

Priešmokyklinio ugdymo mokytojų pasiskirstymas pagal amžių (proc.)

<i>Mokytojų amžius</i>	<i>2002 m.</i>	<i>2005 m.</i>	<i>2006 m.</i>	<i>2007 m.</i>	<i>2008* m.</i>
Jaunesni nei 25 m.	7%	5%	3%	3%	2%
26 - 29 m.	17%	15%	11%	10%	8%
30 - 34 m.	20%	16%	16%	13%	13%
35 - 39 m.	18%	19%	21%	19%	17%
40 - 44 m.	14%	15%	15%	15%	16%
45 - 49 m.	10%	15%	17%	19%	16%
50 - 54 m.	6%	7%	7%	9%	14%
55 - 59 m.	4%	5%	6%	6%	7%
60 - 64 m.	3%	3%	4%	5%	5%
65 ir vyresni	1%	1%	1%	1%	2%

Duomenų šaltinis: ITC

4.1.55 lentelė

1-4 klasėse dirbančių mokytojų pasiskirstymas pagal amžių

<i>Mokytojų amžius</i>	<i>2002 m.</i>	<i>2005 m.</i>	<i>2006 m.</i>	<i>2007 m.</i>	<i>2008* m.</i>
Jaunesni nei 25 m.	333	192	146	137	97
26 - 29 m.	1331	877	779	589	387
30 - 34 m.	1953	1649	1584	1428	1018
35 - 39 m.	1812	2003	2005	2024	1583
40 - 44 m.	1868	1751	1784	1781	1408
45 - 49 m.	1473	1769	1865	1887	1576
50 - 54 m.	1048	1054	1164	1277	1108
55 - 59 m.	817	927	985	962	755
60 - 64 m.	432	441	428	487	441
65 ir vyresni	85	115	155	170	163
Iš viso	11152	10778	10895	10742	8536

Duomenų šaltinis: ITC (2002 m.), ŠVIS

* duomenys nėra pilni, tačiau, remiantis imties metodu santykiniai dydžiai, skaičiuoti naudojantis šiais duomenimis yra palygintini su kitų metų duomenimis

4.1.6 lentelė

1-4 klasėse dirbančių mokytojų amžiaus skirstinių dinamika

<i>Mokytojų amžius</i>	<i>2002 m.</i>	<i>2005 m.</i>	<i>2006 m.</i>	<i>2007 m.</i>	<i>2008* m.</i>
Jaunesni nei 25 m.	3%	2%	1%	1%	1%

26 - 29 m.	12%	8%	7%	5%	5%
30 - 34 m.	18%	15%	15%	13%	12%
35 - 39 m.	16%	19%	18%	19%	19%
40 - 44 m.	17%	16%	16%	17%	16%
45 - 49 m.	13%	16%	17%	18%	18%
50 - 54 m.	9%	10%	11%	12%	13%
55 - 59 m.	7%	9%	9%	9%	9%
60 - 64 m.	4%	4%	4%	5%	5%
65 ir vyresni	1%	1%	1%	2%	2%

4.1.7 lentelė

5-12 klasėse dirbančių mokytojų pasiskirstymas pagal amžių

<i>Mokytojų amžius</i>	<i>2002 m.</i>	<i>2005 m.</i>	<i>2006 m.</i>	<i>2007 m.</i>	<i>2008* m.</i>
Jaunesni nei 25 m.	1793	1411	1195	1071	862
26 - 29 m.	3668	4202	3869	3376	2427
30 - 34 m.	3994	4227	4211	3918	2967
35 - 39 m.	4853	5152	5099	4906	3811
40 - 44 m.	5649	5982	5930	5692	4357
45 - 49 m.	4611	6126	6392	6527	5196
50 - 54 m.	3416	4300	4660	4850	4175
55 - 59 m.	3242	3179	3511	3629	3066
60 - 64 m.	1564	2055	2167	2311	1933
65 ir vyresni	739	1181	1254	1380	1214
Iš viso	33529	37815	38288	37660	30008

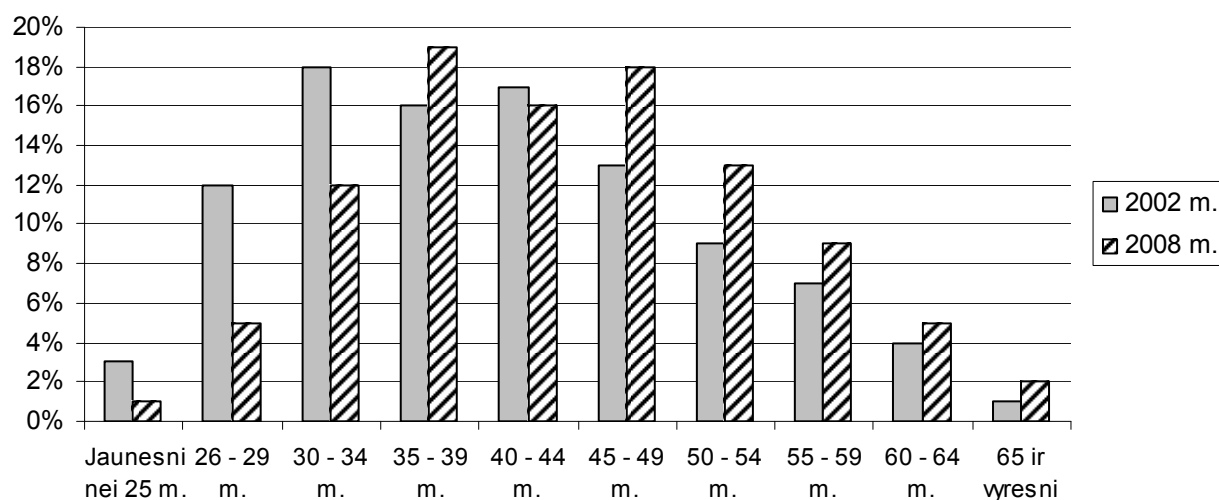
Duomenų šaltinis: ITC (2002 m.), ŠVIS

* duomenys nėra pilni, tačiau, remiantis imties metodu santykiniai dydžiai, skaičiuoti naudojantis šiais duomenimis yra palygintini su kitų metų duomenimis

4.1.8 lentelė

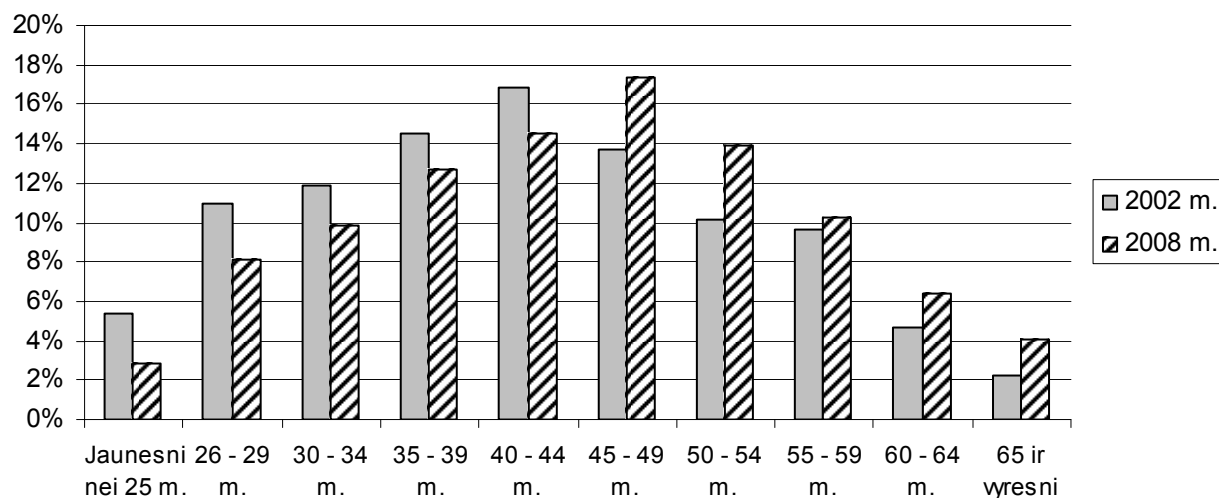
5-12 klasėse dirbančių mokytojų amžiaus skirstinių dinamika

<i>Mokytojų amžius</i>	<i>2002 m.</i>	<i>2005 m.</i>	<i>2006 m.</i>	<i>2007 m.</i>	<i>2008* m.</i>
Jaunesni nei 25 m.	5%	4%	3%	3%	3%
26 - 29 m.	11%	11%	10%	9%	8%
30 - 34 m.	12%	11%	11%	10%	10%
35 - 39 m.	14%	14%	13%	13%	13%
40 - 44 m.	17%	16%	15%	15%	15%
45 - 49 m.	14%	16%	17%	17%	17%
50 - 54 m.	10%	11%	12%	13%	14%
55 - 59 m.	10%	8%	9%	10%	10%
60 - 64 m.	5%	5%	6%	6%	6%
65 ir vyresni	2%	3%	3%	4%	4%

4.1.3 pav. 1 – 4 klasėse dirbančių mokytojų pasiskirstymas pagal amžių.

Bendras pradinėjų klasių mokytojų skaičius 2007 metais lyginant su 2002 metais sumažėjo 4 procentais. 2002 metais mokytojų iki 35 metų buvo 32,4 procentai nuo bendrojo mokytojų skaičiaus, 2005 metais ši mokytojų dalis sumažėjo iki 22 procentų. Mokytojų, kurių amžius virš 55 metų, pradinėse klasėse 2005 metais buvo 14 procentinų o 2008 - 16 procentų.

4.1.4 pav. 5 – 12 ir gimnazinėse 1 – 4 klasėse dirbančių mokytojų procentinis pasiskirstymas pagal amžių.

Bendras mokytojų skaičius 5 – 12 ir gimnazinėse 1 – 4 klasėse 2005 metais lyginant su 2002 metais sumažėjo 13,4 procentų, jų amžiaus pasiskirstymas mokyklose beveik nepakito, tačiau galima pastebėti, kad mokytojų, kurių amžius virš 45 metų, skaičius 2005 metais, lyginant su 2002 metais išaugo 6 procentiniais punktais. **Pasitvirtino 2006 metais atliktas nubyrejimo koeficientų skaičiavimas 2002 – 2005 metų laikotarpiui. Perskaičiavus nubyrejimo koeficientus penkių metų kohortai – 2003 – 2007 metams, esminių pakitimų nenustatyta.**

Dviejų gretimų amžiaus grupių mokytojų skaičiaus prieaugio tempą vadinsime „nubyrejimo koeficientu“. Kadangi duomenys apie mokytojų pasiskirstymą pagal amžių buvo pateikti 6 metų laikotarpiui, o amžiaus grupės periodas – 5 metai, tai skaičiuodami nubyrejimo koeficientus taikėme keletą prielaidų: 1) vienos

amžiaus grupės ribose mokytojai pagal amžių pasiskirstę tolygiai; 2) kadangi analizuojamu laikotarpiu tolygiai keitėsi pensinio amžiaus riba, tai nubyrimo koeficientą, žymintį šiuo metu taikomą pensinio amžiaus ribą padidinome (puse prieš tai esančios amžiaus grupės nubyrimo dalies), o koeficientą, žymintį priešpensinį amžių, tiek pat sumažinome. 3) Jei nubyrimo koeficientas teigiamas, keičiame jį 0. (t. y., į mokyklą atėjusių naujų mokytojų skaičius neviršija atitinkamo amžiaus mokytojų, kurie išėjo iš mokyklos skaičiaus). Tokiu būdu gavome koreguotus nubyrimo koeficientus penkerių metų laikotarpiui.

4.1.4 lentelė

Koreguoti mokytojų amžiaus grupės „nubyrimo“ koeficientai penkerių metų laikotarpiui (skaičiuoti 2003-2007 metams)

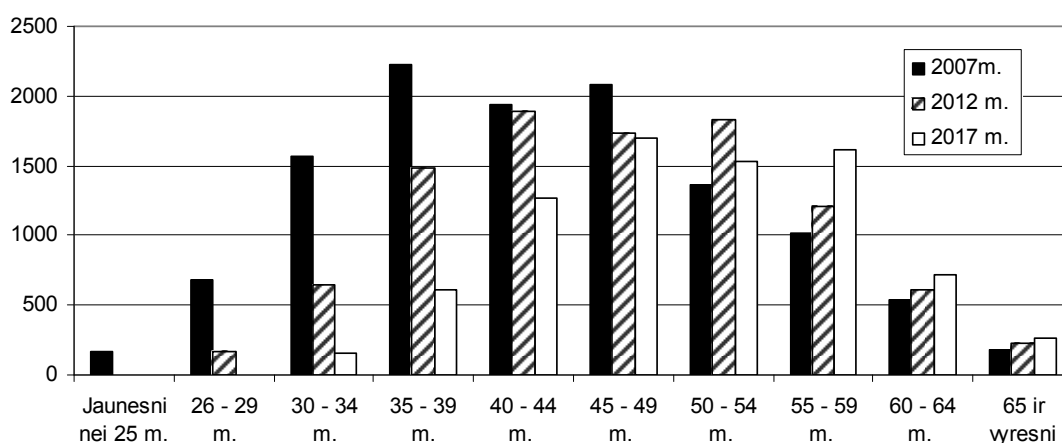
<i>Amžius</i>	<i>1 - 4 klasė</i>	<i>5 - 12 klasė</i>
26 - 29 m.	0%	0%
30 - 34 m.	-6%	-10%
35 - 39 m.	-5%	-6%
40 - 44 m.	-15%	-12%
45 - 49 m.	-10%	-9%
50 - 54 m.	-12%	-8%
55 - 59 m.	-12%	-12%
60 - 64 m.	-40%	-55%
65 ir vyresni	-57%	-63%

Prie nubyrimo koeficiento pridėję 100 proc., gauname taip vadinamą „išlikimo koeficientą“, kuris parodo, kokia dalis mokytojų tęsia darbą po penkerių metų. Mokytojų skaičiaus prognozės modelyje darome prielaidą, kad dėsningumai, stebimi 2003-2007 metais, išliks ir kituose dviejuose penkmečiuose. Tuomet mokytojų skaičius 2013 metais prognozuojamas „atitinkamos amžiaus grupės mokytojų skaičių dauginant iš nubyrimo koeficiento ir gautus rezultatus sudedant. Analogiškai yra prognozuojamas mokytojų skaičius ir 2018 metais. Kadangi modelis remiasi prielaida, kad nauji mokytojai į mokyklą praktiškai neateina, 2013 metais mokytojų iki 30 metų buvo tiek, kiek 2007 mokytojų iki 25 metų, o 2018 metais – dar truputį mažiau (dalis „nubyrimo“).

1 – 4 klasių* mokytojų skaičiaus prognozė. Pasiskirstymas pagal amžių

	<i>1 - 4 klasių mokytojai</i>		
	2007m.	2012 m.	2017 m.
Jaunesni nei 25 m.	168		
26 - 29 m.	687	168	
30 - 34 m.	1565	646	158
35 - 39 m.	2219	1487	613
40 - 44 m.	1933	1886	1264
45 - 49 m.	2083	1740	1698
50 - 54 m.	1368	1833	1531
55 - 59 m.	1020	1204	1613
60 - 64 m.	534	612	722
65 ir vyresni	181	230	263
Iš viso	11758	9805	7862

*Kartu su priešmokyklinių grupių mokytojais, dirbančiais bendrojo lavinimo mokykloje
 Skaičiuota pagal: mokytojų pasiskirstymas pagal amžių - ITC, mokytojų skaičiaus -STD

4.1.5 pav. 1 – 4 klasių mokytojų skaičiaus prognozė. Pasiskirstymas pagal amžių
 Skaičiuota pagal: mokytojų pasiskirstymas pagal amžių - ŠVIS, mokytojų skaičiaus - ŠVIS

Prognozuojama, kad 1-4 klasių mokytojų, kurie šiuo metu dirba mokykloje, po penkerių metų dirbs 83 proc., o po 10 – 66 proc., t. y., nubyreėjimas atitinkamai bus 19 proc. ir 36 proc. Prognozuojama, kad išlikus dabartinėms pensinio amžiaus asmenų išėjimo iš darbo tendencijoms, pensinio amžiaus 1-4 klasių mokytojų skaičius 2017 m., lyginant su 2007 m., išaugs apie 8 proc.

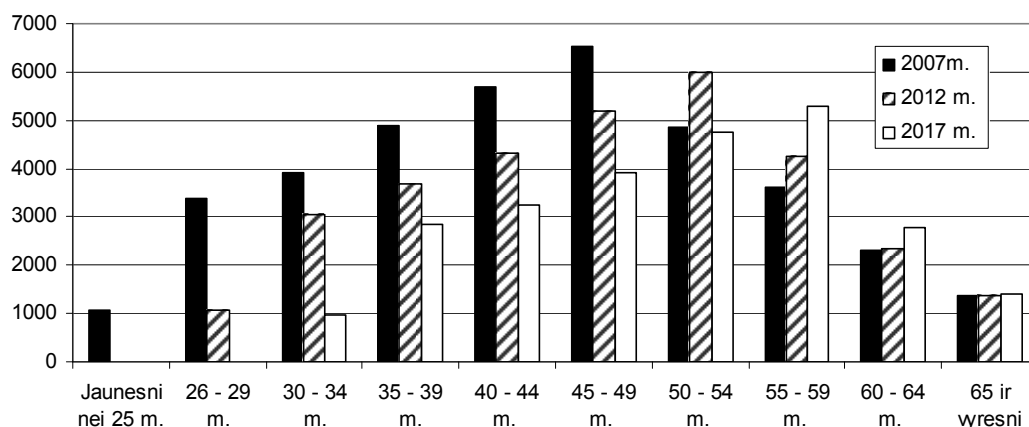
Jei pensinio amžiaus žmonės mokytojais nedirbtų, 2015 metais atsirastų papildomai 5 procentai darbo vietų.

5 - 12 klasių mokytojų skaičiaus prognozė. Pasiskirstymas pagal amžių

<i>Amžius</i>	<i>5 - 12 klasių mokytojai</i>		
	2007m.	2012 m.	2017 m.
Jaunesni nei 25 m.	1071		
26 - 29 m.	3376	1071	
30 - 34 m.	3918	3038	964
35 - 39 m.	4906	3683	2856
40 - 44 m.	5692	4317	3241
45 - 49 m.	6527	5180	3929
50 - 54 m.	4850	6005	4765
55 - 59 m.	3629	4268	5284
60 - 64 m.	2311	2359	2774
65 ir vyresni	1380	1387	1415

Iš viso	37660	31308	25229
---------	-------	-------	-------

Skačiuota pagal: mokytojų pasiskirstymo pagal amžių - ITC, mokytojų skaičiaus - STD

4.1.6 pav. 5 - 12 klasių mokytojų skaičiaus prognozė. Pasiskirstymas pagal amžių. Skačiuota pagal: mokytojų pasiskirstymo pagal amžių - ITC, mokytojų skaičiaus - STD

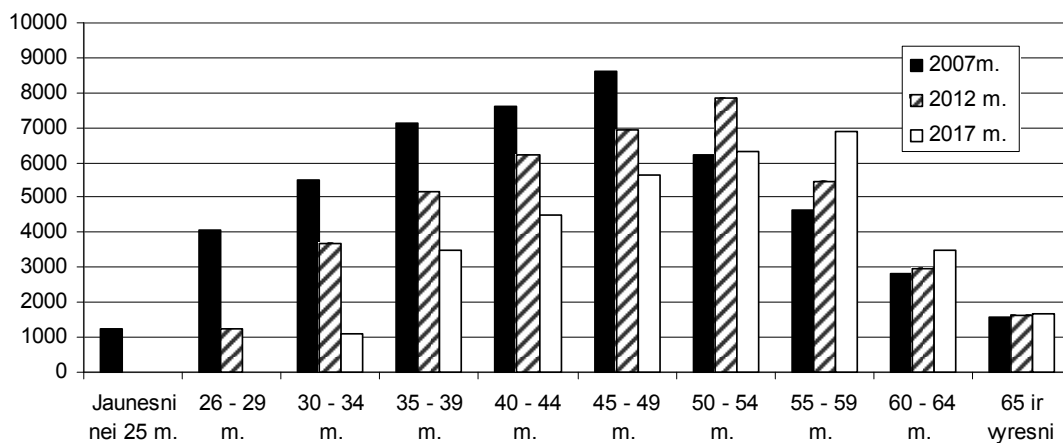
Prognozuojama, jei išliks dabartinės tendencijos, kad 5-12 klasių mokytojų, kurie šiuo metu dirba mokykloje, po penkerių metų dirbs 83 proc., o po 10 – 67 proc., t. y., nubyrėjimas atitinkamai bus 15 proc. ir 33 proc. Prognozuojama, kad, išlikus dabartinėms pensinio amžiaus asmenų išėjimo iš darbo tendencijoms, pensinio amžiaus 5-12 klasių mokytojų skaičius 2017 m., lyginant su 2007 m., išaugs apie 20 proc.

4.1.7 lentelė

Bendra mokytojų skaičiaus prognozė. Pasiskirstymas pagal amžių.

Amžius	2007m.	2012 m.	2017 m.
Jaunesni nei 25 m.	1239	0	0
26 - 29 m.	4063	1239	0
30 - 34 m.	5483	3684	1122
35 - 39 m.	7125	5170	3470
40 - 44 m.	7625	6203	4505
45 - 49 m.	8610	6919	5626
50 - 54 m.	6218	7838	6296
55 - 59 m.	4649	5472	6897
60 - 64 m.	2845	2971	3497
65 ir vyresni	1561	1616	1678
Iš viso	1239	0	0

Skačiuota pagal: mokytojų pasiskirstymo pagal amžių - ITC, mokytojų skaičiaus - STD

4.1.7 pav. Mokytojų skaičiaus prognozė. Pasiskirstymas pagal amžių.
 Skaičiuota pagal: mokytojų pasiskirstymo pagal amžių - ITC, mokytojų skaičiaus - STD

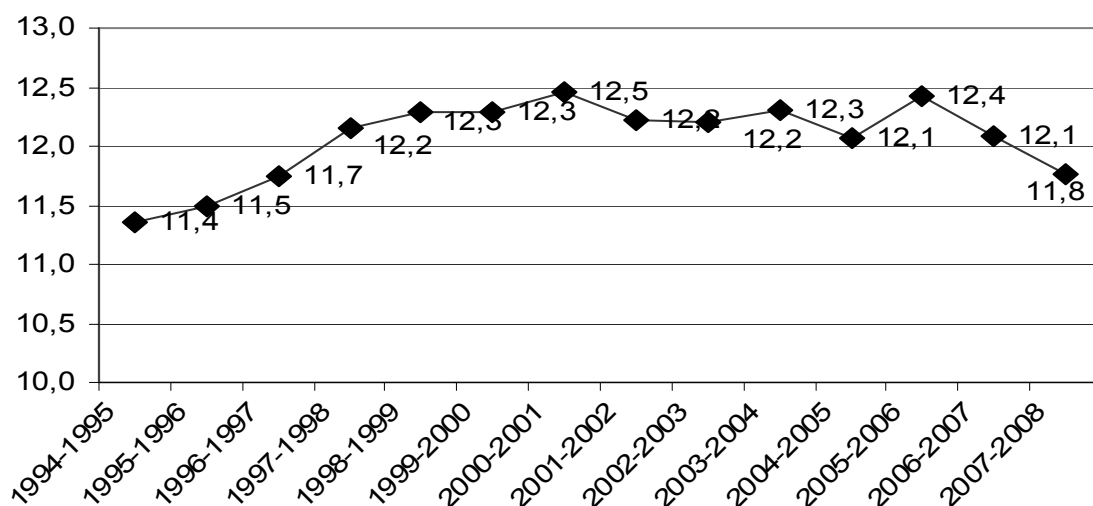
Prognozuojama, jei išliks dabartinės tendencijos, mokytojų, kurie šiuo metu dirba mokykloje, po penkerių metų dirbs 83 proc., o po 10 metų – 66 proc., t. y., nubyreėjimas atitinkamai bus 15 proc. ir 33 proc. Prognozuojama, kad, išlikus dabartinėms pensinio amžiaus asmenų išėjimo iš darbo tendencijoms, pensinio amžiaus pradinių klasių mokytojų skaičius 2017 m., lyginant su 2007 m., išaugs apie 18 proc. Šis pensinio amžiaus mokytojų skaičiaus augimo rodiklis maždaug atitinka skyrelio pradžioje kitu būdu prognozuotą šio dydžio reikšmę.

4.2 Darbo vietų bendrojo lavinimo mokyklų mokytojams prognozė

4.2.1 Vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičiaus analizė ir prognozės

Vienam bendrojo lavinimo mokyklos mokytojui tenkančių mokinių skaičiaus analizė leidžia sieti mokytojų, reikalingų sėkmingam mokymo programų įgyvendinimui skaičių su mokinių skaičiumi. Rodiklis yra skaičiuojamas mokinių skaičių bendrojo lavinimo mokykloje dalinant iš pagrindinėse pareigose dirbančių mokytojų skaičiaus. Šis rodiklis yra naudojamas mokytojų darbo vietoms pagal mokinių skaičių prognozuoti. Rodiklis yra skaičiuojamas ir visoms šalies mokykloms ir atskiroms mokyklų grupėms.

Pastaba. Šiame tyrime minėto rodiklio skaičiavimo metodika skiriasi nuo tokį pat pavadinimą turinčio valstybės švietimo stebėsenos ir švietimo aprūpinimo rodiklio skaičiavimo. Pastarasis yra skaičiuojamas mokinių skaičių dalinant iš *sąlyginio mokytojų skaičiaus* ir daugiau išreiškia švietimo organizacinės infrastruktūros, o ne pedagoginio personalo išteklių padėtį.

4.2.1 pav. Mokinių, tenkančių vienam mokytojui bendrojo lavinimo mokyklose skaičiaus dinamika. Skaičiuota remiantis STD duomenimis.

Mokytojų ir mokinių skaičiaus santykis pastaraisiais metais beveik nekito, tik tai 2005, lyginant su 2004 metais, stebimas žymesis pokytis. (STD duomenimis, mokytojų šiuo laikotarpiu sumažėjo beveik 7 proc.). Galime daryti išvadą, kad iki šiol mokyklų tinklo pertvarka analizuojamo rodiklio reikšmės kilimui įtakos beveik neturėjo. (Tikėtina, kad nepertvarkant tinklo, šio rodiklio reikšmės galėjo mažėti.). Skaičiavimus atliekant ŠVIS duomenų pagrindu, stebimos tos pačios tendencijos, tačiau mokytojų ir mokinių skaičiaus santykis yra šiek tiek didesnis ir 2005 metais siekia 12,4. (Pateikdami darbo vietų prognozę, nurodysime kokiais duomenimis buvo remtasi.). Tačiau 2006 ir 2007 metais buvo stebimas ryškus šio rodiklio sumažėjimas. Kaip rodoma 4.2.1 lentelėje, tuo laikotarpiu rodiklis sumažėjo iki 11,8, t.y.. mokinių skaičiui dviejų metų bėgyje sumažėjus 9 procentais, mokinių skaičius sumažėjo 4 procentais

4.2.1 lentelė

Mokinių ir mokytojų skaičiaus prieaugio tempai

		2000- 2001	2001- 2002	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2006- 2007	2007- 2008
Mokytojai	lyginant su 2000 metais	0	2%	1%	-2%	-5%	-11%	-13%	-15%
	lyginant su praėjusiais metais		2%	-1%	-3%	-3%	-7%	-2%	-2%
Mokiniai	lyginant su 2000 metais	0%	0%	-2%	-3%	-7%	-11%	-15%	-19%
	lyginant su praėjusiais metais		0%	-1%	-2%	-3%	-4%	-4%	-5%

4.2.1 lentelė

Mokinių skaičiaus, tenkančio vienam mokytojui, ir mokyklos dydžio ryšys*

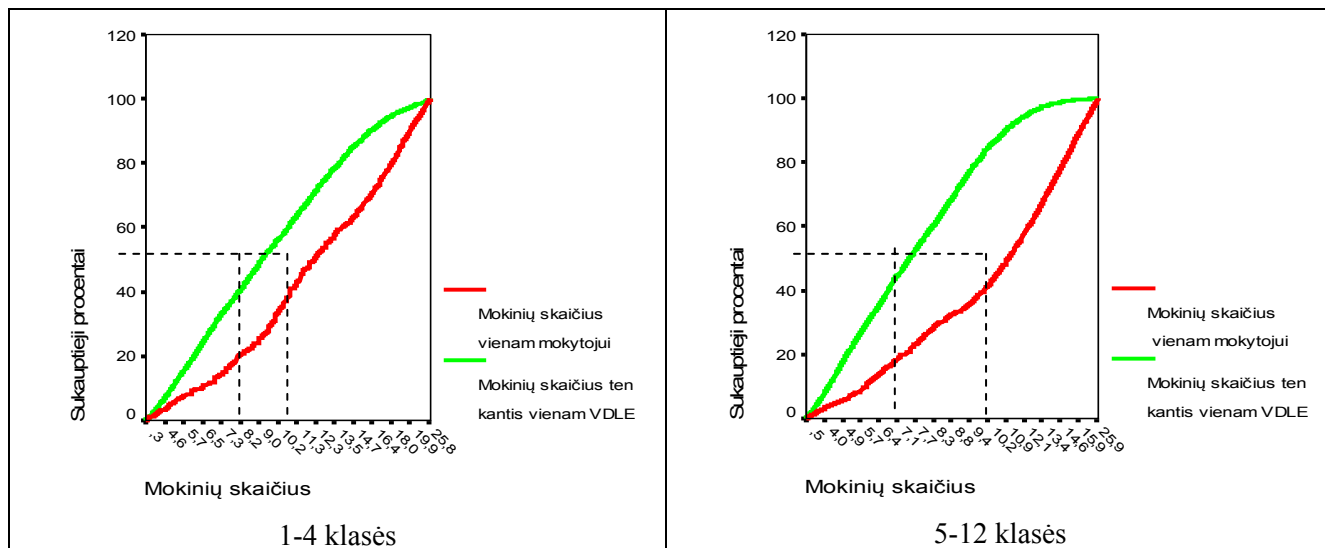
<i>Mokyklos tipas</i>	<i>N</i>	<i>Pirsono koreliacijos koeficientas</i>
Darželis mokykla	131	0,733(**)
Pradinė mokykla	108	0,762(**)
Pagrindinė mokykla	589	0,838(**)
Vidurinė mokykla	449	0,311(**)
Gimnazija	112	0,501(**)
Jaunimo mokykla	24	0,086

* Skaiciuota remiantis ŠVIS. Mokyklos dydis matuojamas mokykloje besimokančių mokinių skaičiumi

Pastebėtas bendras vidutinio stiprumo ryšys tarp vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičiaus ir mokyklos dydžio (Pirsono koreliacijos koeficientas =0,591; N=1471). Mokyklos dydis matuojamas mokykloje besimokančių mokinių skaičiumi. Stipriausias ryšys tarp vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičiaus ir mokyklos dydžio yra pagrindinėse mokyklose (Pirsono koreliacijos koeficientas =0,838; N=589), silpniausias ryšys – vidurinėse mokyklose. Tai reiškia, kad didesnėje mokykloje mokinių skaičiaus ir mokytojų skaičiaus santykis yra didesnis, t.y. vienam mokiniui tenka daugiau mokinių. Tačiau vidurinėse mokyklose ryšys nėra labai stiprus. **Apibendrinant galima teigti, kad gana dažnai panašų mokinių skaičių turinčiose didelėse to paties tipo mokyklose vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičiaus sklaida yra gana didelė.** Tai gali būti paaiškinama tiek nevienodu mokyklose dirbančių mokytojų krūviu, tiek skirtinga mokymo plano įgyvendinimo organizacija.

Buvo analizuojama, kiek mokytojų tenka vienam mokiniui atskiruose centruose. Siekiant pagrįsti mokinių ir mokytojų skaičiaus santykio prognozę, buvo vertinamas mokytojams mokykloje tenkantis krūvis. Rodiklis buvo lyginamas su mokinių skaičiumi, tenkančiu vienam sąlyginiam mokytojui. Sąlyginių mokytojų skaičius (SMS) apskaičiuojamas visiems mokytojo darbą dirbantiems darbuotojams sudedant atskirų kategorijų darbuotojų visas praėjusiais metais dirbtas valandas ir gautą sumą dalijant iš nustatytos darbo valandų normos. Statistikos departamento ataskaitose šis rodiklis vadinamas viso darbo laiko ekvivalentu (VDLE). Buvo skaičiuojamas mokinių skaičiaus ir SMS santykis. Šis santykinis rodiklis leidžia lyginti mokyklas nepaisant skirtingo jose besimokančių mokinių skaičiaus.

Mokyklose apskritai vienam sąlyginiam mokytojui tenka mažiau mokinių nei vienam realiam mokytojui. Nustatyta, kad pradinė klasių mokytojams 2004 metais vidutinio mokytojų skaičiaus mokykloje ir vidutinio SMS mokykloje santykis yra 1,28, o 5-12 ir gimnazijos klasių – 1,5. 4.2.4 paveiksle yra vaizduojami mokyklų pasiskirstymo pagal minėtus rodiklius sukaupieji procentai. Pavyzdžiui, 1 – 4 klasėse 20 procentų mokyklų vienam mokytojui tenka ne daugiau 8,0 mokiniai, o vienam sąlyginiam mokytojui - 6,1 mokinių. Brūkšnine linija diagramoje ir pilku šriftu lentelėje vaizduojama mediana.

4.2.2 pav. Mokyklų pasiskirstymas pagal mokinių skaičių, tenkantį vienam mokytojui ir vienam sąlyginiam mokytojui. Sukauptieji procentai

Detaliau panagrinėkime mokinių ir mokytojų skaičiaus santykį 1-4 klasėse 2007 metais.. Šia analize remsimės darbo vietų **pradinių** klasių mokytojams prognozę. **Minėtoje grupėje nagrinėjamo rodiklio reikšmė turi tendenciją mažėti. Jei 2000 metais vienam pradinių klasių mokytojui vidutiniškai teko 15,6 mokinio, 2005 metais – 15,2 mokinio, tai 2007 metais – 14,7 mokinio.**

Tikėtina, kad, pertvarkant mokyklų tinklą pradinėse, o ypač pagrindinėse mokyklose, mokinių skaičių pradinėse klasėse bus siekiama padidinti, tačiau dėl šios pakopos mokinių skaičiaus mažėjimo galutinis prieaugis nebus žymus. Tokią išvadą leidžia daryti 2000-2007 metų duomenų analizė. Taigi prognozuojama, kad rodiklio reikšmė liausis mažėti, stabilizuosis ir pradės didėti, (žr. 4.2.5 lentelę), kol 2015 m. pasieks 15,1 ribą. Gali būti, kad įvesti mokytojo padėjėjo etatai šį santykį sumažins.

Detaliau panagrinėkime mokinių ir mokytojų skaičiaus santykį 5-12 klasėse. Šia analize remsimės darbo vietų dalykų mokytojams prognozę. **Minėtoje grupėje nagrinėjamo rodiklio reikšmė turi tendenciją didėti. Jei 2000 metais vienam dalykų mokytojui vidutiniškai teko 11,5 mokinio, tai 2005 metais – 13,2 mokinio, tačiau 2006 ir 2007 metais mokytojo etatui papildomai tarifikuavus dvi nekontaktines valandas, šis santykis vėl sumažėjo iki 13,0.** Prognozuojame, kad rodiklis turėtų ir toliau augti, tačiau neviršyti 13.2 ribos.

4.2.2 lentelė

Mokytojų ir mokinių skaičiaus santykis bendrojo lavinimo mokykloje ir jo prognozė iki 2020 metų

Metai	Pradinės klasės	5-12 klasės	Iš viso
2000	15,6	11,5	12,70
2001	15,9	11,8	12,91
2002	15,3	11,5	12,50
2003	15,5	12,0	12,84
2004	15,5	12,3	13,07
2005	15,2	13,2	13,74
2006	15,2	13,39	13,39
2007	14,7	13,04	13,04
2008*	15,00	13,11	1,02
2009*	15,00	13,12	13,12

2010*	15,00	13,12	13,13
2011*	15,00	13,16	13,16
2012*	15,05	13,19	13,27
2013*	15,05	13,19	14,56
2014*	15,1	13,19	13,41
2015*	15,1	13,20	13,51
2016*	15,2	13,20	13,56
2017*	15,2	13,21	13,57
2018*	15,3	13,20	13,67
2019*	15,3	13,21	13,74
2020*	15,3	13,20	13,74

* prognozė

Tikėtina, kad, pertvarkant mokyklų tinklą, mokinių skaičius, tenkantis vienam 5-12 klasėse dirbančiam mokiniui toliau šiek tiek didės (jei nebus įstatymu sumažintas maksimalus mokinių skaičius klasėje). Numatoma, kad artimiausioje ateityje toliau tvarkant mokyklų tinklą, bus stebimi du priešingi procesai, lemiantys mokinių ir mokytojų skaičiaus santykį. Bus siekiama didinti vidutinį mokinių skaičių klasėje, ypač pagrindinėje mokykloje, taip pat mažės mokytojų, dirbančių 5-12 kl., krūviai ir mokytojų darbo vietos (pirmas iš šių procesų rodiklio reikšmę mažina, antrasis – didina). Taigi prognozuojama, kad rodiklio reikšmė augs nežymiai (žr. 4.2.5 lentelę).

Tikėtina, kad dėl tinklo pertvarkos mokinių skaičius, tenkantis vienam sąlyginiam mokytojui, didės gana stipriai, tačiau mokinių ir mokytojų skaičiaus santykis augs nežymiai, nes mažės mokytojų krūviai.

4.2.2 Vienam dalykų mokytojui tenkančių mokinių skaičiaus analizė ir prognozės

Prognozuojant mokinių ir mokytojų skaičiaus santykį, svarbu yra nustatyti, kiek kiekvieno dalyko mokytojų skaičiaus kaita atitinka mokinių skaičiaus kaitą. Šios analizės išvados bus panaudotos darbo vietų atskirų dalykų mokytojams prognozei. Grafikuose pavaizduoti pedagogų ir mokinių baziniai augimo tempai, bazė 2007 m.

4.2.3 lentelė

Mokytojų, dėstančių mokomuosius dalykus 5-12 klasėse skaičiaus dinamika

Dalyko pavadinimas	2000- 2001m.	2001- 2002m.	2002- 2003m.	2003- 2004m.	2004- 2005m.	2005- 2006m.	2006- 2007 m.	2007- 2008 m.
lietuvių kalbos ir literatūros	4958	4932	4892	4830	4748	4365	4320	4318
istorijos ir politologijos	2232	2285	2254	2182	2156	2001	2016	1979
anglų kalbos	3419	3812	3928	3971	3944	3899	3599	4008
prancūzų kalbos	404	414	407	359	324	260	225	211
vokiečių kalbos	1564	1555	1526	1402	1281	1081	1001	905
kitos kalbos	28	52	37	68	63	115	65	88
rusų kalbos ir literatūros	2505	2429	2389	2313	1904	1770	1755	1705
matematikos	4016	3981	3991	3873	3780	3614	3580	3507
informatikos	778	1041	1089	1092	1104	1031	1089	1163
gamtos	212	224	221	196	191	168	153	166
geografijos	1240	1308	1250	1212	1174	1135	1150	1152
biologijos	1511	1553	1546	1507	1443	1244	1220	1210
fizikos ir astronomijos	1388	1411	1377	1314	1270	1153	1152	1125

chemijos	969	1039	998	924	897	798	814	802
dailės	1257	1319	1275	1222	1192	916	895	892
muzikos	1752	1974	1917	1714	1769	1414	1346	1304
technologijų	2101	2158	2128	2009	1920	1796	1734	1768
kūno kultūros	2499	2547	2581	2508	2427	2341	2300	2289
tikybės	1281	1382	1391	1179	1096	1010	755	1006
etikos	632	728	719	719	638	576	537	584
pilietinės visuomenės pagrindai	60	100	86	68	65	51	34	22
civilinės saugos ir saugaus eismo	159	156	114	105	129	183	190	181

Duomenų šaltinis:STD

4.2.4 lentelė

Mokytojų, dėstančių mokomuosius dalykus 5-12 klasėse skaičiaus dinamikos analizės duomenys

<i>Dalyko pavadinimas</i>	<i>Mokytojų skaičius 2008. m</i>	<i>vidutinis lygis</i>	<i>variacijos koeficientas</i>	<i>Prieaugis per 5 metus</i>
pilietinės visuomenės pagrindai	22	61	42,0	-68 %
prancūzų kalbos	211	326	25,8	-41 %
vokiečių kalbos	905	1289	20,5	-35 %
dailės	892	1121	16,6	-27 %
rusų kalbos ir literatūros	1705	2096	16,4	-26 %
muzikos	1304	1649	15,8	-24 %
biologijos	1210	1404	10,9	-20 %
etikos	584	642	11,5	-19 %
gamtos	166	191	14,0	-15 %
tikybės	1006	1138	19,0	-15 %
fizikos ir astronomijos	1125	1274	9,2	-14 %
chemijos	802	905	10,4	-13 %
technologijų	1768	1952	8,8	-12 %
lietuvių kalbos ir literatūros	4318	4670	6,1	-11 %
istorijos ir politologijos	1979	2138	5,7	-9 %
matematikos	3507	3793	5,4	-9 %
kūno kultūros	2289	2437	4,7	-9 %
geografijos	1152	1203	5,0	-5 %
anglų kalbos	4008	3823	5,4	1 %
informatikos	1163	1048	11,1	7 %
kitos kalbos	88	65	42,9	29 %
civilinės saugos ir saugaus eismo	181	152	21,5	72 %

Pagal mokytojų skaičiaus dinamiką galima išskirti keletą dalykų grupių:

1. Pirmą grupę sudaro prancūzų, rusų ir vokiečių kalbos, kur mokytojų skaičius mažėjo daugiau kaip 25 procentų, ir mažėjimas buvo stebimas net tuomet, kai mokinių skaičius augo.
2. Antrą grupę sudaro muzikos, dailės, tikybės pedagogai, kurių skaičius nagrinėjamu laikotarpiu gana stipriai įvairavo, bet apskritai sumažėjo daugiau nei 20 proc.
3. Trečią grupę sudaro anglų kalbos ir informatikos dalykų mokytojai, kurių skaičius iki 2002-2003 metų stipriai augo, paskutiniaisiais metais informatikos mokytojų pradėjo šiek tiek mažėti.
4. Ketvirtą grupę sudaro dalykai, kurių mokytojų skaičius sumažėjo apie 15 procentų. Tai biologijos, chemijos, fizikos ir technologijų mokytojai. Pažymėtina, kad visų dalykų, mokytojų skaičius mažėjo ir tuo metu, kai mokinių skaičius didėjo.
5. Penktąją grupę sudaro mokytojai, kurių skaičius nagrinėjamu laikotarpiu pakito nuo 5 iki 10 procentų. Šiai grupei, išskyrus geografijos mokytojus, būdinga tai, kad minėtų dalykų mokytojų yra daugiausia.

Daugelio dalykų mokytojų mažėja šiek tiek sparčiau nei mokinių, besimokančių 5-12 klasėse. Lyginant 2000 ir 2005 metus, mokinių skaičius minėtose klasėse sumažėjo 5 proc., o dalykų mokytojų 2000-2005 metais skaičius sumažėjo 12 procentų. Aukščiau nubrėžtoje diagramoje pateikiame visų dalykų mokytojų skaičiaus pokytį (prieaugio tempą) nuo 2000-2001 m. iki 2005-2006 m. procentais. Pastebimas didelis informatikos, civilinės saugos ir saugaus eismo, anglų kalbos mokytojų skaičiaus prieaugis, o rusų, vokiečių, prancūzų kalbų mokytojų skaičius sumažėjo apie 30 proc.

Mokytojų dalykininkų darbo vietų prognozei yra naudojamas mokinių skaičiaus 5-12 klasėse (ir atitinkamose gimnazijos klasėse) ir dalykų mokytojų skaičiaus santykis. 4.2.7 lentelėje pateikiama šio koeficiento dinamika 2000 – 2005 metais.

4.2.5 lentelė

Mokinių ir mokytojų skaičiaus santykis

<i>Dalyko pavadinimas</i>	<i>2003- 2004m.</i>	<i>2004- 2005m.</i>	<i>2005- 2006m.</i>	<i>2006-2007 m.</i>	<i>2007-2008 m.</i>
lietuvių kalbos ir literatūros	81	83	88	85	81
istorijos ir politologijos	178	182	193	182	177
anglų kalbos	98	100	99	102	87
prancūzų kalbos	1.084	1.213	1.482	1.634	1.661
vokiečių kalbos	277	307	357	367	387
kitos kalbos	5.721	6.240	3.352	5.656	3.982
rusų kalbos ir literatūros	168	206	218	209	206
matematikos	100	104	107	103	100
informatikos	356	356	374	338	301
gamtos	1.985	2.058	2.294	2.403	2.111
geografijos	321	335	340	320	304
biologijos	258	272	310	301	290
fizikos ir astronomijos	296	310	334	319	311
chemijos	421	438	483	452	437
dailės	318	330	421	411	393
muzikos	227	222	273	273	269
technologijų	194	205	215	212	198
kūno kultūros	155	162	165	160	153
tikybos	330	359	382	487	348
etikos	541	616	669	685	600
pilietinės visuomenės pagrindai	5.721	6.048	7.558	10.812	15.928
civilinės saugos ir saugaus eismo	3.705	3.047	2.106	1.935	1.936

*dėl duomenų neatitikimo paskutiniųjų metų duomenys nevaizduojami.

Beveik visų dalykų mokytojams tenkantis mokinių skaičius pastaraisiais metais mažėja. Iš viso analizuojamu penkerių metų laikotarpiu rodiklio reikšmė sumažėjo 11 procentų. Mokinių ir mokytojų skaičiaus santykis parodo, koks mokinių skaičius tenka vienam mokytojui. Mažiausiai mokinių tenka vienam matematikos, lietuvių kalbos, kūno kultūros, anglų kalbos mokytojui, kadangi bendras šių mokytojų skaičius yra didelis. Iš pateiktų duomenų matyti, jog anglų kalbos, kitų kalbų ir informatikos vienam mokytojui 2007-2008 m. tenkantis vaikų skaičius yra mažesnis negu 2003-2004 m., tai lėmė padidėjęs šių dalykų mokytojų skaičius.

Mažiausiai kinta matematikos, geografijos, kūno kultūros dalykų vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius, daugiausiai - vokiečių, rusų kalbos, informatikos, gamtos, chemijos, dailės, muzikos dalykų vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius. Lentelėje pateikta keletas nagrinėjamo rodiklio kaitos parametrų. Mokinių ir mokytojų skaičiaus santykio nuo 2000 iki 2007 metų vidurkis parodo, kiek vidutiniškai mokinių tenka vienam mokytojui: pvz., vienam lietuvių kalbos ir literatūros mokytojui minėtu laikotarpiu vidutiniškai tenka 81 5 – 12 klasių mokinių. Variacijos koeficientas yra gaunamas rodiklio laiko eilutės narių standartinį nuokrypį dalijant iš vidurkio. Jis parodo, kiek įvairūs yra rodiklio duomenys nagrinėjamu laikotarpiu ir, priešingai nei standartinis nuokrypis, nepriklauso nuo dalyko mokytojų skaičiaus. Mokytojų ir mokinių santykio prieaugio tempas parodo, kaip pasikeitė vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius. Sumažėjo vienam anglų kalbos bei informatikos mokytojui tenkančių mokinių skaičius, kitų dalykų specialistams mokinių tenkančių vienam mokytojui skaičius išaugo. Labiausiai išaugo vokiečių, prancūzų, rusų kalbų ir dailės mokytojams tenkančių mokinių skaičius. Šį prieaugį apskritai lėmė šių dalykų mokytojų skaičiaus mažėjimas. **Išanalizavus tendencijas nuspręsta prognozavimui naudoti paskutiniųjų metų mokinių ir mokytojų skaičiaus santykį.**

4.2.3 Darbo vietų pradinių klasių mokytojams prognozė

Darbo vietų pradinių klasių mokytojams prognozė remiasi mokinių skaičiaus pradinėse klasėse prognoze (2.5 skyrius) ir mokytojų ir mokinių skaičiaus santykio prognoze (4.2.1 skyrius). Mokinių skaičiaus prognozės duomenys yra dalinami iš prognozuojamos mokinių ir mokytojų skaičiaus santykio reikšmės. Skaičiuoti du variantai: variantas A – prognozė, jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius auga taip, kaip numatyta 2.4.1 skyriuje, B – prognozė, jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius išlieka pastovus.

Darbo vietų pradinio ugdymo mokytojams skaičiaus prognozė

Metai	Pradinių klasių mokytojų skaičius		1-4 klasės mokinių skaičius
	A variantas	B variantas	
2000	13325	13325	208186
2001	12187	12187	194118
2002	11841	11841	180634
2003	10776	10776	167297
2004	10026	10026	155411
2005	9830	9830	149646
2006	9435	9523	143038
2007	9006	9189	134883
2008*	8617	8617	129253
2009*	8269	8269	124036
2010*	7997	7997	119949
2011*	7880	7880	118196
2012*	7870	7844	118046
2013*	7951	7924	119261
2014*	8064	8010	120958
2015*	8198	8143	122965
2016*	8349	8239	125230
2017*	8402	8292	126037
2018*	8404	8239	126064
2019*	8415	8250	126231
2020*	8497	8330	127453

* prognozė

Bvariantas – prognozė, jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius auga.

A variantas – prognozė, jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius išlieka pastovus

4.2.11 lentelėje pateikiama pradinio ugdymo mokinių ir mokytojų skaičiaus prognozė. Nuo 2000 m. iki 2006 m. pradinio ugdymo mokinių ir mokytojų skaičius mažėjo. Prognozuojama, kad mažėjimas vyks maždaug iki 2011 m.. **Numatoma, kad nuo 2008 m. iki 2015 m. pradinio ugdymo mokytojų skaičius sumažės dar 11 proc. (A variantas) arba 11 proc. (B variantas).** Abiem atvejais spartesnis kitimas vyktų iki 2010 metų, vėliau, maždaug nuo 2012 metų, darbo vietų skaičius pradėtų augti.

Darbo vietų pradinio ugdymo mokytojams skaičiaus prognozės papildomi duomenys

Metai	Prognozuojamas darbo vietų pokytis kasmet		Prognozuojamas prieaugio tempas lyginant su 2007 metais	
	A variantas	B variantas	A variantas	B variantas
2008*	-572	-572	-6%	-6%
2009*	-348	-348	-10%	-10%
2010*	-272	-272	-13%	-13%
2011*	-117	-117	-14%	-14%
2012*	-10	-36	-14%	-15%
2013*	81	81	-13%	-14%
2014*	113	86	-12%	-13%
2015*	134	133	-11%	-11%
2016*	151	95	-9%	-10%
2017*	53	53	-9%	-10%
2018*	2	-52	-9%	-10%
2019*	11	11	-8%	-10%
2020*	82	80	-8%	-9%

Prognozės duomenys suapvalinti iki dešimčių

4.2.4 Darbo vietų mokytojams dalykininkams prognozė

Darbo vietų mokytojams dalykininkams skaičius prognozuojamas dviem būdais. **Pirma**, remiamasi mokinių skaičiaus 5-12 klasėse prognoze (2.5 skyrius) ir visų dalyko mokytojų bei mokinių skaičiaus santykio prognoze (4.2.1 skyrius). Mokinių skaičiaus prognozės duomenys yra dalinami iš prognozuojamos mokinių ir mokytojų skaičiaus santykio reikšmės. Skaičiuoti du variantai: variantas A – prognozė, jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius auga taip, kaip numatyta 2.4.1 skyriuje, B – prognozė, jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius išlieka pastovus. **Antra**, remiamasi kiekvieno dalyko ir mokinių skaičiaus santykiu (4.2.2 skyrius ir mokinių skaičiaus prognoze).

Pirmas būdas

4.2.11 lentelė

5-12 kl. mokinių ir mokytojų be mokyklų vadovų skaičiaus prognozė

Metai	Mokytojų skaičius		5-12kl. mokinių skaičius
	A variantas	B variantas	
2000	32237	32237	370493
2001	32444	32444	382259
2002	33549	33549	386795
2003	32538	32538	389007
2004	31945	31945	393096
2005	29104	29104	385434
2006	28627	28627	367609
2007	28040	28040	350416
2008*	26670	26670	333379
2009*	25104	25104	313803
2010*	23640	23641	295507
2011*	22195	22195	277440
2012*	20971	20805	262144
2013*	20050	19890	250650
2014*	19307	19004	241348
2015*	18660	18223	233258
2016*	18252	17825	228157
2017*	17994	17572	224925
2018*	17879	17325	223498
2019*	17939	17249	224242
2020*	18109	17413	226369

* prognozė

A variantas – prognozė jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius auga.

B variantas - prognozė jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius išlieka pastovus

4.2.12 lentelėje pateikiama 5-12 klasių mokytojų skaičiaus prognozė nuo 2008 metų. Nuo 2003 m. iki 2007 m. pradinio 5-12 klasių mokytojų skaičius mažėjo. Numatoma, kad nuo 2007 m. iki 2015 m. darbo vietų dalykų mokytojams skaičius sumažės dar 39 proc. (A variantas) arba 44 proc. (B variantas). Abiem atvejais spartesnis kitimas vyktų iki 2010 metų, vėliau, maždaug nuo 2014 metų, darbo vietų skaičius pradėtų augti. Iki pat 2015 metų pokyčiai gana spartūs – kasmet darbo vietų mokytojams sumažės apie 6 proc.

Darbo vietų 5-12 klasių mokytojams skaičiaus prognozės papildomi duomenys

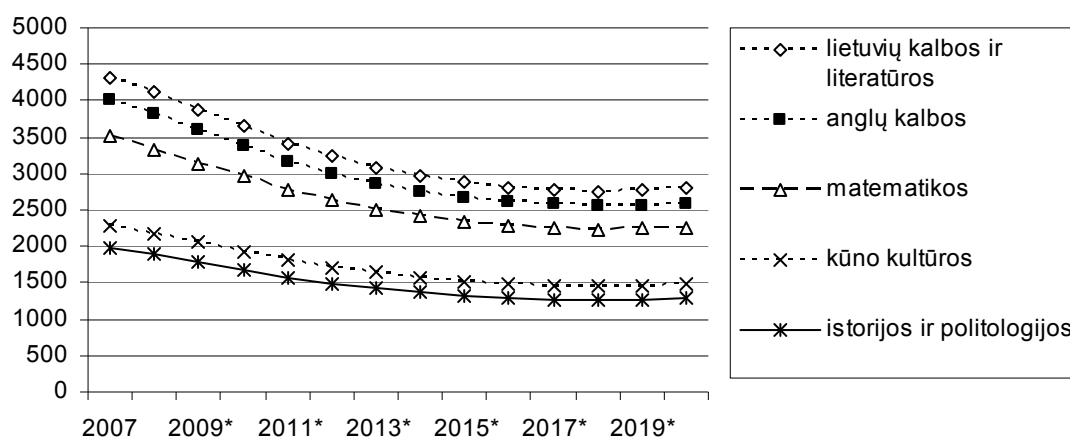
Metai	Prognozuojamas darbo vietų pokytis kasmet		Prognozuojamas prieaugio tempas lyginant su 2005 metais	
	A variantas	B variantas	A variantas	B variantas
2008*	-1370	-1370	-5%	-5%
2009*	-1566	-1566	-10%	-10%
2010*	-1464	-1464	-16%	-16%
2011*	-1445	-1445	-21%	-21%
2012*	-1224	-1390	-25%	-26%
2013*	-18966	-18816	-93%	-93%
2014*	17302	17014	-31%	-32%
2015*	-647	-780	-33%	-35%
2016*	-408	-399	-35%	-36%
2017*	-258	-253	-36%	-37%
2018*	-115	-247	-36%	-38%
2019*	60	-76	-36%	-38%
2020*	170	164	-35%	-38%

Prognozės duomenys suapvalinti iki dešimčių

Antras būdas. Mokytojų skaičiaus prognozė pagal dalykus.

Prognozuojamas mokytojų skaičius gautas skaičiuojamųjų metų prognozuotą mokinių skaičių padalinus iš 2007-2008 m. vienam dalyko mokytojui tenkančių mokinių skaičiaus (dalyko koeficiento). Dalyko koeficientas gautas 2005-2006 m. mokinių skaičių padalinus iš tais metais esančio dalyko mokytojų skaičiaus. Prognozės duomenys pateikiami 4.2.13 lentelėje..

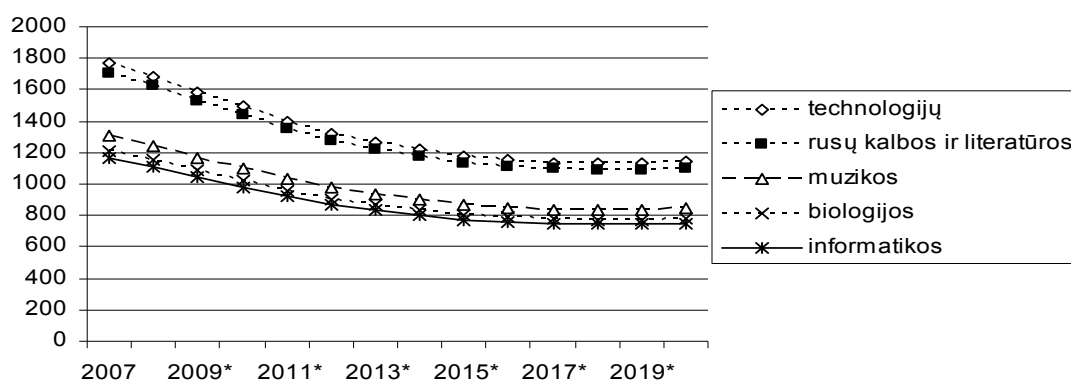
Matematikos, lietuvių ir anglų kalbos pedagogų skaičius smarkiai viršija kitų dalykų pedagogų skaičių. Darbo vietų lietuvių kalbos ir literatūros mokytojams skaičius, išliekant krūviams, kuriais mokytojai dirba šiuo metu, iki 2015 metų darbo vietų lietuvių k. mokytojams skaičius kasmet vidutiniškai sumažės 180, matematikos – 140 Tiesa, darbo vietų skaičiaus dinamika nėra tolygi, iki 2010 metų pokyčio tempai bus kiek spartesni, vėliau – sulėtės.

4.2.3 pav. Darbo vietų 5-12 klasėse ir gimnazijų 1-4 klasėse prognozė (1)

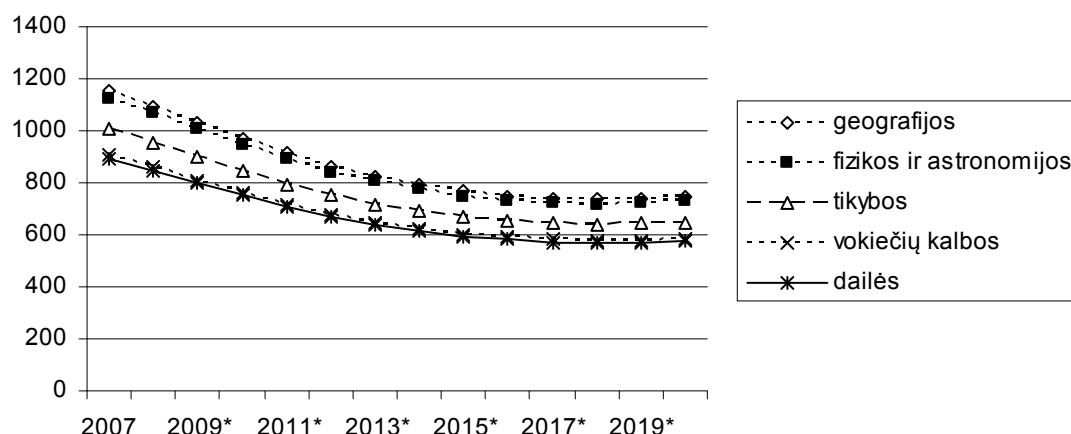
Nuo 2001 m. iki 2004 m. anglų kalbos mokytojų skaičius augo. Nuo 2004 m. šio dalyko mokytojų skaičius mažėja, prognozuojama, jog darbo vietų anglų kalbos mokytojams ir toliau mažės, tačiau pokyčio tempai yra kiek mažesni lyginant su lietuvių kalba ir matematika. Prognozuojama, kad darbo vietų anglų kalbos mokytojams iki 2015 m. kasmet vidutiniškai sumažės 150.

Rusų kalbos, istorijos, technologijų ir kūno kultūros pedagogų skaičiaus dinamika labai panaši. Visų šių dalykų mokytojų skaičius kinta pamažu. Darbo vietų rusų kalbos mokytojams skaičius mažėja sparčiau, lyginant su istorijos, kūno kultūros ir technologijų mokytojais. Prognozuojama, kad darbo vietų rusų kalbos mokytojams skaičius, išliekant krūviams, kuriais mokytojai dirba šiuo metu, kasmet vidutiniškai sumažės 70, istorijos – 80, technologijų - 70, kūno kultūros - 90 vietų.

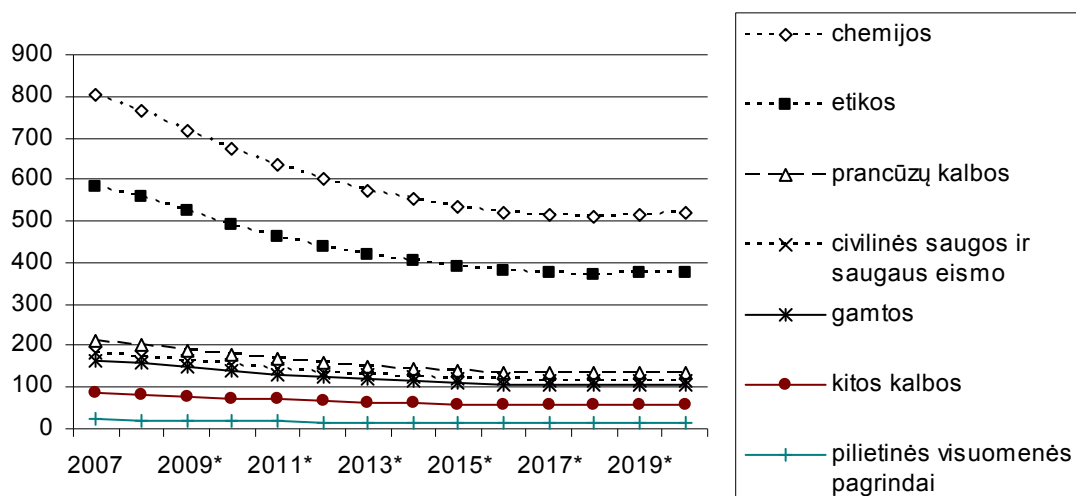
4.2.4 pav. Darbo vietų 5-12 klasėse ir gimnazijų 1-4 klasėse prognozė (2)

Prognozuojama, kad iki 2015 metų darbo vietų geografijos, fizikos, biologijos, muzikos mokytojams skaičius, išliekant krūviams, kuriais mokytojai dirba šiuo metu, kasmet sumažės vidutiniškai 50 vietų.

4.2.5 pav. Darbo vietų 5-12 klasėse ir gimnazijų 1-4 klasėse prognozė (3)

Prognozuojama, kad iki 2015 metų darbo vietų dailės, tikybos, informatikos ir vokiečių kalbos mokytojams skaičius, išliekant krūviams, kuriais mokytojai dirba šiuo metu, kasmet sumažės vidutiniškai 35 – iomis. Prancūzų kalbos, etikos ir chemijos pedagogų skaičius nėra didelis. Prognozuojama, kad darbo vietų chemijos mokytojams kasmet reikės vidutiniškai 30, etikos – 20, prancūzų kalbos – 10 mažiau.

4.2.6 pav. Darbo vietų 5-12 klasėse ir gimnazijų 1-4 klasėse prognozė (3)

Pilietinės visuomenės pagrindų, gamtos, civilinės saugos, kitų kalbų mokytojų, kuriems šie dalykai yra pagrindiniai, skaičius 2000-2005 metais gana stipriai įvairuoja, nes paprastai šiuos dalykus mokytojai moko kaip antrą, nepagrindinį dalyką, todėl prognozuoti mokytojų skaičių labai sudėtinga, prognozė nėra tiksli. Prognozuojama, kad darbo vietų šiems mokytojams skaičius kasmet sumažės apie 5

4.2.13 lentelė

Darbo vietų mokytojams skaičius pagal dalykus prognozė pagal dalykus

	2007	2008*	2009*	2010*	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*
lietuvių kalbos ir literatūros	4318	4.108	3.867	3.641	3.419	3.230	3.088	2.974	2.874
istorijos ir politologijos	1979	1.883	1.772	1.669	1.567	1.480	1.415	1.363	1.317
anglų kalbos	4008	3.813	3.589	3.380	3.173	2.998	2.866	2.760	2.668
prancūzų kalbos	211	201	189	178	167	158	151	145	140
vokiečių kalbos	905	861	810	763	717	677	647	623	602
kitos kalbos	88	84	79	74	70	66	63	61	59
rusų kalbos ir literatūros	1705	1.622	1.527	1.438	1.350	1.275	1.219	1.174	1.135
matematikos	3507	3.336	3.141	2.957	2.777	2.624	2.508	2.415	2.334
informatikos	1163	1.106	1.041	981	921	870	832	801	774
gamtos	166	158	149	140	131	124	119	114	110
geografijos	1152	1.096	1.032	971	912	862	824	793	767
biologijos	1210	1.151	1.084	1.020	958	905	865	833	805
fizikos ir astronomijos	1125	1.070	1.007	949	891	842	805	775	749
chemijos	802	763	718	676	635	600	574	552	534
dailės	892	849	799	752	706	667	638	614	594
muzikos	1304	1.241	1.168	1.100	1.032	976	933	898	868
technologijų	1768	1.682	1.583	1.491	1.400	1.323	1.264	1.218	1.177
kūno kultūros	2289	2.178	2.050	1.930	1.812	1.712	1.637	1.577	1.524
tikybos	1006	957	901	848	796	753	719	693	670
etikos	584	556	523	492	462	437	418	402	389
pilietinės visuomenės pagrindai	22	21	20	19	17	16	16	15	15
civilinės saugos ir saugaus eismo	181	172	162	153	143	135	129	125	120

Darbo vietų mokytojams skaičius pagal dalykus prognozė pagal dalykus (tęsinys)

	2016*	2017*	2018*	2019*	2020*
--	-------	-------	-------	-------	-------

lietuvių kalbos ir literatūros	2811	2772	2754	2763	2789
istorijos ir politologijos	1289	1270	1262	1266	1278
anglų kalbos	2610	2573	2556	2565	2589
prancūzų kalbos	137	135	135	135	136
vokiečių kalbos	589	581	577	579	585
kitos kalbos	57	56	56	56	57
rusų kalbos ir literatūros	1110	1094	1087	1091	1101
matematikos	2283	2251	2237	2244	2266
informatikos	757	747	742	744	751
gamtos	108	107	106	106	107
geografijos	750	739	735	737	744
biologijos	788	777	772	774	782
fizikos ir astronomijos	732	722	718	720	727
chemijos	522	515	512	513	518
dailės	581	573	569	571	576
muzikos	849	837	832	834	842
technologijų	1151	1135	1128	1131	1142
kūno kultūros	1490	1469	1460	1465	1479
tikybės	655	646	642	644	650
etikos	380	375	372	374	377
pilietinės visuomenės pagrindai	14	14	14	14	14
civilinės saugos ir saugaus eismo	118	116	115	116	117

4.2.13 lentelėje pateikta mokytojų darbo vietų skaičiaus pagal dalykus prognozė. Remdamiesi šia lentele, dalykų mokytojų skaičiaus kitimo dinamiką ir prognozę vaizduojame diagramose. **2015 m. numatomas bendras darbo vietų dalyko mokytojams skaičius - 19134, tai sudarys 60 proc. 2005-2006 m. bendro dalyko mokytojų skaičiaus. T. y., prognozuojama, kad darbo vietų dalykų mokytojams skaičius šiuo laikotarpiu sumažės maždaug 10 tūkst.**

4.2.14 lentelė

Darbo vietų dalykų mokytojams skaičiaus prognozės papildomi duomenys

<i>Dalyko pavadinimas</i>	<i>Absoliutus pokytis nuo 2007 iki 2010</i>	<i>Absoliutus pokytis nuo 2007 iki 2015</i>	<i>Absoliutus pokytis nuo 2007 iki 2020</i>
lietuvių kalbos ir literatūros	- 677	- 1.444	- 1.529
istorijos ir politologijos	- 310	- 662	- 701
anglų kalbos	- 628	- 1.340	- 1.419
prancūzų kalbos	- 33	- 71	- 75
vokiečių kalbos	- 142	- 303	- 320
kitos kalbos	- 14	- 29	- 31
rusų kalbos ir literatūros	- 267	- 570	- 604
matematikos	- 550	- 1.173	- 1.241
informatikos	- 182	- 389	- 412
gamtos	- 26	- 56	- 59
geografijos	- 181	- 385	- 408
biologijos	- 190	- 405	- 428
fizikos ir astronomijos	- 176	- 376	- 398
chemijos	- 126	- 268	- 284
dailės	- 140	- 298	- 316
muzikos	- 204	- 436	- 462
technologijų	- 277	- 591	- 626
kūno kultūros	- 359	- 765	- 810
tikybės	- 158	- 336	- 356
etikos	- 92	- 195	- 207
pilietinės visuomenės pagrindai	- 3	- 7	- 8
civilinės saugos ir saugaus eismo	- 28	- 61	- 64

4.2.14 lentelėje pateikiami mokytojų skaičiaus prognozės papildomi duomenys. Nuo 2008 m. iki 2015-2016 m. daugiausiai sumažės lietuvių kalbos, anglų kalbos, matematikos mokytojų. Nuo 2008 m. iki 2015-2016 m. bendras darbo vietų dalyko mokytojams skaičius sumažės 10000 mokytojų, šiek tiek sparčiau darbo vietų skaičius mažės iki 2014 metų. Šios darbo vietų prognozės galioja tik tiek, kiek išlieka situacija ir tendencijos, kurios yra šiuo metu. Pavyzdžiui, **jei mokytojų darbo krūvis, kuriuo mokytojai dirba šiuo metu, vidutiniškai sumažėtų viena kontaktine valanda, mokytojų 2015 metais reikėtų 800 daugiau nei prognozuojama.**

4.2.5 Darbo vietų visiems mokytojams prognozė. Apibendrinti duomenys.

Šiame skyrelyje pateikiami apibendrinti skyrelių 4.2.3 ir 4.2.4 duomenys. Skaičiuoti du variantai: variantas B – prognozė, jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius auga taip, kaip numatyta praėjusiame skyriuje, A – prognozė, jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius išlieka pastovus. Grafinis darbo vietų pradinių klasių mokytojams ir mokytojams dalykininkams vietų skaičiaus prognozės vaizdas pateikiamas 4.2.7 paveiksle.

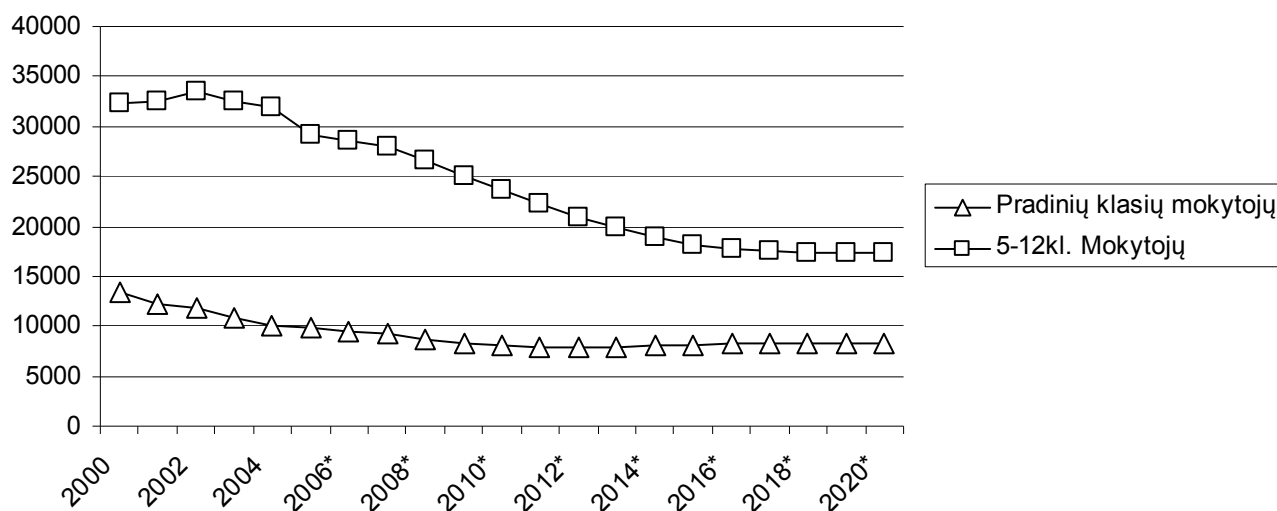
4.2.15 lentelė

Darbo vietų visiems mokytojams prognozė			
<i>Metai</i>	<i>Mokytojų skaičius</i>		<i>Mokinių skaičius</i>
	<i>A variantas</i>	<i>B variantas</i>	
2000	45562	45562	578679
2001	44631	44631	576377
2002	45390	45390	567429
2003	43314	43314	556304
2004	41971	41971	548507
2005	38934	38934	535080
2006	38150	38150	510647
2007	37229	37229	485299
2008*	35287	35562	462632
2009*	33373	33373	437839
2010*	31637	31637	415456
2011*	30075	30075	395636
2012*	28841	28649	380190
2013*	99560	99140	144326
2014*	27372	27014	362306
2015*	26858	26367	356223
2016*	26601	26064	353387
2017*	26396	25864	350962
2018*	26284	25565	349562
2019*	26355	25500	350473
2020*	26606	25743	353822

*prognozė

A variantas – prognozė, jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius išlieka pastovus

B variantas – prognozė, jei vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius auga.

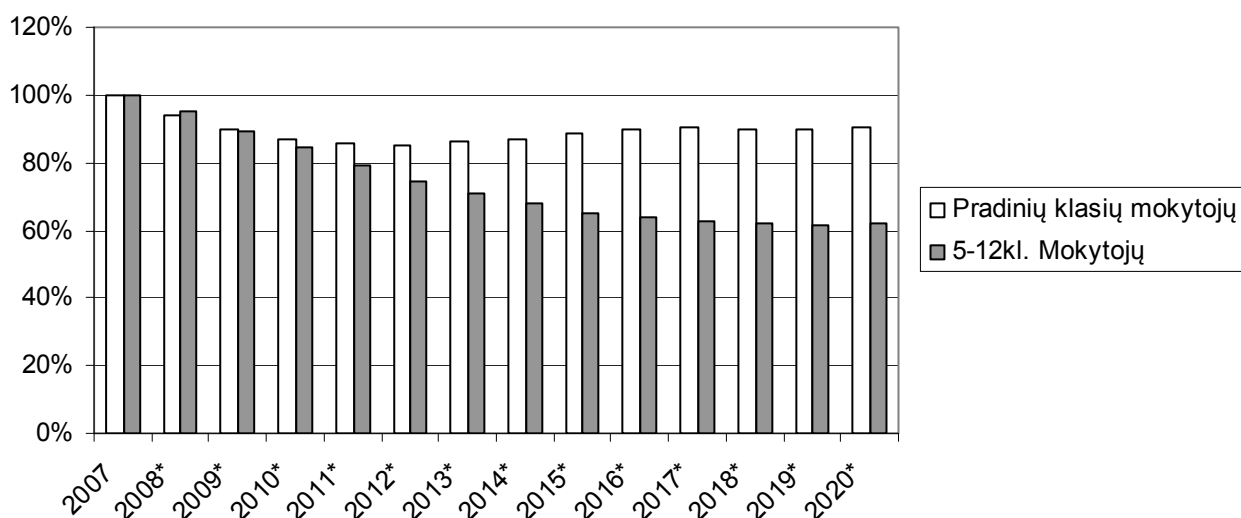
4.2.7 pav. Darbo vietų visiems mokytojams bendrojo lavinimo mokykloje prognozė

4.2.15 lentelėje pateikiama darbo vietų bendrojo lavinimo mokytojams skaičiaus prognozė nuo 2008 metų. Nuo 2002 m. iki 2008 m. bendras pradinių klasių ir 5-12 klasių mokytojų skaičius mažėjo. Numatoma, kad nuo 2008 m. iki 2015 m. darbo vietų dalykų mokytojams skaičius sumažės dar 28 proc. (A variantas) arba 29 proc. (B variantas). Abiem atvejais spartesnis kitimas vyktų iki 2013 metų. Lygindami pradinių klasių mokytojų ir mokytojų – dalykininkų darbo vietų augimo tempus, galime pastebėti, kad mokytojų dalykininkų mažės sparčiau nei pradinių klasių mokytojų. Prognozuojama, kad iki 2020 metų mokytojų darbo vietų skaičius bendrojo lavinimo mokykloje sudarys apie 70 procentų 2007 metų lygio. Darbo vietų skaičius visiems pedagogams mažės maždaug iki 2017 metų, vėliau keletą metų išliks stabilus. Darbo vietų kitimo tendencijos pradinių klasių mokytojams ir mokytojams – dalykininkams skiriasi. (žr. 2.8 pav.)

4.2.16 lentelė

Darbo vietų visiems mokytojams prognozės papildomi duomenys				
<i>Metai</i>	<i>Prognozuojamas darbo vietų pokytis kasmet</i>		<i>Prognozuojamas prieaugio tempas lyginant su 2007 metais</i>	
	A variantas	B variantas	A variantas	B variantas
2008*	-1942	8333	-5%	22%
2009*	-1914	-12189	-10%	-10%
2010*	-1736	-1736	-15%	-15%
2011*	-1562	-1562	-19%	-19%
2012*	-1234	-1426	-23%	-23%
2013*	-839	-831	-25%	-25%
2014*	-631	-803	-26%	-27%
2015*	-513	-648	-28%	-29%
2016*	-257	-303	-29%	-30%
2017*	-205	-199	-29%	-31%
2018*	-112	-299	-29%	-31%
2019*	71	-65	-29%	-32%
2020*	252	243	-29%	-31%

Prognozės duomenys suapvalinti iki dešimčių

4.2.8 pav. darbo vietų mokytojams skaičiaus prognozė. Augimo tempai apskaičiuoti baziniu būdu lyginant su 2007 metais.

4.3 Mokytojų poreikio prognozė: pasiūlos ir paklausos balansas

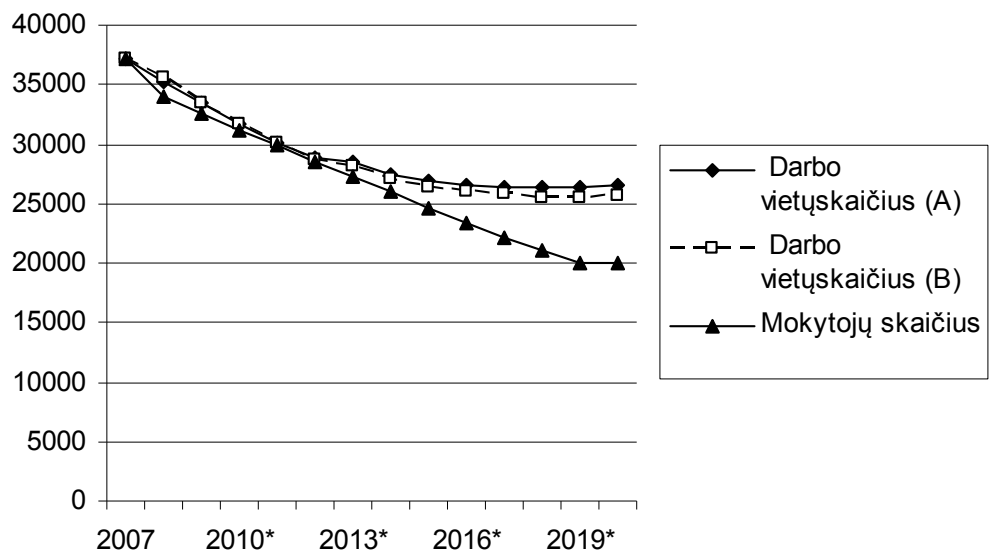
Šiame skyrelyje yra apibendrinami ir sugretinami duomenys, išreiškiantys prognozuojamą mokytojų, šiuo metu dirbančių mokykloje, „išlikimą“ (4.1 skyrelis) ir darbo vietų mokytojams prognozę (4.2 skyrelis).

4.3.1 lentelė

Mokytojų poreikio prognozė							
Metai	Darbo vietų skaičius (A)	Darbo vietų skaičius (B)	Mokytojų skaičius	Poreikis A	Poreikis B.	Poreikis, jei ankstesniais metais poreikis būtų patenkinamas	
2007	37229	37229	37229	0	0	Var. A	Var.B
2008*	35287	35562	34021	-10	-10	-10	-10
2009*	33373	33373	32568	-80	-80	-70	-70
2010*	31637	31637	31203	-120	-120	-40	-40
2011*	30075	30075	29853	-222	-222	-102	-102
2012*	28841	28649	28528	-313	-121	-91	101
2013*	28560	28140	27249	-1311	-891	-99	-170
2014*	27372	27014	25966	-1406	-1048	-95	-157
2015*	26858	26367	24648	-2210	-1719	-804	-671
2016*	26601	26064	23383	-3218	-2681	-1008	-962
2017*	26396	25864	22081	-4315	-3783	-1097	-1102
2018*	26284	25565	20975	-5309	-4590	-994	-807
2019*	26355	25500	19962	-6393	-5538	-1084	-948
2020*	26606	25743	19962	-6644	-5781	-251	-243

Pastaba. Lentelėje 4.3.1 mokytojų poreikis skaičiuojamas su sąlyga, jei jis nebus kompensuojamas t.y., tuo atveju, jei mokytojai nebus atleidžiami/priimami.

Prognozuojama, kad, jei a) nauji mokytojai į mokyklą neateis, b) darbingo amžiaus mokytojai iš darbo išeis taip, kaip išėjo 2003-2007 metais (2,5 proc. kasmet.), c) pensinio amžiaus mokytojų išėjimo iš mokyklos tendencija atitiks pastarųjų metų situaciją, d) mokytojų ir mokinių skaičiaus santykis išliks pastovus ir atitiks 7 metų lygį (A variantas), arba nežymiai didės (B variantas), tai mokytojų pasiūla prognozuojama mažesnė negu bus darbo vietų mokytojams. Minuso ženklas reiškia, kad poreikis vien mokykloje dirbančiais mokytojais nebus patenkinamas, sistema turės pasipildyti naujais žmogiškaisiais ištekliais.

4.3.1 pav. Mokytojų pasiūlos ir poreikio santykio prognozė

Norint užtikrinti natūralią kartų kaitą mokykloje reikalinga lanksti sistema, kurią įgyvendinant būtų palaipsniui mažinamas mokytojų pensininkų, dirbančių mokykloje, skaičius. Tačiau, nustatius griežtesnius reikalavimus, čia slypi pavojus, kad atsiras daug laisvų darbo vietų, nes absolventų geografinis mobilumas yra labai mažas. Tai rodo situacija, kai esant pakankamai dideliame asmenų, galinčių dirbti mokytojais, skaičiui (absolventų ar anksčiau baigusiu), aštrėja tuščių darbo vietų atskirose vietovėse problema.

Tačiau realybė yra tokia, kad mokytojai atleidžiami ir dėl su mokinių skaičiaus mažėjimu susijusių priežasčių (nesusidaro darbo krūvis, likviduojama mokykla ar pan.) Remiantis 2003-2007 m. mokytojų skirstinio pagal amžių bei mokytojų skaičiaus minėtais metais duomenimis buvo atlikta mokytojų skaičiaus prognozė darant prielaidą, kad mokytojų išėjimo iš darbo švietimo sistemoje tendencijos bus tokios kaip ir 2003-2007 m., o nauji mokytojai į mokyklą neateis (4.1 skyrius). Šie duomenys lygintini su mokytojų darbo vietų prognozės duomenimis pagal mokyklos pakopas (4.2 skyrius). Kadangi duomenys apie mokytojų skaičių šiuose skyriuose yra iš skirtingų šaltinių, jie šiek tiek skiriasi. Šis skirtumas yra eliminuojamas panaudojus svorių metodą.

4.3.3 lentelė

Mokytojų pasiūlos ir santykio prognozė skirtingose bendrojo lavinimo mokyklos pakopose

Mokyklos pakopa	Metai	2007 m.	2012 m.	2017 m.
Pradinių klasių mokytojai	Mokytojų pasiūla	9006	7510	6021
	Darbo vietų skaičius	9006	7844	8400
	Mokytojų poreikis*	0	-338	-2379
	Mokytojų poreikis Proc.	0	-4,5%	-39%
5-12 kl. mokytojai	Mokytojų pasiūla	28040	23311	18784
	Darbo vietų skaičius	28040	20931	17994
	Mokytojų poreikis*	0	2380	790
	Mokytojų poreikis Proc.	0	10,2%	4%

*Poreikis skaičiuojamas su sąlyga, jei jis visą prognozuojamą laikotarpį nebus kompensuojamas

Minėtas prognozės modelis remiasi prielaidomis: a) mokytojų skaičius penkerių metų amžiaus tarpsnių kohortose kinta taip, kaip jis keitėsi 2002-2005 metais, b) naujų mokytojų į mokyklą neateina, c) mokytojų ir mokinių santykis mokykloje yra konstanta ir atitinka 2007 metų lygį. Tuomet 2012 metais mokytojų poreikis pradinėse klasėse yra didesnis už dirbančių skaičių ir sudaro maždaug 4 proc. dirbančiųjų mokytojų skaičiaus. Dalyko mokytojų, jei išliks 2002-2005 metų dėsningumai, bus per daug, juos teks atleisti (maždaug 2 proc. punktais daugiau, nei buvo atleista 2002-2005 metais). Šios prognozės išvados atitinka mokinių skaičiaus skirtingose mokyklos pakopose dinamiką: pradinėse klasėse mokinių skaičiaus kitimo tempas šiek tiek lėtėja, todėl natūralu, kad bus atleidžiama mažiau mokytojų nei atleidžiama 2002-2005 metais. Vyresnėse klasėse priešingai – mokinių skaičiaus kitimo tempas auga, todėl ir darbo vietų skaičius mažėja sparčiau.

4.3.4 lentelė

**Vidutinis orientacinis papildomas metinis mokytojų poreikis
bendrojo lavinimo mokykloje**

<i>Dalykas</i>	<i>2008-2013 m.</i>	<i>2013- 2018 m.</i>
Anglų k.	40	93
Bendroji kūno k.	25	70
Biologija	22	46
Chemija	31	34
Dailė	14	40
Technologijos	25	86
Ekonomika	5	25
Etika	10	42
Fizika	19	38
Geografija	19	37
Informacinės tecnologijos	15	25
Istorija	22	60
Lietuvių kalba	44	119
Matematika	44	125
Muzika	10	55
Prancūzų k.	2	9
Vokiečių k.	5	36
Tikyba	6	25
Pradinis	360	422
	718	1387

2008 m. nepatenkintas pedagogų poreikis lentelėje nėra skaičiuojamas.

Esant tokiai neapibrėžtai situacijai, kurią sąlygoja mokyklų tinklo pertvarka ir mokytojų skaičiaus mažėjimas, mokytojo pensinis amžius jau netampa lemiamu mokytojų poreikio prognozės veiksniu: darbą švietimo sistemoje palieka ir daug darbingo amžiaus asmenų (žr. pradinių klasių mokytojų skirstinių pagal

amžių pokyčius). Šie asmenys gali pretenduoti į pensinio amžiaus asmenų, išėjusių iš mokyklos, vietas, tuo būdu sudarydami konkurenciją aukštųjų mokyklų absolventams. Statistinė prognozė rodo, kad 5-12 klasėse iš esmės, jei sąlygos nesikeis, pakaktų ir šiuo metu dirbančių mokytojų. Tokiame idealiame modelyje nėra atsižvelgiama į mokytojų mobilumo faktorių: mokytojai, netekę darbo, turėtų būti pasiruošę jo imtis bet kurioje šalies vietovėje, kurioje atsiranda laisva darbo vieta. Tačiau reiškinys yra daug sudėtingesnis.

IŠVADOS IR APIBENDRINIMAS

1. Žmogiškųjų išteklių planavimas yra vienas iš svarbiausių procesų, lemiančių sėkmingą viešojo sektoriaus raidą. Išteklių planavimas yra strateginio planavimo proceso, kurio reikšmė viešajame sektoriuje yra neabejotina, dalis. Švietimas Lietuvoje šiuo metu patiria labai intensyvią kaitą, kuri, iš dalies susijusi su demografinė šalies situacija. Infrastruktūra ir žmogiškieji ištekliai – dvi švietimo sritys, kurias demografinė situacija veikia stipriausiai. Infrastruktūros srityje atsakas į demografinį iššūkį yra mokyklų tinklo tvarkymas. Žmogiškųjų išteklių srityje kaip demografijos sąlygotas veiklas galima išskirti mokytojų perkvalifikavimo politiką, mokytojų duomenų bazės kūrimą, naują pedagogų rengimo koncepciją. Viena pamatinių žmogiškųjų išteklių valdymo grandžių yra dirbančiųjų poreikio planavimas. Tinkamai įvertintas pedagogų poreikis leistų planuoti švietimo valdymo priemones, kurios padėtų išvengti pedagogų struktūros disbalanso, skatintų jaunų, perspektyvių pedagogų atėjimą į mokyklą, sudarytų sąlygas jiems įsidarbinti, leistų lanksčiai parinkti darbo krūvį pensinio amžiaus pedagogams.
2. Pedagogų poreikio prognozės metodika, taikyta šiame darbe, realizuoja klasikinį personalo planavimo modelį, kurį sudaro (1) bendrojo poreikio (darbo vietų poreikio) prognozė, (2) šiuo metu dirbančių asmenų išlikimo darbo rinkoje prognozė ir (3) papildomo dirbančiųjų poreikio prognozė.. *Darbo vietų pedagogams (kitais bendrojo poreikio) prognozės modelis* remiasi mokinių skaičiaus prognoze, bei mokytojų ir mokinių skaičiaus atitiktimi. *Šiuo metu dirbančių asmenų išlikimo darbo rinkoje prognozės modelio* pagrindą sudaro pedagogų skaičiaus bei pagrindinių charakteristikų, ypač susijusių su pedagogų amžiumi, analizė ir prognozė. Sugretinus pirmojo ir antrojo prognozės modelio rezultatus yra skaičiuojamas darbuotojų balansas ir tuo pagrindu planuojamas *pedagogų poreikis* (kitais *papildomasis poreikis*). Darbe numatytos ir šio poreikio tenkinimo galimybės: apžvelgiama situacija darbo rinkoje, atlikta rengiamų mokytojų specialistų skaičiaus prognozė.
3. *Pagrindinė Darbo vietų pedagogams (arba bendrojo poreikio) prognozės* dedamoji yra ugdytinių skaičiaus prognozė, nes nuo ugdytinių skaičiaus beveik tiesiogiai priklauso darbo vietų pedagogams skaičius.
Mokinių skaičiaus bendrojo lavinimo mokykloje prognozės rezultatai. 2008 metais, lyginant su 2001, vaikų nuo 7 iki 14 metų amžiaus sumažėjo 29 proc., nuo 15 iki 17 metų amžiaus – 6 procentais. Nuo 2001 iki 2008 metų į pirmą klasę ateinančių mokinių skaičius sumažėjo 29 procentais. Prognozuojama, kad nuo 2008 m. iki 2012 m. ateinančių į pirmą klasę mokinių skaičius nedaug keisis, tačiau nuo 2013 metų į pirmas klases ateinančių skaičius pradės augti, ir, priklausomai nuo gimstamumo prognozės varianto: 2020 m. į pirmas klases ateis nuo 11 iki 24 proc. mokinių daugiau,

nei 2008. Mokinių skaičius buvo prognozuojamas atsižvelgiant į paskutinių trejų metų mokinių skaičiaus dėsningumus pereinant iš klasės į klasę. Prognozuojama, kad 2012 metais bendrojo lavinimo mokykloje mokysis 18 proc., o 2015 metais – 23 proc. mažiau, 2020 metais – 24 proc. mažiau nei mokėsi 2005 m. Skirtinguose mokyklos centruose prognozuojami skirtingi mokinių skaičiaus kaitos procesai. Prognozuojama, kad pradinėse klasėse besimokančių mokinių kitimo tempas mažės iki 2012 metų, kuomet mokysis 9 proc. mokinių mažiau, nei 2008 metais. 2015 metais – 5 proc. mokinių mažiau nei 2008 m., o 2020 m. bus pasiektas 2008 metų lygis. Prognozuojama, kad 5-8 klasėse mokinių skaičiaus kitimo tempas pradės mažėti, ir 2012 metais 5-8 klasėse mokysis 17 proc. mokinių mažiau, o 2015 metais – 24 proc. mažiau nei 2008 m. Nuo 2016 m. prognozuojamas nežymus mokinių skaičiaus šiame centre augimas. Prognozuojama, kad 2010 metais 9-12 klasėse ir 1-4 gimnazijų klasėse besimokančių mokinių skaičius palaipsniui mažės: 2012 m. šiame centre mokysis 25 proc. mokinių mažiau, o 2015 metais – 35 proc. mažiau, 2020 metais – 43 proc. mažiau, nei 2008 m. Prognozuojama, kad iki 2015 metų 5-12 klasėse ir atitinkamose gimnazijų klasėse besimokančių mokinių skaičius kasmet sumažės vidutiniškai 5 proc.

4. *Darbo vietų mokytojams prognozė yra ugdytinių ir mokytojų skaičiaus santykio prognozė.* Ugdytinių ir mokytojų skaičiaus santykis priklauso nuo daugelio veiksnių, iš kurių svarbiausi yra: mokytojų darbo krūvis ir jo kitimas. Išanalizavus šiuos veiksnius galima prognozuoti minėto rodiklio reikšmių kaitą.

Mokytojų darbo krūvis kaip darbo vietų mokytojams veiksnys. Nustatyta, kad mokytojų, dirbančių 1-4 klasėse, vidutinis darbo krūvis mokykloje nuo 2005 m. nežymiai auga ir 2008 siekia 1,35 etato. Mokytojų dalykininkų vidutinis darbo krūvis šiuo laikotarpiu taip pat auga ir 2008 siekia 1,25 etato. Nustatyta, kad mokytojų krūvis pagal mokyklų tipus yra pasiskirstęs netolygiai. Pavyzdžiui, pagrindinėse mokyklose, nepilnu darbo krūviu 5-12 klasėse dirba 42 proc. mokytojų, tuo tarpu vidurinėse ir gimnazijose – 24 proc. Nustatyta, kad, mažėjant mokinių skaičiui ir tvarkant mokyklų tinklą, mokytojų krūvio pasiskirstymo netolygumai didėja. Stebima tendencija, kad augant mokinių skaičiui mokykloje, pagrindinėse pareigose dirbančių mokytojų skaičius auga ne taip sparčiai, t.y., mokytojai pradeda dirbti didesniais krūviais, samdomi specialistai nepagrindiniam darbui. Jei mokykloje mokinių skaičius mažėja, mokytojų skaičius mažėja ne taip sparčiai, pedagogai pradeda dirbti mažesniu krūviu, tačiau darbo mokykloje nepalieka. Šis inercijos efektas leidžia numatyti, kad ateityje, mažėjant vidutiniam mokinių skaičiui mokyklose, mažės ir vidutinis mokytojų krūvis, o taip pat atskirose mokyklose mažės ir mokinių bei mokytojų skaičiaus santykis.

Mokyklų tinklo pertvarka, kaip darbo vietų mokytojams veiksnys. Tvarkant mokyklų tinklą bei siekiant švietimo finansavimo efektyvumo, stebima vidutinio klasės dydžio augimo tendencija. Tikėtina, kad vidutinis klasės dydis toliau nežymiai augs, taip pat atskirose mokyklose augs ir

_____. Numatyti, kuri iš dviejų tendencijų – mokytojų krūvio mažėjimas ar vidutinio mokinių skaičiaus klasėje augimas – lems mokinių ir mokytojų skaičiaus santykio kitimą, vienareikšmiškai negalima, todėl prognozuojant darbo vietų mokytojams skaičių pasirinkti du variantai. Variantas A – prognozuojama, kad mokinių ir mokytojų skaičiaus santykis nesikeis, Variantas B - mokinių ir mokytojų skaičiaus santykis nežymiai augs. Tokia prielaida remiasi tyrime nustatytu faktu, kad panašaus tipo ir net dydžio mokyklose vienam mokytojui tenkantis mokinių skaičius yra labai skirtingas. Pavyzdžiui, vidurinėse mokyklose ir gimnazijose minėto rodiklio ir mokinių skaičiaus mokykloje koreliacijos koeficientas yra atitinkamai 0,3 ir 0,5.

5. *Pagrindinė pedagogų skaičius prognozės dedamoji yra mokytojų pasiskirstymas pagal amžių.* Mokytojų pasiskirstymo pagal amžių duomenys yra mokytojų skaičiaus, liekančio dirbti mokykloje, prognozės modelio pagrindas. Nustatyta, kad bendrojo lavinimo mokyklose dominuoja mokytojai, kurių amžiaus intervalas yra nuo 45 iki 55 metų. Jie sudaro apie 32 proc. visų mokytojų skaičiaus. Vidutinis bendrojo lavinimo mokykloje dirbančių vyrų amžius yra didesnis už moterų vidutinį amžių, tačiau skirtumas nėra labai didelis. Tarp mokykloje dirbančių pradinių klasių mokytojų yra santykinai mažiau jauno amžiaus mokytojų ir pensinio amžiaus mokytojų nei 5-12 klasių mokytojų atitinkamose grupėse. Pastarąjį faktą galima paaiškinti tuo, kad sparčiai mažėjant mokinių skaičiui pradinėse klasėse, o taip pat ir darbo vietų skaičiui, pirmiausia buvo atleidžiami pensinio amžiaus mokytojai, o naujų mokytojų į mokyklą atėjo mažai. Jauniausi yra informacinių technologijų anglų kalbos ir tikybos mokytojai, vyriausi – geografijos, matematikos, fizikos, chemijos, biologijos, prancūzų kalbos mokytojai. Labiausiai įvairuoja tikybos, geografijos ir anglų kalbos mokytojų amžius. Mokytojų pasiskirstymas pagal amžių respublikos teritorijoje yra gana tolydus. Jaunesnio amžiaus mokytojais išsiskiria rajonai, esantys aplink didžiuosius šalies miestus – Vilnių, Kauną, Šiaulius. Lyginant didžiuosius miestus, jauniausi mokytojai dirba Vilniaus mieste, vyriausi – Panevėžio mieste. Šilalės, Lazdijų, Šalčininkų, Vilniaus rajonų ir Neringos savivaldybėse mokytojų amžiaus įvairovė yra didžiausia. Lietuvoje, lyginant su kitomis ES šalimis, švietimo sistemoje dirba palyginti jauni mokytojai.

Pensinio amžiaus mokytojų darbas mokykloje. Pensinio amžiaus mokytojų situacija mokykloje. Prognozuojama, kad mokytojų pensininkų dalis pradinėse klasėse beveik nesikeis. Prognozuojant 5-12 klasių mokytojų pensininkų darbą mokykloje, mažėjant mokinių skaičiui, galima remtis pradinių klasių mokytojų precedentu, kuomet mokytojų pensininkų dalis sumažėjo kone perpus. Tačiau mokytojų dalykininkų situacija iš esmės skiriasi. Galimas jaunų specialistų pasiūlos stygius, kurį sąlygoja tikėtina didelė baigusių aukštąsias mokyklas absolventų emigracija į užsienio šalis, kitų darbo rinkos sričių pasirinkimas ir baigusiųjų netolygus geografinis pasiskirstymas (koncentracija vietovėse, kuriose mokytojai yra rengiami), bei žemas finansinis suinteresuotumas, tikėtina, sukurs situaciją, kai mokytojui išėjus į pensiją, dažnai nebus specialisto, pretenduojančio į jo vietą. Šios

sąlygos gali lemti, kad bendram mokytojų skaičiui mažėjant, mokytojų pensininkų skaičius nežymiai augs, jų dalis 2015 sieks apie 13 proc. bendro mokytojų skaičiaus.

6. *Mokytojų kvalifikacija kaip darbą švietimo sistemoje lemiantis veiksnys.* Keletą metų iš eilės pedagogo kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis nuo bendro mokytojų skaičiaus beveik nesikeičia ir sudaro 93 proc. visų šalyje dirbančių mokytojų. Nepaisant mokytojų kvalifikacijos kėlimo tempų dėl mokytojų trūkumo atskirose vietovėse, atsižvelgiant į tai, kad apie 33 proc mokytojų įsidarbina neturėdami pedagogo kvalifikacijos, prognozuojama, kad neturinčių pedagoginės kvalifikacijos ir nesimokančių mokytojų skaičius 2009 m. nesikeis (apie 1000 mokytojų). Įstatymo, apibrėžiančio kvalifikacinius reikalavimus mokytojams tolesnis įgyvendinimas gali būti problemiškas.

7. *Darbo vietų pedagogams (arba bendrojo poreikio) prognozė.*

Darbo vietų pradinį klasių mokytojams prognozė remiasi mokinių skaičiaus pradinėse klasėse prognoze ir mokytojų ir mokinių skaičiaus santykio prognoze. Nuo 2000 m. iki 2007 m. pradinio ugdymo mokytojų skaičius sumažėjo 32 proc. Numatoma, kad nuo 2007 m. iki 2015 m. pradinio ugdymo mokytojų skaičius sumažės dar 8 proc. Remiantis prognoze, nuo 2013 m. iki 2020 m. darbo vietų pradinį klasių mokytojams skaičius turėtų padidėti 8 proc.

2003 m. **5-12 klasių mokytojų** skaičius pradėjo mažėti ir 2007 m. siekė 86 proc. 2003 metų lygio. o. Numatoma, kad nuo 2007 m. iki 2012 m. darbo vietų dalykų mokytojams skaičius sumažės dar 25 proc., iki 2015 – 33 proc, o 2020 m. sieks 65 proc. Iki pat 2015 metų pokyčiai gana spartūs – kasmet darbo vietų mokytojams sumažės apie 6 proc. Prognozuojant mokytojų skaičiaus kitimą pagal dalykus, 2015 m. numatomas bendras darbo vietų dalyko mokytojams skaičius - 18660, tai sudarys T. y., prognozuojama, kad darbo vietų dalykų mokytojams skaičius laikotarpiu nuo 2007 iki 2015 m. sumažės maždaug 9 tūkst.

8. *Mokytojų skaičiaus bendrojo lavinimo mokykloje prognozė.* Prognozuojama, kad jei darbingo amžiaus mokytojai iš darbo švietimo sistemoje pasitrauks tik dėl ne su mokyklų tinklo pertvarka ir mokinių skaičiaus mažėjimu susijusių priežasčių, o pensinio amžiaus mokytojų darbas mokyklose atitiks pastarųjų metų tendencijas, mokykloje 2012 metais dirbs 85 procentai, o po 10 metų, t.y. 2017 metais – 68 procentai šiuo metu dirbančių mokytojų skaičiaus. Jei nuo 2009 metų būtų griežtai įgyvendinami mokytojo kvalifikacijai keliami reikalavimai, minėti procentai sumažėtų dar maždaug 1.5 procentiniais punktais. Jei išliks prognozės modelyje naudojamų parametrų reikšmės, didės mokykloje dirbančių mokytojų pensininkų skaičius. Šį augimą lemia santykinai didelis šiuo metu mokykloje dirbančių 50-60 metų mokytojų skaičius.

Prognozuojama, kad 1-4 klasių mokytojų, kurie šiuo metu dirba mokykloje, po penkerių metų dirbs apie 80 proc., o po 10 metų – apie 70 proc. Prognozuojama, jei išliks 2003-2007 m. tendencijos, 5-12 klasių mokytojų, kurie šiuo metu dirba mokykloje, po penkerių metų dirbs 83 proc., o po 10 – 65 proc.

9. *Papildomo mokytojų poreikio prognozė.*

Šiuo metu papildomas mokytojų poreikis nėra patenkinamas. MKC duomenimis, 2008 m. rugsėjo mėn. bendrojo lavinimo mokykloje buvo 565 laisvos darbo vietos mokytojams (darbui visu ar dalimi krūvio). Lyginant su 2006 m duomenimis, Beveik nepasikeitė Lietuvių k., Biologijos, Fizika ir astronomijos, mokytojų poreikis, vis dar reikia nemažai Anglų k., Matematikaos, Informacinių technologijų, Chemijos, Geografijos, Technologijų (darbai ir buitės k.) mokytojų. Prognozuojama, kad, jei a) nauji mokytojai į mokyklą neateis, b) darbingo amžiaus mokytojai iš darbo išeis tik dėl ne su mokyklų tinklo pertvarka ir mokinių mažėjimu susijusių (2 proc. kasmet.) priežasčių, c) pensinio amžiaus mokytojų išėjimo iš mokyklos tendencija atitiks pastarųjų metų situaciją, d) mokytojų ir mokinių skaičiaus santykis išliks pastovus ir atitiks 2007 metų lygį, tai mokytojų pasiūla prognozuojama apytiksliai lygi vietų mokytojams skaičiui. Mokytojų, šiuo metu dirbančių mokykloje ir išliekančių dirbti, apie 2010 metus bus apie 1 proc. daugiau nei yra darbo vietų. Atsižvelgus į mokytojų, išeinančių į pensiją skaičiaus dinamiką, galima prognozuoti, kad nuo 2008 m. iki 2013 m. 1-4 klasių koncentre kasmet papildomai reikės apie 350 pradinių klasių mokytojų, 5-12 klasių koncentre – apie 350 mokytojų. Daugiausia reikės mokytojų, kurių mokykloje ir dirba daugiausiai: matematikos, lietuvių kalbos, anglų kalbos specialistų. Santykinai daugiau, lyginant su bendra situacija, reikės chemijos, fizikos, geografijos, biologijos mokytojų, nes nemaža dalis jų dirba vyresnio amžiaus. Šiuos skaičius gali šiek tiek padidinti mokykloje projektuojama valdymo struktūros reforma: atsiradus vidurinės grandies lyderiams, jiems mažinamas pedagoginių valandų krūvis. 2013-2018 metų laikotarpiu kasmet papildomai reikės apie 400 pradinių klasių mokytojų ir 900 mokytojų dalykininkų.

10. *Papildomo mokytojų poreikio tenkinimo galimybės.*

Nedirbantys mokytojai kaip papildomo mokytojų poreikio tenkinimo šaltinis. Mokytojų bedarbystė buvo analizuojama remiantis darbo biržos duomenimis yra labai nežymi: 2008 m. darbo biržoje pedagogo darbo ieškojo 179 asmenys.. Interpretuojant šiuos duomenis reikia atsižvelgti į tai, kad ne visuomet mokyklų vadovai mokytojų ieško šiuo būdu ir ne visuomet specialistai, ieškantys darbo mokykloje, registruojasi darbo biržoje. Bendras mokytojų nedarbo lygis – 0,3 proc. Iš esmės mokymo specialistams nėra būdinga ilgalaikė bedarbystė, mokymosi ir kvalifikacijos kėlimo gebėjimai daugeliui leidžia pakankamai greitai prisitaikyti pakitusios darbo rinkos sąlygomis. Sparčiai mažėjant mokinių skaičiui vyresnėse klasėse, prastėjant bendrai ekonominei situacijai ir

apskritai augant nedarbo lygiui, prognozuojama, kad mokytojų dalykininkų nedarbas augs, tačiau ne taip sparčiai, kaip savo laiku augo pradinių klasių mokytojų. Ši išvada remiasi prielaida, kad mokytojai, ypač dirbantys pagrindinėje mokykloje, iš esmės gali nesunkiai persikvalifikuoti ir mokytį gretutinių dalykų.

11. *Pedagogų rengimas kaip papildomo mokytojų poreikio tenkinimo šaltinis.* Per pastaruosius penkerius metus, studentų besimokančių mokytojų rengimo ir pedagogikos srities programose bendras skaičius augo, nuo 2006 m. pradėjo mažėti: 2007 m. šiose programose besimokančių skaičius lyginant su 2006 m. sumažėjo 15 proc, išleidžiamų specialistų – 12 proc. Jeigu 2000 m. metais paruoštų specialistų skaičius sudarė 5,3 proc. tų metų bendro pedagogų, dirbančių bendrojo lavinimo mokykloje ir ikimokyklinėse įstaigose, skaičiaus, tai 2006 m. paruošti pedagogai specialistai sudaro 10,5 proc. 2006 metų bendro pedagogų skaičiaus. 2007 m. šis santykis pradeda mažėti ir yra lygus 9,7 proc.

Šiuo metu besimokančiųjų mokytojų rengimo ir pedagogikos krypties studentų skaičiaus ir išleidžiamų studentų skaičiaus dinamikos analizė leidžia teigti, **kad nuo 2006 metų išleidžiamų šios krypties studentų skaičius ims mažėti ir apie 2009-2010 metus pasieks 2002 metų lygį, t. y., kasmet bus išleidžiama vidutiniškai apie 5700 šios krypties absolventų, tai yra, per ketverius metus išleidžiamų absolventų skaičius sumažės apie 25 procentus.**

Buvo lyginami kasmet mokslus baigiančių mokytojų prognozės rezultatai (prognozuota 4 metų laikotarpiui) ir šiuo metu mokyklose dirbančių mokytojų skaičius. Santykinai mažiausiai (4-5 proc. dirbančių mokytojų skaičiaus) yra rengiama pradinio ir ikimokyklinio ugdymo, rusų kalbos, matematikos, lietuvių kalbos, chemijos mokytojų specialistų. Santykinai daugiausiai (daugiau kaip 20 proc. dirbančių mokytojų skaičiaus) – dailės, ekonomikos, informacinių technologijų, kūno kultūros specialistų (mokytojas, galintis dėstyti du dalykus, skaičiuotas prie abiejų dalykų). Prognozuojant mokytojų rengimą reikia atkreipti dėmesį, kad dailės, technologijų, kūno kultūros mokytojų rengimas ypatingas tuo, kad baigusieji gali dirbti švietimo sistemoje ne vien bendrojo lavinimo mokyklose, bet ir kitose sporto ir kultūros srityse. Pagal šiuo metu galiojančią sistemą, daugelio dalykų mokytojai be dalyko mokytojo kvalifikacijos gali gauti ir dalyko bakalauro laipsnį, kas darbo rinkoje lemia jiems vienodą statusą su analogiškos pakraipos mokytojo kvalifikacijos nesuteikiančias bakalauro programas baigusiais studentais. Dėl to daugelis rengiamų mokytojų dalykininkų pagal kvalifikaciją gali konkuruoti ne tik švietimo srities darbo rinkoje. Tokiu būdu pagrindiniu veiksnio šalia pašaukimo dirbti pedagogo darbą baigus studijas, tampa darbo rinkos situacija.